ਇਤਫ਼ਾਕ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਸੰਪਾਦਕ : ਸਤਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਡਾ:)
ਸੰਨੀ ਪੱਖੋਕੇ, ਮੀਤ

ਇਤਫ਼ਾਕ

(ਚੋਣਵੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ :

ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1978, 1992, 2003, 2011
ਹਰ ਧੁਖਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਹੈ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1996, 2007, 2021
ਬੋਲ ਮਿੱਟੀ ਦਿਆ ਬਾਵਿਆ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1992, 1999, 2003, 2009
ਅਗਨ ਕਥਾ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2000, 2003, 2010
ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2005, 2006, 2009
ਧਰਤੀ ਨਾਦ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2006, 2008
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ	(ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2006, 2012
ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2008, 2014
ਮਨ ਤੰਦੂਰ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2014, 2015
ਮੋਰ ਪੰਖ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2010, 2021
ਗੁਲਨਾਰ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2015, 2021
ਮਿਰਗਾਵਲੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2016 (ਦੋ ਵਾਰ)
ਰਾਵੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2018, 2019
ਸੰਧੂਰਦਾਨੀ	(ਰੁਬਾਈਆਂ) 2019
ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2019
ਸੁਰਤਾਲ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2021
ਜਲ ਕਣ	(ਰੁਬਾਈਆਂ) 2021
ਚਰਖ਼ੜੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2021, 2023
ਜ਼ੇਵਰ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2024
ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ	(ਸਮੁੱਚੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਰਚਨਾ) 2023, 2024
ਪੱਤੇ ਪੱਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ	(ਰੁਬਾਈਆਂ) 2021
ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ	(ਸੁਚਿੱਤਰ ਵਾਰਤਕ) 1999 (ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਫ਼ੋਟੋ ਚਿੱਤਰਾਂ ਸਹਿਤ)

ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2005, 2023
ਰਾਵੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2019
ਸੁਰਤਾਲ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2021
ਗੁਲਨਾਰ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2023
ਮਿਰਗਾਵਲੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2024

ਹਿੰਦੀ

ਅਧਾਰ ਭੂਮੀ	(ਕਵਿਤਾਵਾਂ) 2022

ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਸੁਰਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ	(ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1992, 1994, 2001, 2012
ਦੋ ਹਰਫ਼ ਰਸੀਦੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 1996, 2021
ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2004, 2007, 2015
ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ	(ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2014, 2021

ਇਤਫ਼ਾਕ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਸੰਪਾਦਕ

ਸਤਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)

ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਅਦਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਪੱਖੋਕੇ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ

Ittefaq

Selected Ghazals by

© Gurbhajan Singh Gill
113-F Shaheed Bhagat Singh Nagar,
Pakhowal Road, Ludhiana-141013
M. 98726-31199

Editor : Satinderjit Singh (Dr.)
Jagmeet Singh

ISBN : 978-93-340-5248-0

Price : 260/-
First Print 2 May 2024

Sole Distributor
@the_book_adda

ਅਦਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ ਪੱਖੋਕੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ,
ਪੰਜਾਬ-143406

Printed at
Printwell
146, Industrial Focal Point, Amristar

ਇਤ.ਫ਼ਾਕ ਦਾ ਇਹ ਸੰਸਕਰਣ

ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਤੇ ਸਿਰਮੌਰ ਸ਼ਾਇਰ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੂੰ

ਸਮਰਪਿਤ

ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੇ ਇਹ .ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਵਾਈ

ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ, ਕਿੱਧਰ ਸ਼ਬਦ-ਸਵਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਕੁਵੇਲਾ ਕਰਦਾ, ਕਰਕੇ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੌਕਾ ਵੀ ਨਾ ਹਿੱਕੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੁੰਦਾ,
ਕੋਲ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਝਕਾਨੀ, ਚੁੱਪ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਅਚਨਚੇਤ ਕਿਸ ਮਾਰਗ ਤੁਰਿਆ, ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੰਧ ਕਸਤੂਰੀ,
ਲੱਭਦੇ ਫਿਰੀਏ ਪੌਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਸਭ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਮਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਅਜੇ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦੱਸਣਾ ਸੀ ਕਿ, ਸਾਥੋਂ ਧਰਤੀ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਸੁਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਹਿੰਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਸਰਦ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਧਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਲਿਖਤੁਮ ਪਾਤਰ, ਪੜ੍ਹਤੁਮ ਦੁਨੀਆਂ, ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਰ ਕਲਾਵੇ,
ਕਣ ਕਣ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰੀਏ, ਕਿੱਧਰ ਪੌਣ ਸਵਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਬੰਸਰੀਆਂ ਦੇ ਛੇਕਾਂ ਅੰਦਰੋਂ, ਹੂਕ ਕਿਸੇ ਦਰਦੀਲੀ ਪੁੱਛਿਆ,
ਹੋਠ ਛੁਹਾਇਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨ ਸਾਡਾ, ਕਿੱਧਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਕੋਰੇ ਵਰਕ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਰੰਗਲੀ ਡਾਇਰੀ ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ,
ਕਲਮ ,ਦਵਾਤ ਸਮੇਟ ਪਿਆਰਾ, ਕਿੱਧਰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

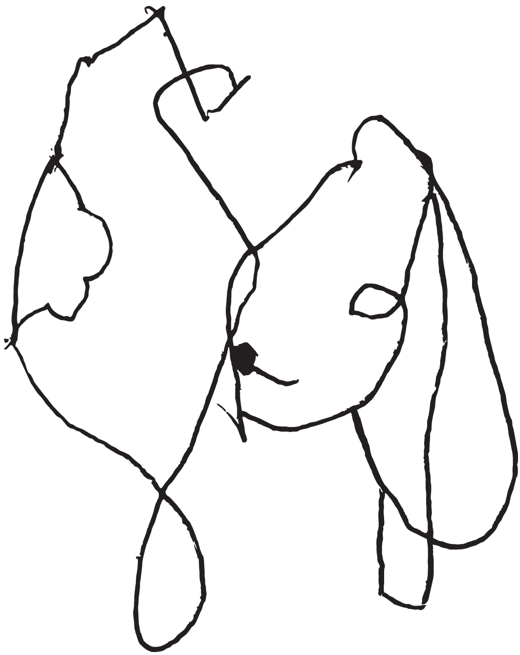

ਰੇਖਾਂਕਣ: ਅਸੀਸ ਕੌਰ ਗਿੱਲ

ਜੇ ਜੀਣੈਂ ਤੂੰ ਸੱਜਰੇ ਸਾਹੀਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖ ਲੈ ਦਿਲ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ।
ਪੌਣ-ਪਰਿੰਦੇ ਆ ਜਾ ਸਕਦੇ ਇਸ ਰਾਹ ਥਾਣੀਂ ਬੇਆਵਾਜ਼ੇ।
ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਖਿੜਕੀਆਂ ਪਰਦੇ, ਮਰਨ ਤਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਤੇਰੀ,
ਕੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰੇੜਾਂ ਪਾਟਣ ਜਿਸ ਘਰ ਸੁਪਨੇ ਆਉਣ ਨਾ ਤਾਜ਼ੇ।

ਤਤਕਰਾ

ਭੂਮਿਕਾ : ਸਤਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) 9
ਦੋ ਸ਼ਬਦ : ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ 12
ਆਪਣੀ ਜਾਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਘਰ... 13
ਜਗ ਰਹੇ ਜੁਗਨੂੰ ਨੇ 15
ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ 16
ਸਿਖ਼ਰ ਦੁਪਹਿਰੇ 17
ਖੰਭਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਜ਼ 18
ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਅੰਬਰੀਂ ਫਿਰਨ ਅਵਾਰਾ 19
ਵਕਤ ਮਿਲੇ ਤਾਂ 20
ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪਹਾੜ 21
ਆ ਫੜ ਸੂਰਜ 22
ਸੁਰਮ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ 23
ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਦੇ ਨਾਂ 24
ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ 25
ਜੇਕਰ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਸੂਰਜ 26
ਸਮਝਿਆ ਤੂੰ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ 27
ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ 28
ਧੋ ਕੇ ਰੂਹ ਤੋਂ ਨਕਸ਼ ਉਦਾਸੇ 29
ਥੱਕ ਚੱਲੇ ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਵਜਾਉਂਦੇ 30
ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਦਾ ਚਾਨਣ 31
ਸਮਝ ਪਵੇ ਨਾ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ 32
ਰੰਗ ਬੇਰੰਗ ਗੁਬਾਰੇ ਏਥੇ 33
ਮਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਦਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ 34
ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਹੱਥ ਡੋਰ ਸਮੇਂ ਦੀ 35
ਪਾਟੀ ਚਿੱਠੀ ਜਦ ਵੀ 36
ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਵਖ਼ਤਾਂ ਮਾਰੇ 37
ਭਟਕਦਿਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ 38
ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ 39
ਤਾਰੇ ਵੀ ਤਾਂ ਮਰਦੇ ਨੇ 40
ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ ਘਰ ਨਾ ਪਰਤੇ 41
ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਚੰਬਾ 42
ਗ਼ਲਤੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ 43
ਜੇਕਰ ਧੌਲ ਉਠਾਈ ਧਰਤੀ 44
ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਚਿਹਰਾ 45
ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਝੀਲ ਬਲੌਰੀ 46
ਕਿੱਦਾਂ ਮਰਨ ਦਿਆਂ ਮੈਂ ਦੱਸੀਂ 47
ਤੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ 48
ਜੀਵੇ ਜਾਗੇ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰਾ 49
ਹਿੰਮਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਓ ਤੁਸੀਂ 50
ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ 51
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਘਿਆੜ ਖਾ ਗਿਆ 52
ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੈ 53
ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵੋ 54
ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ 55
ਕੰਨ ਕਰ ਕੋਲ਼ ਮੇਰੇ 56
ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੂਹ ਹਾਂ 57
ਉੱਡਣ ਖਟੋਲੇ ਵਾਲ਼ੇ ਭਾਈ 58
ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਜਦ ਤੂੰ ਆਵੇਂ 59
ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰਾ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ 60
ਅਸਲ ਕਲਾ ਤਾਂ ਏਹੀ ਮਿੱਤਰੋ 61

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਮਾਂ ਸੀ 62
ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਚਿਹਰਾ 63
ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ 64
ਜੇ ਤੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ 65
ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ 66
ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ 67
ਅਕੀਦਾ ਤੁਰਨ ਦਾ ਕਰੀਏ 68
ਜੇ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣਿਆ 69
ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਣ 'ਤੇ ਹਰ ਆਦਮੀ 70
ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਕੰਦ ਘੋਲਦੀ 71
ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆਣ ਕੇ 72
ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਪਨਾ 73
ਅਕਲ ਦਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ 74
ਧੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛਾਂਵਾਂ 75
ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਝੀਲ ਬਲੌਰੀ 76
ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਵਰ ਮੋਹਿ ਤਕ 77
ਅਣਖ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸੀਸ 78
ਲੱਭਦੇ ਲੱਭਦੇ ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ 79
ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ 80
ਧਨਵੰਤੇ ਦਾ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਵੀ 81
ਸਾਨੂੰ ਮੋੜਾਂ ਉੱਤੇ ਟੱਕਰੇ ਜੀ 82
ਅਗਨ ਲਗਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਧੜਕਣ 83
ਪਾਕਿ ਪਟਨ ਮੈਂ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ 84
ਕੌੜ ਕੁਸੈਲ਼ੇ ਬੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ 85
ਕਿੱਥੇ ਬੰਦ ਹਾਂ ਗੁਪਤ ਗੁਫਾਵਾਂ 86
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੈ ਤਾਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਏਂ 87
ਜੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਿੱਲਿਆਂ 88
ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ 89
ਜਾਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਫਸਾਉਣ... 90
ਧੀਆਂ ਸਿਰ ਫੁਲਕਾਰੀ ਅੱਜ ਵੀ 91
ਮਾਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀ 92
ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ 93
ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ 94
ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰ ਰਿਹਾ 95
ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ 96
ਕਿਸ 'ਤੇ ਰੋਸ ਕਰੇਂਗੀ ਜਿੰਦੇ 97
ਕੱਚ ਕੰਕਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ 98
ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ 99
ਮੈਂ ਸੁਲਝਾਉਂਦਾ ਉਲਝ ਗਿਆ ਹਾਂ 100
ਗਲ਼ੀ ਗਲ਼ੀ ਵਣਜਾਰਾ ਫਿਰਦਾ 101
ਮੋਹ ਦੇ ਧਾਗੇ ਸਾਂਭਣ ਤੋਂ ਜਦ 102
ਤਪਦੇ ਤਨ 'ਤੇ ਘੜਾ ਡੋਲ੍ਹ 103
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ 104
ਸੁਪਨ-ਸੁਨੇਹਾ 105
ਤਿਆਗੋ ਛੁਪਣਗਾਹਾਂ ਦੋਸਤੋ 106
ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ, ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੀ 107
ਬੜਾ ਚਿਰ ਜੀਅ ਲਿਆ ਮੈਂ 108
ਦਿਨ ਭਰ ਜਿਹੜੀ ਰਾਤ ਉਡੀਕਾਂ 109
ਜਿਵੇਂ ਹਥਿਆਰ ਪਾਗਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ 110
ਥਲ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮ ਜਲ ਜੋ ਦੂਰ ਦੇ ਨੇ 111
ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ 112
ਰੀਝ ਕਦੇ ਵੀ ਦਿਲ ਦੇ ਉੱਤੇ 113
ਐਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ 114
ਬਿਨ ਮਿਲਿਆਂ ਵੀ ਇਸ਼ਕ 115
ਡੁੱਬਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁਲ਼ਿਆ 116
ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ 117
ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰ 118
ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥੋੜ ਨਹੀਂ 119
ਮੰਨਿਆ ਦਰਦ ਦਿਲੇ ਦਾ ਜੁੜ ਕੇ 120

●

ਭੂਮਿਕਾ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਨਿਰੰਤਰ ਭਰ ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਆਬ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿੰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸਫ਼ਰ "ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ"ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਵਹਿੰਦੇ ਚਸ਼ਮੇ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਵਹਿੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

1978 'ਚ ਛਪੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸਦੀਆਂ ਹਰ ਧੁਖ਼ਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਹੈ (ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਬੋਲ ਮਿੱਟੀ ਦਿਆ ਬਾਵਿਆ, ਅਗਨ ਕਥਾ, ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ, ਧਰਤੀ ਨਾਦ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਝਾਂਜਰ (ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ), ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਤੇ ਮਨ ਤੰਦੂਰ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਮੋਰ ਪੰਖ, ਗੁਲਨਾਰ, ਮਿਰਗਾਵਲੀ, ਰਾਵੀ, ਸੁਰਤਾਲ, ਜ਼ੇਵਰ (ਸਾਰੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਸੰਧੂਰਦਾਨੀ ਤੇ ਜਲ ਕਣ ਕੈਮਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਬੋਲਦੀ (ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸੁਚਿੱਤਰ ਵਾਰਤਕ) ਜਲ ਕਣ (ਰੁਬਾਈਆਂ) ਪੱਤੇ ਪੱਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ (ਰੁਬਾਈ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਤੇ ਚਰਖ਼ੜੀ (ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਸੁਰਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ, ਮਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ, ਦੋ ਹਰਫ਼ ਰਸੀਦੀ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਸਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆ ਪੰਜ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਵੀ, ਖ਼ੈਰ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ, ਸੁਰਤਾਲ, ਗੁਲਨਾਰ, ਤੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਆਧਾਰ ਭੂਮੀ" ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇਂਦਰ ਤਿਵਾੜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਹਿਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਹਥਲੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਇਤਫ਼ਾਕ" ਵਿੱਚ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਿਖੀਆਂ ਲਗ ਪਗ 900 ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬੇਹਤਰੀਨ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਦਾ ਉਹ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਵੰਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਅਕਸਰ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ :

"ਗਰਦਨ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵੀ ਇਸ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਿਬਰੂਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਜੇਲ਼ ਬਦਲੀ ਲਈ ਲੱਗੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸ਼ਿਅਰ ਪੋਸਟਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੇ ਬੋਲ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਸ਼ਿੱਦਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ਼ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਾਇਰ ਓਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਿਤ ਹਰ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਪਿੰਡ, ਖੇਤ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਤੇ ਸੱਧਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਤਸਵੀਰ ਉਸਦੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ਕਲਮ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਭਰਨ ਦਾ ਦਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਭਲਾ ਕੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉੱਗੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਨਾਲ਼।
ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਨਾ ਭਰ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕਲਮ ਨਿਡਰ ਯੋਧੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵਾਂਗ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਬਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਣੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਫ਼ੈਲ ਰਹੀ ਅਧਾਰਮਿਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੱਟੜਤਾ ਦੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਝਿਜਕ ਤੋਂ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਉਸਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਿਅਰ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖ ਲਵੋ :

ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਲੜਦੇ ਨੇ।
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀ ਲਿਖਣ -ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਓਪਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਠਕ ਲਈ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਨਾਲ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਉਸਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਸ ਭਰਿਆ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਅਦਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਮੇਰੇ ਤੇ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 71ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਤੇ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਾਥੀਆ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਜੋ ਸੁਪਨਾ ਅਸੀਂ ਅਦਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਅਧੀਨ ਬੇਹਤਰੀਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਇਤਫ਼ਾਕ" ਦਾ ਜੁੜਨਾ ਸਾਡੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਘੇਰਾ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ ਵੱਸਦੇ ਪਾਠਕ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹਰ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਗੇ।

ਸਤਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਸੰਨੀ ਪੱਖੋਕੇ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ)

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ਼ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ। ਉਸਦੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਨ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਆਪਣੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ਼ ਵਰਤਣ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਤੇ ਸੋਹਜ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦਾ ਜਨਮ 2 ਮਈ 1953 ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਸੰਤ ਕੋਟ (ਨੇੜੇ ਧਿਆਨਪੁਰ) ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤੇਜ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। 1976 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਿਜ ਦੋਰਾਹਾ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਅਗਸਤ 1977 ਤੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਤੀਕ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਾਲਿਜ ਜਗਰਾਉਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਤੇ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਤੋਂ 31 ਮਈ 2013 ਤੀਕ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਤੀਹ ਸਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ (ਬਠਿੰਡਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਵਿਕਾਸ) ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਵੀ ਉਹ 2010 ਤੋਂ 2014 ਤੀਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ 2014 ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

ਆਓ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਸਿੱਖੀਏ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਸਮਰੱਥ ਤੇ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ
ਬੀ.ਬੀ.ਕੇ.ਡੀ.ਏ.ਵੀ.ਕਾਲਜ ਫ਼ਾਰ ਵੁਮੈੱਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

❑

ਅਪਣੀ ਜਾਚੇ ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਿਆ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਰਦਨ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜੋ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਏ,
ਅਪਣੀ ਚੀਚੀ ਝੁਲਸ ਜਾਣ ਤੇ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਅੱਤ' ਨੂੰ 'ਅੰਤ' ਬਣਾਵੇ ਆਖ਼ਰ ਕਹਿਰ ਖ਼ੁਦਾਈ,
ਜਬਰ ਜਰਦਿਆਂ ਸਬਰ ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਮਾਂ ਜਣਨੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਕੋਲੋਂ,
ਟੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦਾ, ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਜਾਗਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹਿੰਮਤ ਪੈਂਦੀ,
ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਬੰਦਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ ਡੁੱਬਿਆਂ ਵੇਖ ਲਵੋ ਮੈਂ,
ਸੱਖਣਾ ਭਾਂਡਾ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਏਂ, ਇਹ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ,
ਦਿਲ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦਾ, ਏਦਾਂ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਕੁਝ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ,
ਜਿਉਂ ਤਿੱਤਲੀ ਅੰਗਿਆਰ ਤੇ ਕੋਈ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੱਬਾ! ਰੱਬਾ! ਕੂਕਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਮਰ ਚੱਲੇ ਨੇ,
ਕਾਲ਼ਾ ਬੱਦਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵਰ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਬਦਲ ਗਈ ਏ,
ਅਕਲ ਮਿਲੇ, ਲੱਕੜੀ ਬਿਨ ਲੋਹਾ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਏਨੀ ਵੀ ਨਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਆ ਕਰ,
ਛੋਟਾ ਬਰਤਨ, ਕੰਢਿਆਂ ਤੀਕਰ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ,
ਅਪਣੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਗਿਰ ਕੇ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਂਦੈ, ਮੈਂ ਕੀਕਣ ਦੱਸਾਂ,
ਤੇਰਾ ਇਕ ਧਰਵਾਸਾ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

●

❑

ਜਗ ਰਹੇ ਜੁਗਨੂੰ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ।
ਖ਼ਾਕ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਣਗੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਨੂੰ।

ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਮਾਰੂਥਲ ਪੀ ਜਾਣਗੇ,
ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਬਰਸਾਤ ਨੂੰ।

ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੱਥਰ ਹੋ ਗਿਆਂ,
ਦੁਖ ਸੁਖ **ਪੋਂਹਦਾ** ਨਾ ਹੁਣ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਘੁਲ਼ ਜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ,
ਰਾਤ ਰਾਣੀ ਮਹਿਕਦੀ ਜਿਉਂ ਰਾਤ ਨੂੰ।

ਤੂੰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੀ ਭਰਦੀ ਸੌਂ ਗਈ,
ਮੈਂ ਮੁਕਾਵਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਬਾਤ ਨੂੰ।

ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ 'ਚ ਮੇਰਾ ਬਸਰ ਨਾ,
ਲੈ ਰਿਹਾਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ।

ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਗਿਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾਂ,
ਬੈਠ ਰਹਿਣਾ ਮਿਹਣਾ ਮੇਰੀ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ।

●

*ਪੋਂਹਦਾ :- ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ, ਲੱਗਣਾ

❏

ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਭਲਾ ਕੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉੱਗੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਨਾਲ਼।
ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੁਰਨਾ ਭਰ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਜੀਭ ਨਹੀਂ ਹੈ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਉਪਰਾਮ ਹੈ ਕਿਉਂ,
ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਸੀ ਬਹਿਣੀ ਉੱਠਣੀ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ 'ਵਾਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਧਰਤ, ਸਮੁੰਦਰ, ਦਰਿਆ, ਸਹਿਰਾ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦੈ,
ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਿਲ ਹੈ ਹੌਕੇ ਬਲ਼ਦੀਆਂ ਆਹਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਨਮੁਖ ਰੋਜ਼ ਖਲੋ ਕੇ ਮੇਰਾ ਬੁੱਤ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਕੜਨਾ ਚਾਹਵੇ ਥੱਕੀਆਂ ਥੱਕੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਦਿੱਲੀ ਦੱਖਣ ਗਾਹੁਣ ਮਗਰੋਂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਣ ਖਲੋ ਜਾਈਏ,
ਛਾਵਾਂ ਖ਼ਾਤਰ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਮੰਜ਼ਿਲ ਤਾਂ ਸੀ ਟੇਢੀ ਮੇਢੀ ਉਂਜ ਵੀ ਸੀ ਵੀਰਾਨ ਜਿਹੀ,
ਐਵੇਂ ਯਾਰੋ ਪਰਚ ਗਏ ਹਾਂ ਸਿੱਧ-ਮ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਗੜ੍ਹੇਮਾਰ ਤੇ ਬੱਦਲ, ਕਣੀਆਂ, ਤੇਜ਼ ਹਵਾ,
ਪੱਕੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਕੌਣ ਉਡੀਕੇ ਏਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ਼।

ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਸੋਨ-ਚਿੜੀ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕੀ ਹੈ?
ਬੇਘਰ ਵਿਧਵਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ਼।

●

❑

ਸਿਖ਼ਰ-ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਾਂ ਅੱਖ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ ਹਵਾਵਾਂ।
ਆਲ-ਦੁਆਲੇ ਬਲ਼ਦਾ ਥਲ ਹੈ ਕਿੱਥੇ ਕਦਮ ਟਿਕਾਵਾਂ।

ਜਿਸਮ ਝੁਲਸਿਆ ਚਿੱਤ ਘਾਬਰਦਾ ਸਾਹ ਵੀ ਬੇ-ਇਤਬਾਰੇ,
ਤਪਦਿਆਂ ਤਾਈਂ ਠਾਰਦੀਆਂ ਨਾ ਹੁਣ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ।

ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਇਤਫ਼ਾਕ ਸਮਝ ਲੈ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ,
ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਖ਼ੁਰਾ-ਖੋਜ ਸੀ ਮੇਟ ਗਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ।

ਇਸ ਮਹਿਫ਼ਲ ਵਿਚ ਕੌਣ ਸੁਣੇਗਾ ਕੋਇਲਾਂ ਦੀ ਕੂਹ ਕੂ ਨੂੰ,
ਅੱਜ ਦੀ ਏਸ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਵਿਚ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਣੇ ਕਾਵਾਂ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਭੰਨਿਆਂ, ਤੁੰਬਿਆ ਏਦਾਂ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਯਾਰੋ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸਾਂ ਅਪਣਾ ਹੀ ਸਿਰਨਾਵਾਂ।

ਨਾ ਜੀਂਦੇ ਨਾ ਮੋਇਆਂ ਅੰਦਰ ਦੋ-ਚਿੱਤੀ ਨੇ ਘੇਰੇ,
ਕਿੱਥੇ ਤੀਕ ਪੁਚਾ ਛੱਡਿਆ ਏ ਨਿੱਕਿਆਂ-ਨਿੱਕਿਆਂ ਚਾਵਾਂ।

●

❏

ਖੰਭਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਜ਼ ਭਰੋ ਜੇ ਸੂਰਜ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਹਰ ਹਿੱਕੜੀ ਵਿਚ ਸੁਪਨ ਕਰੋੜਾਂ ਕਿਹੜੀ ਅੱਖ ਪੁਰਨੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਿਰਲੱਥਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਸਾਬਤ ਸੂਰੇ ਰਹਿਣ ਸਰੂਰੇ,
ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਇਹ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾ ਪੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਣਕੇ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਕਾਇਨਾਤ ਹੈ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ,
ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਇਨਾਇਤ ਮਗਰੋਂ ਕਿਹੜਾ **ਜ਼ੱਰਾ ਤੂਰ** ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਦੇ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਕਦਮ ਕਦਮ 'ਤੇ,
ਹਰ ਪਲ ਤਿਲਕਣਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਡਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਿਚ ਅਮਾਨਤ ਕਰਾਂ **ਖ਼ਿਆਨਤ** ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ,
ਖ਼ੁਦ ਤੋਂ ਲੁਕਦੇ ਫਿਰਨਾ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਦਸਤੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕਸੂਰੋਂ ਬਾਹਰ ਟਿਕਾਣਾ ਏਸੇ ਕਰਕੇ,
ਰੂਹ ਦੀ ਕਹਿੰਦੈ, ਦਿਲ ਦੀ ਕਰਦੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਸਲ ਨਕਲ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਖ਼ਾਤਰ ਇਹ ਪੈਮਾਨਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਓ,
ਉਸ ਤੋਂ ਆਸ ਕਰੋ ਨਾ ਫ਼ਲ ਦੀ ਜਿਸ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

●

---

*ਤੂਰ :- ਰੌਸ਼ਨ
*ਜ਼ੱਰਾ :- ਕਣ, ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ
*ਖ਼ਿਆਨਤ :- ਬੇਈਮਾਨੀ, ਠੱਗੀ

❑

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅੰਬਰੀਂ ਫਿਰਨ ਅਵਾਰਾ ਬੱਦਲ ਨੇ ਬਰਸਾਤ ਨਹੀਂ।
ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਮੇਰੀ ਔਕਾਤ ਨਹੀਂ।

ਡੁੱਬਦੇ ਸੂਰਜ ਮੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਲੱਥਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪ ਕਿਹਾ,
ਘਾਬਰ ਨਾ ਤੂੰ, ਕੱਲ੍ਹ ਆਵਾਂਗਾ, ਬਹੁਤੀ ਲੰਮੀ ਰਾਤ ਨਹੀਂ।

ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਆਪ ਪਛਾਣਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੁੱਕਰ ਜਾਵਾਂ ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ,
ਭਾਵੇਂ ਡਰਿਆ ਪਰ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਐਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ।

ਏਹੀ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਵੇਖਿਓ ਬੁਰਜ ਮੁਨਾਰੇ ਢਹਿ ਜਾਣੇ,
ਤਲਖ਼ ਹਕੀਕਤ ਆਪ ਵੇਖਿਓ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਹੀਂ।

ਮੰਡੀ ਅੰਦਰ ਸਾਡੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਕਿੰਜ ਲੁੱਟਦਾ, ਲੁਟਵਾਉਂਦਾ ਏਂ,
ਸਮਝ ਸਕਾਂ ਨਾ ਬਦਨੀਤੀ ਨੂੰ, ਐਡੀ ਵੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ।

ਕਤਲ ਕਰੇਂ, ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਆਖੇਂ, ਦੋਸ਼ ਦਏਂ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਹੀ,
ਧਰਤੀ—ਪੁੱਤਰ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਏ, ਕਰਦਾ ਆਤਮਘਾਤ ਨਹੀਂ।

ਜ਼ਹਿਰ—ਪਿਆਲਾ ਮੈਂ ਹੀ ਪੀਵਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਿਉਂ,
ਪੁੱਛ ਸਕਦਾਂ ਹਾਂ, ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਹ ਸੁਕਰਾਤ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਵਕਤ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਬੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰ।
ਸ਼ਬਦ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਮੂੰਹ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

ਰੂਹ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਕਦਰ ਪਵਾਉਂਦੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ,
ਚਹੁੰ ਕੌਡਾਂ ਲਈ ਮਹਿੰਗਾ ਸੌਦਾ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਨਾ ਤੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

ਦੀਨ ਈਮਾਨ ਵਿਰਾਸਤ ਪੂੰਜੀ, ਦਿਲ ਦਰਿਆਵਾ, ਖ਼ਰਚ ਲਿਆ ਕਰ,
ਮੱਖੀ-ਚੂਸ ਕੰਜੂਸ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਬਹੁਤੀ ਨਾ ਗੰਢ ਗੋਲ਼ ਦਿਆ ਕਰ।

ਹਰ ਕਠਿਨਾਈ ਸਦਾ ਚੁਣੌਤੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਰ ਰਮਜ਼ਾਂ ਯਾਰਾ,
ਸ਼ਿਕਵੇ ਨੈਣੀਂ ਅੱਥਰੂ ਬਣਦੇ, ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਨਾ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰ।

ਟਾਕੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਜੁਗਨੂੰ, ਦਿਨੇ ਗਵਾਚਣ ਰਾਤੀਂ ਲੱਭਣ,
ਏਸ ਬੁਝਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਤਾਰੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟੋਲ਼ ਦਿਆ ਕਰ।

ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਧੁਖਦੇ ਰਹਿਣਾ ਫਿਰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਦਮ ਘੁੱਟਦਾ ਹੈ,
ਗ਼ਮ ਦੀ ਧੂਣੀ ਬਲ਼ਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਫ਼ੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

ਚੰਦਨ-ਰੁੱਖੜਾ ਸੀਤਲ ਛਾਵਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਪਦਾ ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ,
ਵਗਦੀ ਰਹਿ **ਲਟਬੌਰੀਏ** ਪੌਣੇ, ਸਾਹੀਂ ਮਹਿਕਾਂ ਘੋਲ ਦਿਆ ਕਰ।

---

*ਚਹੁੰ ਕੌਡਾਂ :- ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਭਾਵ ਪੈਸੇ
*ਲਟਬੌਰੀਏ :- ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਾਲਕ

❑

ਤੇਰੀ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪਹਾੜ ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਸਵਾਰ।
ਜਿੰਦੇ ਭੋਲਿਆਂ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਤਾਂ ਨਾ ਮਾਰ।

ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹਰ ਵਾਰੀ ਲੱਗਾ,
ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਰੀਏ ਨਾ ਦਿਲਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ।

ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ ਇਹ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦਾ ਕਿੱਸਾ,
ਇਹ ਤਾਂ ਨਕਦੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਉਧਾਰ।

ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਕਾਹਦੀ ਆਈ ਗੁੰਮੇ ਹੋਸ਼ ਤੇ ਹਵਾਸ,
ਜਿਵੇਂ ਗਿੱਲੇ ਪਿੰਡੇ ਛੋਹੇ ਨੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ।

ਅੱਜ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਆਈ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ,
ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮੀਂ ਘਰੀਂ ਪਰਤੇ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ।

ਅੱਜ ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਪੌਣੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲੱਗਾ,
ਕਦੇ ਛੱਡਦੇ ਨਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤੇ ਕੌਲ਼ ਤੇ ਕਰਾਰ।

ਘੜੀ ਸਾਹਾਂ ਵਾਲ਼ੀ ਟਿੱਕ ਟਿੱਕ ਯਾਦ ਤੈਨੂੰ ਕਰੇ,
ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂੰ ਇੰਜ ਨਾ ਵਿਸਾਰ।
●

❑

ਆਹ ਫੜ ਸੂਰਜ ਮੱਥੇ ਜੜ ਲੈ, ਅੰਬਰ ਵਿਚਲੇ ਚੰਨ ਸਿਤਾਰੇ।
ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਚੁਫ਼ੇਰਾ ਕਰ ਦੇ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਲਾਰੇ।

ਗਿਠਮੁਠੀਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੇਡ ਬਣਾ ਧਰਿਆ ਹੈ,
ਜੀਵਨ ਸੇਧ ਸਮਰਪਣ ਗੁੰਮਿਆਂ ਲੁਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰੇ।

ਨਾਈਲਨ ਬੁਣੀ ਜੁਰਾਬ ਜਿਹੇ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਪੈਰ 'ਚ ਪੂਰੇ ਬਹਿੰਦੇ,
ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਯਾਰੋ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਗਏ ਸਿਰ-ਦਸਤਾਰੇ।

ਸ਼ਬਦ ਕਟਹਿਰੇ ਅੰਦਰ ਫਸਿਆ, ਰੋਜ਼ ਤਰੀਕਾਂ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਅੰਨ੍ਹੀ ਨਗਰੀ ਚੌਪਟ ਰਾਜਾ, ਹੱਕ ਸੱਚ ਕਿੱਥੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।

ਬੇਗ਼ਮਪੁਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਗੁਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਿੰਨੇ ਪਾਗਲ,
'ਨ੍ਹੇਰ ਗਲ਼ੀ ਫਿਰਨ ਗੁਆਚੇ ਸੁਰਗਪੁਰੀ ਦੇ ਵੇਚਣ ਲਾਰੇ।

ਕੂੜ ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਮਗਰੋਂ,
ਹੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੂੰ ਗੁੰਮਿਆਂ ਕਿੱਥੇ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ।

●

❑

ਸੁਰਮ-ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ 'ਚ ਰੂਹ ਨੂੰ ਡੋਬ ਲਿਆ ਦਿਲਦਾਰ ਅਸੀਂ।
ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਹੀਓਂ ਕਰਨਾ ਇਸ 'ਤੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਅਸੀਂ।

ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ ਵੰਡਦਾ ਸੂਰਜ ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਰਾਤ ਕਿਉਂ,
ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਯਾਰਾਨੇ ਪਾਏ ਬਦਲ ਲਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਅਸੀਂ।

ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਤੁਰਦੇ-ਤੁਰਦੇ ਵਾਲ਼ੋਂ ਨਿੱਕੜੀ **ਪੰਧੀ** 'ਤੇ,
ਵਾਹੋ ਵਾਹੀ ਲੰਘਦੇ ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੇਗ਼ ਤਿਖ਼ੇਰੀ ਧਾਰ ਅਸੀਂ।

ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੀ **ਪਰਲੇ** ਪਾਸੇ ਕੌਤਕ ਵੇਖਣ ਜਾਵਾਂਗੇ,
ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ਼ ਪੁਗਾਵਾਂਗੇ ਜੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰ ਅਸੀਂ।

ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ ਜਿਉਂ ਸੰਗ, ਸੁਰ-ਸ਼ਬਦਾਂ ਢਲ਼ ਜਾਵਾਂਗੇ,
ਬਣਨਾ ਨਾ ਪਰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਹੁਣ ਬੇਲੋੜਾ ਭਾਰ ਅਸੀਂ।

ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਂਝੀ ਬੁੱਕਲ ਲੀਕ-ਵਿਹੂਣੀ ਧਰਤੀ ਜੋੜ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੋੜ ਲਵਾਂਗੇ ਦਿਲ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਤਾਰ ਅਸੀਂ।

ਹਮ-ਨਸਲਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਧਾਓ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ,
ਮੁੱਕਦੇ ਮੁੱਕਦੇ ਮੁੱਕ ਨਾ ਜਾਈਏ ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਅਸੀਂ।

●

---

*ਪੰਧੀ :- ਰਸਤਾ
*ਪਰਲੇ :- ਦੂਸਰੇ
*ਹਮ-ਨਸਲਾਂ :- ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ

❏

ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਲੜਦੇ ਨੇ।
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ,
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ਰਾਰਤ ਘੜਦੇ ਨੇ।

ਮਨ ਤੋਂ ਹੂੰਝਣ ਨਫ਼ਰਤ ਜੋ ਲਿਸ਼ਕੋਰਾਂ ਨਾਲ਼,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸੂਰਜ ਕਿੱਥੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।

ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਕਣੀ,
ਉਹੀ ਤਾਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਅੜਦੇ ਨੇ।

ਹੱਦਾਂ ਤੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਬਣੀਆਂ ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਲਈ,
ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਕਿਸ ਲਈ ਸੂਲ਼ੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਖ਼ੂਬ ਭਟਕਦੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ,
ਸ਼ਾਮ ਢਲ਼ੇ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵੜਦੇ ਨੇ।

ਸੌ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਵਰਗਾ ਬੇਗ਼ਮਪੁਰ,
ਮਰਨ ਦਿਓ, ਜੋ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਸੜਦੇ ਨੇ।

●

❏

ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਨੇ ਚੰਨ ਸਿਤਾਰੇ।
ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਾਲ਼ੀਏ ਦੁਨੀਆਂ ਚੱਲਦੀ ਪਿਆਰ ਸਹਾਰੇ।

ਤੜਕ-ਸਾਰ ਪਰਭਾਤੀ ਗਾਉਂਦਾ ਸਾਧੂ ਗਿਰ ਤਾਂ ਦੂਰ ਤੁਰ ਗਿਆ,
ਸ਼ਬਦ-ਸਦੀਵੀ ਮਾਣਕ-ਮੋਤੀ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇ ਗਿਆ ਸਾਰੇ।

ਦੇਖ ਕਿਵੇਂ ਅੱਜ ਹਰ ਮੂੰਹ ਕਿੱਦਾਂ ਲੁਕਿਆ ਫਿਰਦਾ ਚਿੱਟੇ ਚਾਨਣ,
ਵਕਤ ਵਿਖਾਇਆ ਉਜਲਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵੇਖ ਓ ਬੰਦਿਆ ਆਪਣੇ ਕਾਰੇ।

ਤੂੰ ਵੀ ਚੂਹੇ-ਦੌੜ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜੇਤੂ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਹੈਂ ਚੂਹਾ,
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਦੱਸਿਆ ਮੈਨੂੰ ਜਦ ਪੁੱਛਿਆ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ।

ਰੇਤ ਛਲਾਵਾ ਮਾਰੂਥਲ ਹੈ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ,
ਅੱਜ ਤੀਕਰ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੇ ਨੇ **ਭਰਮਜਲੀ** ਲਈ ਮਿਰਗ ਵਿਚਾਰੇ।

ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਿਚ ਘੋਲ ਪਤਾਸੇ ਪੀਂਦੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ,
ਨੈਣ ਨਾ ਸ਼ੁਕਰੇ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਖ਼ਾਰੇ ਦੇ ਖ਼ਾਰੇ।

ਮਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ, ਨੀ ਮਿੱਠੀਏ ਨੀ ਪਵਨ **ਸਮੀਰੇ**,
ਬਖ਼ਸ਼ **ਸਵਾਂਤੀ-ਬੂੰਦ** ਮੇਘਲੇ ਜਿਹੜੀ ਰੂਹ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਿਵਾਰੇ।

●

*ਭਰਮਜਲੀ :- ਜਲ ਭਰਮ

*ਸਮੀਰੇ :- ਹੌਲ਼ੀ-ਹੌਲ਼ੀ ਚੱਲਣ ਵਾਲ਼ੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ

*ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ :- ਸਿੱਪੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲ਼ੀ ਮੀਂਹ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੂੰਦ (ਮਿਥਿਹਾਸ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੋਤੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

❑

ਜੇਕਰ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਰਭਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।
ਨਾ ਖਿੜਦੇ ਫੁੱਲ ਰਸਦੇ ਨਾ ਫ਼ਲ, ਰੌਣਕ, ਤਵਾ ਪਰਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

ਮਾਣ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਸਾਂਭਣ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਨ ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਦਾ,
ਧਰਮਾਂ, ਗੋਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਵੰਡੋ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਦੇ ਸਮਤੋਲ ਸਿਰਜਿਆ ਮੇਰਾ ਵਿਰਸਾ,
ਸੀਸ ਤਲੀ ਧਰ ਯਾਰ ਗਲ਼ੀ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਸੌਖੀ ਬਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

ਭਲਾ ਕਹੋ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਮਨਾਓ, ਪੋਥੀਆਂ ਨਾਲ਼ੋਂ ਜੇ ਨਾ ਟੁੱਟਦੇ,
ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਮੰਨਦੇ ਜੇ ਨਾ, ਏਨੀ ਲੰਮੀ ਰਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

ਧਰਮਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਅਸਲੀ ਵਸਤੂ ਵੰਡਦੇ ਜੇਕਰ ਕਿਣਕਾ ਸਾਨੂੰ,
ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਚਰ ਜਾਂਦਾ ਇਹ, 'ਨ੍ਹੇਰੇ ਦੀ ਔਕਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

ਕਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ, ਫਾਂਸੀ ਚੁੰਮਣਾ ਤੇ ਮੁਸਕਾਉਣਾ,
ਮਿਲੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨਾ ਬਿਨ ਮੰਗੇ, ਇਹ ਕੋਈ ਖ਼ੈਰਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਸਮੁੰਦਰ ਦੱਸਿਆ, ਜਦ ਮੈਂ ਤਪਦਾਂ ਜਲ-ਕਣ ਉੱਡਦੇ,
ਇਹ ਹੌਕੇ ਹੀ ਬੱਦਲ ਬਣਦੇ, ਗੱਲੀਂ ਤਾਂ ਬਰਸਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ।

●

❑

ਸਮਝਿਆ ਤੂੰ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਦਾ ਹੀ ਭਾਰ ਵਾਂਗ।
ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਿਰ ਸਜਾਇਆ ਹੈ ਸਦਾ ਦਸਤਾਰ ਵਾਂਗ।

ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਢਾਲ਼ ਬਣ ਕੇ ਨਾਲ਼ ਨਿਭਿਆ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਦੱਸ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੀਤਾ ਵਾਰ ਕਿਉਂ ਤਲਵਾਰ ਵਾਂਗ।

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪੋਥੀ ਦੇ ਸਮਾਨ,
ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰੱਦੀ 'ਚ ਜਾਵਾਂ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਾਂਗ।

ਬੋਝ ਤਾਂ ਬਣਨਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ, ਮਹਿਕ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਰੰਗ ਹਾਂ,
ਵਹਿਮ ਸੀ ਮੇਰਾ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਯਾਰ ਵਾਂਗ।

ਬਹੁਤ ਮਿਲ ਜਾਣੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਗੋਲੇ ਬੇਗਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ,
ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬਥੇਰੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦਰਬਾਰ ਵਾਂਗ।

ਚੋਗ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਪਰਵਾਜ਼ ਬਸ,
ਧਰਤ ਅੰਬਰ ਮੇਰੀ ਧਿਰ ਹੈ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਵਾਂਗ।

ਵਕਤ ਕੋਲ਼ੋਂ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਤਾਂ ਭਰ ਜਾਣਗੇ,
ਦਰਦ ਬੋਲੇਗਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੀੜ ਦੀ **ਗੁਫ਼ਤਾਰ** ਵਾਂਗ।

●

*ਗੁਫ਼ਤਾਰ :- ਬਾਤਚੀਤ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

❑

ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਮਹਿਮਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।
ਰੂਹ ਵਿਚ ਸੁਪਨੇ ਕਰਨ ਕਲੋਲਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

ਸਿਰ ਤੇ ਨੀਲਾ ਅੰਬਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹੇਕਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤੀਂ,
ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਨਿਰਧਨ ਵੀ ਧਨਵਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

ਉਹ ਪਲ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਜੋ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦੇ,
ਸੱਚ ਪੁੱਛੇਂ ਜੇ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਹ ਤੇਰੀ ਮੁਸਕਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

ਸਿਦਕ-ਸਬੂਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਸਦਾ ਜਗਾ ਕੇ ਰੱਖਦੈ ਮੈਨੂੰ,
ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਏਨੀ ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਦਰਬਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

ਮਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਬਾਲ ਅਲੂੰਏਂ ਨਿਰਛਲ ਹੱਸਦੇ,
ਰੂਹ ਦਾ ਚੰਬਾ ਖੇੜਨ ਖ਼ਾਤਰ ਬਿਨ ਮੰਗੇ ਵਰਦਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

ਮਨ-ਮਸਤਕ ਦੀ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ ਬਾਲ਼ਣ ਜੋਤ ਨਿਰੰਤਰ,
ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲ਼ੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

ਪਿਆਰ-ਵਿਹੂਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਖਣੇ ਅਗਨ-ਅੰਗੀਠੀ ਬਾਲ਼ੀ ਰੱਖਣ,
ਕੀ ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਤਨ ਮਨ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਜਿਹੇ ਨੇ।

●

❑

ਧੋ ਕੇ ਰੂਹ ਤੋਂ ਨਕਸ਼ ਉਦਾਸੇ ਹੱਸਿਆ ਕਰ ਮੁਸਕਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਮਰ ਗੀਤ ਹੈ ਨਾ ਦਿਲ ਚਾਹੇ ਗਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਜਿਹੜੀ ਦਸਤਕ ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਖੜਕਾਵੇ ਬੂਹਾ,
ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰ ਮਨ ਦੇ ਜੰਦਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਦ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ਼ੋਂ ਵਧ ਕੇ ਦੁਖੀਏ ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ, ਉਹ ਵੀ ਲੋਕੀਂ,
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ ।

ਜਿੱਥੇ ਰੀਝਾਂ ਸੁਪਨੇ ਸੂਹੇ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਨੇ ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ,
ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਾ ਤੋੜਨ ਮਗਰੋਂ ਓਸ ਨਗਰ ਵੀ ਜਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਤ੍ਰੇਲ ਦੇ ਮੋਤੀ ਫੁੱਲਾਂ ਉੱਤੇ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤੱਕ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਂਦੇ,
ਰੰਗ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਆ ਕਰ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ ।

ਦਰਦ-ਪੋਟਲੀ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਕਸਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਆਪਣੇ,
ਇਹ ਅਣਮਿਣਵੀਂ ਮਹਿੰਗੀ ਪੂੰਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ ।

ਵਿੰਗ-ਤੜਿੰਗੇ ਰਾਹ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਅਸਲ ਕਿਤਾਬ ਹਯਾਤੀ ਵਾਲ਼ੀ,
ਡੋਲਦਿਆਂ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ।

●

❑

ਥੱਕ ਚੱਲੇ ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਵਜਾਉਂਦੇ ਦਰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਨੂੰ।
ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂਓਂ ਰੂਹ ਵਿਚਲੀ ਤਨਹਾਈ ਨੂੰ ।

ਇੱਕੋ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਨੇ ਪਰ,
ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਸਾਰੇ ਮਨ 'ਤੇ ਜੰਦਰੀ ਲਾਈ ਨੂੰ।

ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਤੁਰਦਿਆਂ ਰੇਲ ਦੇ ਪਹੀਏ ਵੱਖਰੇ ਨੇ,
ਇੱਕੋ ਮੰਜ਼ਿਲ ਸਫ਼ਰ ਬਰਾਬਰ ਗਿਣਦੇ ਵਾਟ ਮੁਕਾਈ ਨੂੰ।

ਮਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦਾ ਟੇਢਾ ਪੱਲੜਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਰੋਜ਼ ਹਲਾਲ,
ਸਿਰਫ਼ ਮੁਹੱਬਤ ਭਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਮਨ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਖਾਈ ਨੂੰ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਦ ਸੁਣਾਉਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦੈ,
ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਮਿਲੇ ਸਰੋਤਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਆਈ ਨੂੰ।

ਤੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਦਿਲ ਹੌਲ਼ਾ ਕੀਤਾ, ਮੁੱਦਤ ਮਗਰੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ,
ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਕਿੱਦਾਂ, ਚਿਣਗ ਚਵਾਤੀ ਲਾਈ ਨੂੰ।

ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕੋਰ ਵਾਂਗਰਾਂ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ,
ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਿਸ਼ਮ **ਰੁਪਹਿਲੀ** ਮਨ 'ਤੇ ਬੱਦਲੀ ਛਾਈ ਨੂੰ।

●

---

*ਰੁਪਹਿਲੀ :- ਰੰਗ ਹੈ (ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਵਰਗਾ)

❑

ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਦਾ ਚਾਨਣ ਏਨਾ ਹਰ ਪਲ ਜਿਵੇਂ ਸਵੇਰਾ ਹੋਵੇ।
ਸੂਰਜ-ਰੰਗੀਏ ਤੈਨੂੰ ਡਿੱਠਿਆਂ ਰੂਹ ਚਾਨਣ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੋਵੇ।

ਮਹਿਕਦੀਏ ਚੰਬੇ ਦੀਏ ਕਲੀਏ ਮੇਰੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਏ,
ਜਿਹੜੀ ਥਾਂ ਤੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਓਥੇ ਕਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਵੇ।

ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਿਆ ਰੱਜ ਕੇ ਪਲ ਅਣਮੁੱਲੇ ਪੈ ਗਏ ਝੋਲੀ,
ਇਹ ਵਿਸਮਾਦ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਸਾਂਝਾ, ਨਾ ਮੇਰਾ ਨਾ ਤੇਰਾ ਹੋਵੇ।

ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ ਉੱਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ,
ਟਿਮਕਣਿਆਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵੱਡੀ, ਹਰ ਬਿੰਦੂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਹੋਵੇ।

ਜਦ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇਂ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਮਹਿਕਵੰਤੀਏ,
ਚਿਤਵਦਿਆਂ ਰੂਹ ਚਾਨਣ-ਚਾਨਣ ਨੂਰੋ-ਨੂਰ ਬਨੇਰਾ ਹੋਵੇ।

ਤੁਰ ਜਾਵੇਂ ਦਿਲ ਡੋਬੇ ਖਾਵੇ, ਦਿਸ, ਜਾਵੇਂ ਮਨ **ਬਿਹਬਲ** ਹੋਵੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ ਸੁਣਾ ਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਮੈਥੋਂ ਜੇਰਾ ਹੋਵੇ।

ਮਨ ਮੇਰੇ ਦਾ ਬਾਗ਼-ਬਗ਼ੀਚਾ ਖਿੜਦੈ ਫਿਰ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਕੰਬਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਵੈਰੀ ਜਦੋਂ **ਫੁਲੇਰਾ** ਹੋਵੇ।
●

*ਚਿਤਵਦਿਆਂ :- ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ
*ਬਿਹਬਲ :- ਬੇਸਬਰ
*ਫੁਲੇਰਾ :- ਫੁੱਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲ਼ਾ

❑

ਸਮਝ ਪਵੇ ਨਾ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਾਹਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ।
ਰੂਹ ਦਾ ਨਗਨ ਵਜੂਦ ਲੁਕਾਈਏ ਕੂੜ ਦੇ ਵਸਤਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਰੋਂਦੇ ਰੋਂਦੇ ਹੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਹੱਸਦੇ ਹੱਸਦੇ ਰੋ ਪਈਏ,
ਅਜਬ ਨਸਲ ਦੇ ਲੋਕ ਹਾਂ ਯਾਰੋ, ਫ਼ੋਟੋ ਵਿੱਚ ਮੁਸਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਓਸੇ ਵੇਲ਼ੇ ਊੜਾ ਐੜਾ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਊਂਧੀ ਪਾ ਬਹਿੰਦਾ,
ਧਰਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਬੂਟਾ ਜਦ ਗਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਗੂੜ੍ਹ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਜਗਣ ਬਨੇਰੇ ਦਿਨ ਪਹਿ ਰਾਤ,
ਬਾਲ਼ ਚਿਰਾਗ ਬਾਜ਼ਾਰੀ-ਚਾਨਣ, ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਹੀ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਆਪੇ ਤੀਲੀ ਬਾਲ਼ ਮੁਆਤੇ ਜੰਗਲ ਮੰਗਲ ਫੂਕ ਲਏ,
ਰਾਗ ਮੇਘ ਮਲਹਾਰ ਭਲਾ ਦੱਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੈਠ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਕਦਮ-ਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹੀ ਘਸ ਗਏ ਸਫ਼ਰ ਭਲਾ ਕੀ ਮੁੱਕਣਾ ਸੀ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਮਕਸਦ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਅਜਬ ਜਿਹਾ ਮੇਲਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਬੇ-ਸੁਰਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਬੜੀ,
ਸਰਗਮ ਸਹਿਮੀ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
●

❑

ਰੰਗ ਬੇਰੰਗ ਗੁਬਾਰੇ ਏਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਉਂ ਬਦਰੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।
ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕੌਣ ਮਸਲਦਾ ਕਰਦਾ ਖੱਜਲ ਤੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਹਰ ਸੱਸੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਅੱਜ ਵੀ ਤਪਦੀ ਰੇਤ ਥਲਾਂ ਦੀ,
ਹੀਰ ਦੇ ਲੇਖੀਂ ਹਰ ਥਾਂ ਅੱਜ ਵੀ **ਨੀਂਗਰ** ਖੇੜੇ ਝੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਪੈਰ ਛਾਂਗ ਕੇ ਆਖੇ ਦੌੜੋ, ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਜੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ,
ਖੇਡ-ਖਿਡਾਵੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁੱਛੋ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਜਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਭਰਿਆ ਭਾਂਡਾ, ਉੱਡ ਗਿਆ ਇਨਸਾਫ਼ ਧਰਤੀਓਂ,
ਧਰਤੀ ਵਾਲ਼ੇ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲ਼ੇ ਛੇੜਨਗੇ ਹੁਣ ਜੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਰੋਕ ਲਵੋ, ਇਹ ਕਰਨ ਮਜ਼ਾਕਾਂ, ਨਸਲੋਂ-ਹੀਣੇ ਟੋਡੀ ਬੱਚੇ,
ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਰਹੇ ਨੇ ਸੂਲ਼ੀ ਟੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਵੇਚ ਰਹੇ ਨੇ ਵਿਸ਼, ਵਣਜਾਰੇ,
ਨਾਗ ਸਿਆਸੀ ਮਾਰਨ ਸਾਨੂੰ, ਦਿਲ 'ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀ ਡੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਸਲਾਮਤ ਧਰਤੀ ਬਿਰਖ਼ ਬਰੂਟੇ ਨਾ ਮੁਰਝਾਵਣ,
ਸੁਪਨ-ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਾਂਝਾ ਪਰਚਮ ਸਾਡੀ ਏਹੀ ਮੰਗ ਵੇ ਲੋਕਾ।

●

*ਨੀਂਗਰ :- ਵਿਆਹ ਵਾਲ਼ਾ ਮੁੰਡਾ

❑

ਮਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਦਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਉੱਜੜਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
ਘਰ ਜੇ ਹੋਵਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਿਰ, ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਡਾਰੋਂ ਵਿੱਛੜੀ ਕੂੰਜ ਇਕੱਲੀ ਜੀਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਆਸ ਤੇ ਜੀਵੇ,
ਪੀੜਾਂ-ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਪੰਛੀ ਪੱਲੇ ਉੱਡਣ ਜੋਗੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਚਿੜੀਆਂ ਮੌਤ ਗੰਵਾਰਾਂ ਹਾਸਾ ਮਹਿੰਗੇ ਮੋਤੀ ਅੱਖ ਦੇ ਅੱਥਰੂ,
ਬੇਕਦਰੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਮੈਥੋਂ ਐਵੇਂ ਧਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਮੈਂ ਕੀ ਆਖਿਆ, ਤੂੰ ਕੀ ਸੁਣਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੁੱਛ ਨਾ ਮੈਨੂੰ,
ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਐਵੇਂ ਹੌਕੇ ਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਇਹ ਢੇਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਖ਼ਰ ਚੋਟੀਆਂ ਵਾਲ਼ੇ ਪਰਬਤ,
ਤੁਰਨੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਥੱਕਿਆਂ ਕੋਲ਼ੋਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਰੂਹ ਵਿਚ ਤੜਫ਼ੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਹੀ ਲਾਵਾ ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਪੇ,
ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦੀ ਬੇੜੀ ਦੇ ਕੋਲ਼ੋਂ ਦਰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਆ ਜਾ ਸੁਰਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰੀਏ ਪਾਈਏ ਬਾਤ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰੀਏ,
ਰੂਹ ਤੋਂ ਰੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਦੋਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

●

❏

ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਹੱਥ ਡੋਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।
ਕਿਸ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਵਾਂ, ਹਰ ਬੂਹਾ ਦੀਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਵੇ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਸੁਪਨੇ ਨੀਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਿਣਦਾ, ਹਰ ਬੰਦਾ ਸਰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਾਤ ਗਈ, ਤਾਰੇ ਵੀ ਤੁਰ ਗਏ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਨਾ ਆਇਆ,
ਜਿਸਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਉਮਰ ਗਵਾਚੀ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਰਮ-ਕਰੂੰਬਲ ਸੱਜਰੀ ਕੋਮਲ ਦਰਦ ਦਿਲੇ ਦਾ ਬੋਟ ਜਿਹਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਡਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਮਾਂ ਧਰਤੀ, ਤੀਜੀ ਮਾਤਾ ਮੇਰੀ ਪੁੱਛਦੀ ਮੈਨੂੰ,
ਪਹਿਰੇਦਾਰਾ ਤੇਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਾਣਾ ਤਾਰੋ-ਤਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਵੇਚੇ ਨਾਅਰੇ, ਲਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਉੱਡਣੇ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੇ ਤਾੜੇ,
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹਾਕਮ ਕਿੰਨਾ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚਾਂਦੀ ਵਾਲ਼ਾ ਗੋਲ ਰੁਪਈਆ ਬਣਿਆ ਸਭ ਦਾ ਬਾਬਲ ਮੱਈਆ,
ਅਣਖ਼ ਗੁਆ ਕੇ ਕਣਕਾਂ ਬਦਲੇ ਬੰਦਾ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

●

❑

ਪਾਟੀ ਚਿੱਠੀ ਜਦ ਵੀ ਆਵੇ ਬਿਨ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੜਫ਼ਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਮਾਂ ਜਾਇਆਂ ਦੀ ਪੀੜ ਆਂਦਰਾਂ ਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਸਮਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੱਖ ਫ਼ਰਕਦੀ ਚਿੱਤ ਖ਼ਲਬਲ਼ੀ ਉੱਖੜੇ ਨੀਂਦਰ ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚਿੰਤਾ ਖਾਂਦੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਦੋਸ਼ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਨਾ ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸਿਆ,
ਜਦ ਵੀ ਨੀਂਦ ਉਟਕਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਤ-ਚਿਤਵਣੀ ਲਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿੰਨੇ ਪੱਥਰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਏਂ ਇਹ ਸਭ ਚੁੱਪ ਦੀ ਜੂਨ ਪਏ ਨੇ,
ਤੇਰੀ ਸਰਦ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਮੈਨੂੰ ਘੁੰਮਣਘੇਰ 'ਚ ਪਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਕੀ ਸਮਝਾਵਾਂ, ਸੁੱਤੀ ਸੱਟ ਦੀ ਪੀੜ ਜਾਗਦੀ,
ਦਰਦ-ਕਹਾਣੀ ਅੱਖੀਆਂ ਥਾਣੀਂ, ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ਼ **ਦੁਪਹਿਰੀ** ਵਰਗਾ,
ਸਿਖ਼ਰ-ਦੁਪਹਿਰੇ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਮ ਢਲ਼ੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕੰਡ ਕਰਕੇ ਪਰਤ ਗਿਆ ਏਂ ਮੁੜ ਕੇ ਹਾਲ ਕਦੇ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ,
ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਧਰਵਾਸ ਬੜਾ ਹੈ ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
●

*ਦੁਪਹਿਰੀ :- ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ

❑

ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਵਕ਼ਤਾਂ ਮਾਰੇ, ਜਿਉਣ ਵਸੀਲਾ ਟੋਲ਼ ਰਹੇ ਨੇ।
ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫ਼ੋਲ ਰਹੇ ਨੇ।

ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਾਤਰ ਹਾਕਮ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਦਾ ਓਹਲਾ ਕਰਕੇ,
ਅੰਨ੍ਹੀ **ਰੱਯਤ** ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣੀ, ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਧੋਲ ਰਹੇ ਨੇ।

ਗਿਠਮੁਠੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੀ ਤਾਕਤ, ਏਨਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,
ਹੱਕ ਹਕੂਕ ਜੇ ਮੰਗੀਏ, ਅੱਗੋਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਆਇਆ ਬੋਲ ਰਹੇ ਨੇ।

ਤੱਕੜੀ ਤੋਲਣਹਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵੀ, ਨੀਅਤ ਨੀਤੀ ਅੰਦਰ ਕਾਣੋਂ,
ਸੱਜਣ ਠੱਗੋਂ ਵੱਧ ਹਟਵਾਣੀਏਂ, ਕੂੜਾ ਸੌਦਾ ਤੋਲ ਰਹੇ ਨੇ।

ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਇਹ ਮਾਣ ਮਰਤਬੇ, ਕਲਗੀ, ਘੋੜੇ, ਛਤਰ ਸੁਨਹਿਰੀ,
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕਰ ਇਹ, ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ਼ ਰਹੇ ਨੇ।

ਪਰ-ਕਟਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਭ ਉੱਗੇ ਨੇ ਸੂਰਜ ਤੀਕ ਉਡਾਰੀ ਲਾਉਂਦੇ,
ਠਾਕੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਵੀ ਹੁਣ, ਬੰਦ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ।

ਛੱਡ ਸਪੇਰਿਆ ਬੀਨ ਵਜਾਉਣੀ, ਤੇਰਾ ਰਾਗ ਨਹੀਂ ਜੇ ਸੁਣਦੇ,
ਸਿਰ ਚਿੱਪਣ ਦੀ ਕਰੋ ਤਿਆਰੀ, ਫਨੀਅਰ ਜੇ ਵਿੱਸ ਘੋਲ਼ ਰਹੇ ਨੇ।

●

*ਰੱਯਤ :- ਪਰਜਾ

❑

ਭਟਕਦਿਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਦੇ ਵੀ, ਬਣਦਾ ਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਰਕੇ।
ਹਰ ਇੱਕ ਬੀਜ ਬਿਰਖ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਕਹਿਣ ਸਿਆਣੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ।

ਸਹਿਜ-ਸਮਰਪਣ ਸੋਚ-ਸਿਦਕ ਤੇ, ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਜਿੱਤ ਦੀ ਪੌੜੀ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਲੈ ਕੇ, ਤੁਰ ਪਈਏ ਜੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ।

ਥਾਲ਼ੀ ਵਿਚਲੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ, ਮਨੂਆ ਡਗਮਗ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਅਜਬ ਖ਼ਲਬਲ਼ੀ ਸਾਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤੜਕਸਾਰ ਤੋਂ ਅੱਖ ਪਈ ਫਰਕੇ।

ਅੰਬਰੋਂ-ਪਾਰ ਉਡਾਰੀਆਂ ਵਾਲ਼ੇ ਬਾਜ਼ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਚੂਰੀ ਗਿੱਝੇ,
ਰੀਂਘਣਹਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਈ, ਸਰਕ ਸਰਕ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਰਕੇ।

ਹੰਝ ਤੇ ਹੌਕੇ ਹਿੱਕੜੀ ਅੰਦਰ, ਆਇਆਂ ਸੁਪਨ ਸਲਾਭੇ ਜਾਂਦੇ,
ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਮਿਲੀਂ ਨਾ ਭਲੀਏ, ਅੱਜ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਅੱਖੀਆਂ ਭਰ ਕੇ।

ਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰਦੀ, ਪਿਉ, ਦਾਦੇ, ਪੜਦਾਦੇ ਬਣ ਕੇ,
ਇਹ ਗੱਲ ਮਹਿੰਗੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਓ ਪਰਤੇ ਕੌਣ ਜ਼ਮੀਰੋਂ ਮਰ ਕੇ।

ਧਨ-ਦੌਲਤ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਤਾਕਤ ਸਭ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ,
ਸੋਨ-ਮਿਰਗ ਦੇ ਸਗਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਏਸੇ ਹੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਗਰਕੇ।

●

❑

ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਬਾਰਮਬਾਰ।
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠਾ ’ਨ੍ਹੇਰ ਦੀ ਬੁੱਕਲ਼ ਮਾਰ।

ਕਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਂਦੇ ਵੇਖੀਂ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਦੋਵੇਂ,
ਉੱਡ ਪੁੱਡ ਜਾਣੈਂ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੋਂ ਸਾਰਾ ਗਰਦ-ਗੁਬਾਰ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਰਿਜ਼ਕ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦੈਂ ਪੈਰੀਂ,
ਮਨ-ਪੰਛੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀਰਾ, ਇਸ ਮੌਤੇ ਨਾ ਮਾਰ।

ਈਨ ਮੰਨਾਉਣੀ, ਮੰਨਣੀ ਦੋਵੇਂ ਇਹ ਵਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ,
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਨਗਰੀ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਰਕਾਰ।

ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਗੁਰ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ,
ਏਸ ਨਗਰ ਹੀ ਪੁਤਲੀਘਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਰ-ਬਾਜ਼ਾਰ।

ਖੋਲ੍ਹ ਖਿੜਕੀਆਂ ਪਿੰਜਰੇ ਜੰਦਰੇ, ਨਾ ਕਰ ਕਬਜ਼ਾਕਾਰੀ,
ਉੱਡਣ ਦੇ ਤੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅੰਬਰੀਂ, ਕੂੰਜਾਂ ਵਾਲ਼ੀ ਡਾਰ।

ਮੇਰਾ ਵਤਨ ਪਰਿੰਦਾ ਜਿੱਸਰਾਂ, ਇੱਲਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਫਸਿਆ,
ਮਹਿਮਾ-ਗਾਨ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸ ਗਾਵਾਂ, ਪਾ ਕੇ ਰੂਹ 'ਤੇ ਭਾਰ।

●

❑

ਤਾਰੇ ਵੀ ਤਾਂ ਮਰਦੇ ਨੇ।
ਅੰਬਰ ਖਾਲ਼ੀ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਇਹ ਜੋ ਫੁੱਲ ਕਿਆਰੀ ਵਿਚ,
ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇ।

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਬਣਾ,
ਆਪੇ ਲੋਕੀਂ ਡਰਦੇ ਨੇ।

ਅੰਦਰਲੀ ਚੁੱਪ ਮਾਰਨ ਲਈ,
ਠੰਢੇ ਹੌਕੇ ਭਰਦੇ ਨੇ।

ਰੇਤੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੋ,
ਪੱਥਰ ਵੀ ਤਾਂ ਖ਼ਰਦੇ ਨੇ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਜੰਮਦੇ ਨੇ,
ਉਹੀ ਆਖ਼ਰ ਮਰਦੇ ਨੇ।

ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੀ,
ਡੁੱਬਦੇ ਪੱਥਰ ਤਰਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ ਘਰ ਨਾ ਪਰਤੇ, ਮੁੱਕਿਆ ਨਾ ਬਨਵਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।
ਜੰਮ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਜਰਵਾਣੇ, ਛੁੱਟਣ ਦੀ ਨਾ ਆਸ ਅਜੇ ਵੀ।

ਚੂੰਡ ਚੂੰਡ ਕੇ ਖਾਧਾ ਪਹਿਲਾਂ, ਭੇਸ ਬਦਲ ਮੁੜ ਆ ਗਏ ਬੂਹੇ,
ਰੱਤੀ ਰੱਤ ਨਾ ਛੱਡੀ ਤਨ ਦੀ, ਬਣਦੇ ਖ਼ਾਸ-ਮ-ਖ਼ਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪਰਚਮ ਪੁੱਛੇ, ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ ਕਿੰਜ ਲਹਿਰਾਵਾਂ,
ਰੀਝਾਂ ਸੁਪਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ, ਹੋਏ ਨਾ ਬੰਦ-ਖ਼ਲਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।

ਤੁਰਕ ਮੰਗੋਲ ਮੁਗਲ ਤੇ ਮਗਰੋਂ, ਗੋਰੇਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ,
ਹਾਕਮ ਹੁਕਮ ਹਕੂਮਤ ਬਿਲਕੁਲ, ਓਹੀ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।

ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗੁਰ ਪੀਰ ਧਿਆਏ, ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਪਰਤੇ ਨਾ ਆਏ,
ਧਰਤੀ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਦੇ ਤਾਂ, ਗਹਿਣੇ ਸਗਲ ਸਵਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।

ਊਚ ਨੀਚ ਦੇ ਸਬਕ ਪੁਰਾਣੇ, ਚਾਅ ਤੇ ਵਸਤਰ ਅੱਧੋਰਾਣੇ,
ਲਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਅੱਡਰੇ, ਥਾਲ਼ੀ, ਕੌਲ, ਗਲਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।

ਕੱਚੇ ਘਰ ਦੇ **ਕੁਣਕੇ** ਦਾ ਰੰਗ ਅੱਜ ਵੀ ਪੱਕਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਨਾ ਰਲ਼ਦਾ,
ਪੱਕੇ ਮਿੱਠੇ ਦੀ ਥਾਂ ਓਥੇ ਪੈਂਦੀ ਗੁੜ ਦੀ **ਚਾਸ** ਅਜੇ ਵੀ।

ਦਾਣਾ ਦਾਣਾ ਮੰਡੀ ਵਿਕਿਆ, ਖੂਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਖੂਹ ਨੇ ਖਾਧੀ,
ਪਏ ਭੜੋਲੇ ਸੱਖਣੇ ਫਿਰ ਵੀ, ਖਾ ਜਾਂਦੀ **ਸਲਫ਼ਾਸ** ਅਜੇ ਵੀ।

ਨਾਲ਼ ਹਨ੍ਹੇਰ ਲੜਾਈ ਸਾਡੀ, ਮੁੱਕਣ ਤੀਕ ਜਗਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ,
ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਉੱਪਰ, ਮੇਰਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਜੇ ਵੀ।

●

*ਕੁਣਕੇ :- ਕੜਾਹ, *ਚਾਸ :- ਮਿੱਠਾ, *ਸਲਫ਼ਾਸ :- ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲ਼ੀਆਂ

❑

ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਚੰਬਾ, ਖਿੜ ਕੇ ਜੱਗ ਮਹਿਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਧਰਤੀ ਬੁੱਕਲ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਨੇੜੇ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੀਂਘ ਪਈ ਸਤਰੰਗੀ ਵਿਚਲੇ, ਰੰਗ ਆਪਣੀ ਮੁਸਕਾਨ 'ਚ ਭਰ ਲੈ,
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਜ਼ਰਾ ਤੂੰ, ਇਹ ਪਲ ਜੀਣ ਸਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੈਨੂੰ,
ਤੇਰਾ ਇੱਕ ਮੁਸਕਾਨ-ਤਰੌਂਕਾ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨ, ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਤਾਣ ਹੈ ਉਹ ਵੀ,
ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਦੇਵੇਂ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦ ਸਰੀਰਾਂ ਅੰਦਰ ਜਦ ਵੀ, ਮਰਦ-ਅਗੰਮੜਾ ਜੋਤ ਜਗਾਵੇ,
ਮਰਿਆ ਜੀਅ ਵੀ ਸੁਰਖ਼ ਅੰਗਾਰਿਉਂ, ਬੁਰਕੀ ਤੋੜ ਕੇ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਸ ਪਿੰਡੋਂ ਆਇਆਂ ਜਿੱਥੇ, ਮਿੱਟੀ **ਮਰਦਮਖ਼ੇਜ਼** ਬੜੀ ਹੈ,
ਏਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਬੰਦਾ ਜਾ ਕੇ, ਚੰਨ ਤੇ ਪੈਲ਼ੀਆਂ ਵਾਹ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਖ਼ਾਤਰ ਲੜਿਆਂ, ਬੰਦੇ ਅੰਦਰ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ,
ਸਿਰਲੱਥ ਯੋਧਾ ਨੰਗੇ ਧੜ ਵੀ, ਜਾਬਰ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

●

*ਮਰਦਮਖ਼ੇਜ਼ :- ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ

❑

ਗ਼ਲਤੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਪਕੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।
ਜੇ ਇਹ ਸੋਚ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖੋ, ਰੌਸ਼ਨ ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਬੀਤੇ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਕੇ, ਸਫ਼ਰ ਕਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ,
ਸੂਰਜ ਅੱਗੇ ਰਾਤ ਟਿਕੇ ਨਾ, ਅਗਲੀ ਭਲ਼ਕ ਸਵੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪਲ ਹੈ, ਜਾਣ ਮਾਣ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀਏ,
ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਜੋਗੀ ਵਾਲ਼ਾ ਫੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਧਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਨਿਖੇੜਨ ਜਿੱਥੇ, ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ **ਬਿਹੰਗਮ** ਵਿਹਲੇ,
ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਐਸੀ ਥਾਂ ਤੇ, ਕੂੜ ਕੁਫ਼ਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਕਰੇ ਜੋ ਧਰਤੀ, ਰਸ ਰੰਗ ਵੰਡਦਾ ਹਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ,
ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਥਾਹ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਘੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਅੱਥਰੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਫੜਦਾ, ਮਾਰ ਪਲਾਕੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ,
ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਜੋ ਬੰਦਾ ਲੱਗਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਜੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਤੈਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭਰਮ ਬੜਾ ਹੈ, ਹਾਕਮ ਨਾਲ਼ ਯਾਰਾਨਾ ਮੇਰਾ,
ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਤਿੱਖਾ ਚਾਕੂ, ਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾ ਮੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਬੈਠਿਆਂ ਕਦੇ ਨਾ ਪੈਂਡਾ ਮੁੱਕਦਾ, ਸੁੱਤਿਆਂ ਰਾਤ ਲੰਮੇਰੀ ਹੋਵੇ,
ਸਾਬਤ ਕਦਮ ਅਡੋਲ ਤੁਰੋ ਜੇ, ਇੱਕੋ ਸਫ਼ਰ ਬਥੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

ਡਗਮਗ ਡੋਲਦਿਆਂ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ, ਆਪਣੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਤੈਨੂੰ,
ਦੋਚਿੱਤੀ ਦਾ ਡੰਗਿਆ ਬੰਦਾ, ਅੰਦਰੋਂ ਬਹੁਤ ਕਚੇਰਾ ਹੁੰਦੈ।

●

*ਬਿਹੰਗਮ :- ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਬਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ

❑

ਜੇਕਰ ਧੌਲ ਉਠਾਈ ਧਰਤੀ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?
ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਰਤੀ ਪੁੱਤਰ, ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਲਾਚਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਕੁਰਸੀ ਵਾਲਿਉ ਵਿਦਵਾਨੋ ਤੇ, ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰੋ,
ਦੱਸਿਓ ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅੱਜ ਵੀ ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਜਿਹੜੇ ਚੜ੍ਹੇ ਚਬੂਤਰਿਆਂ 'ਤੇ, ਬਣ ਬੈਠੇ **ਗੁਫ਼ਤਾਰ** ਦੇ ਗਾਜ਼ੀ,
ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਗ਼ਰਕ ਰਿਹਾ ਕਿਰਦਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਜੋੜਨ ਵਾਲ਼ਾ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ, ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਤੋੜ ਰਹੇ ਨੇ,
ਏਸ ਵਤਨ ਦੇ ਰਾਖਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਏਨਾ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਘਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾਲ਼ ਸਲੂਣਾ, ਬੀਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਬਣੇ ਕਹਾਣੀ,
ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਚੌਂਕੇ ਢਾਹੁੰਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਲਗਾਮ ਬਾਜ਼ਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸਤਿਯੁਗ ਮਗਰ ਤਰੇਤਾ ਬਣਿਆ, ਕਲਯੁਗ ਵੀ ਹੈ ਜਾਨ ਦਾ ਵੈਰੀ,
ਸਾਡੀ ਧੌਣ 'ਤੇ ਹਰ ਯੁਗ ਅੰਦਰ, ਤੇਜ਼ ਧਾਰ ਤਲਵਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਉਮਰ ਬਿਤਾਈ, ਮਣਕੇ 'ਤੇ ਠਾਹ ਮਣਕੇ ਸੁੱਟੇ,
ਮਨ ਦੀ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਯਾਰੋ, ਏਨੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?

●

*ਗੁਫ਼ਤਾਰ :- ਬਾਤਚੀਤ

ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਚਿਹਰਾ, ਪਰ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਮਾਂ ਹੈ।
ਸਬਰ, ਸਿਦਕ, ਸੰਤੋਖ, ਸਮਰਪਣ, ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨਾਂ ਹੈ।

ਹਰ ਪਲ ਹੁਣ ਵੀ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੀ, ਰਾਮ ਕਾਰ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ,
ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੁਰ ਗਈ ਭਾਵੇਂ, ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛਾਂ ਹੈ।

ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕਲਾਵੇ ਭਰ ਕੇ, ਏਹੀ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ ਸਾਡੀ ਹਸਤੀ, ਭਰਮ-ਜਾਲ ਸਭ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਰਾਂ ਹੈ।

ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕਰ ਹਰ ਪਲ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੀ,
ਧਰਤੀ ਜੇਡੀ ਬੁੱਕਲ ਵਾਲ਼ੀ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਾ ਰੱਖਦੀ ਥਾਂ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸੌਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸੌਂਦੀ, ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜਾਗੇ,
ਅਰਧੰਗੀ ਉਸ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣ, ਵੇਖ ਲਵੋ ਕਿੱਡਾ ਅਨਿਆਂ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਖ਼ੁਰਨਾ ਤੇ ਭੁਰਨਾ, ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣਾ ਭਾਵੇਂ,
ਮਮਤਾ ਦੀ ਤਾਂ ਮਹਿਕ ਸਦੀਵੀ, ਮਰਨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਓਂਕਾਰ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ, ਸ਼ਬਦ-ਸਰੂਪ ਸਿਖਾਵੇ ਸਾਨੂੰ,
ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਰੀ ਵਿਸ਼ਵ-ਗਾਨ ਹੈ, ਕੌਣ ਕਹੇ ਬੇ ਜੀਭੀ ਗਾਂ ਹੈ?

❑

ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਇਸ ਝੀਲ ਬਲੌਰੀ, ਅੱਗੇ ਪਰਦੇ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।
ਬਲ਼ਣ ਦਿਆ ਕਰ ਨੈਣ ਮਤਾਬੀ, ਕਾਲ਼ੀ ਐਨਕ ਲਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਅੰਦਰ ਜੁਗਨੂੰ, ਵਾਹੁੰਦੇ ਵੇਖ ਲਕੀਰਾਂ ਅੰਬਰੀਂ,
ਇਸ ਅਣਮੁੱਲੇ ਮਹਿੰਗੇ ਪਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਕਰ, ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਲੰਘ ਚੱਲੀ ਏ ਉਮਰ ਮਿਲੇ ਬਿਨ, ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀ ਕੈਸਾ ਰਿਸ਼ਤਾ,
ਚੱਲ ਏਨਾ ਤੂੰ ਕਰਮ ਕਮਾ ਦੇ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਬਾਤ ਬਣੇ ਨਾ, ਤੁਰੇ ਵਾਰਤਾ ਅੱਗੇ ਕਿੱਦਾਂ,
ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ, ਚੱਲ ਹੋਇਆ, ਪਰ, ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਸਤਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਵੇਖ ਕਿਆਰੀ ਅੰਦਰ ਕਿੱਦਾਂ, ਮੰਗਦੇ ਤੈਥੋਂ ਫੁੱਲ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ,
ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕੋਲ਼ੋਂ ਲੰਘ ਜੇਂ, ਏਨਾ ਕਹਿਰ ਕਮਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਮੱਥੇ ਦਮਕੇ ਚੰਨ ਦਾ ਟਿੱਕਾ, ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਚਾਰੇ,
ਚੰਨ ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਤੂੰ, ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਪਕਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਅੱਗੇ ਕਦਮ ਵਧਾਵਾਂ ਜਾਂ, ਮੈਂ, ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਜਾਂ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ,
ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ ਤਰਲ ਜਿਹਾ ਮਨ, ਦੋਚਿੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।
●

❑

ਕਿੱਦਾਂ ਮਰਨ ਦਿਆਂ ਮੈਂ ਦੱਸੀਂ, ਆਸਾਂ ਸੁਰਖ਼ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣੀਂ ਤੂੰ ਬਹਿ ਕੇ, ਢਾਰਸ ਮਿਲੂ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕੌਣ ਕਦੋਂ ਸੀ, ਫਾਂਸੀ ਤਖ਼ਤੇ ਲਟਕ ਗਿਆ,
ਏਨੀ ਜਲਦੀ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਬੈਠੇ, ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਮਾਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਬਦਲੇ ਖ਼ੌਰੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ ਆਂ,
ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਕ ਚੱਲੇ ਹਾਂ, ਕਰਦੇ ਰੋਜ਼ ਖ਼ਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਆਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਘਰ ਘਰ ਰੋਣਾ, ਫਿਰ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣਗੇ,
ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਕਿੰਜ ਉਡੀਕੇ, ਦੱਸੋ ਜੀ ਬਕਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ ਹਰ ਜਾਬਰ ਤੋਂ, ਨਾਬਰ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਹੈ,
ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਰੱਖਦੈ ਸਦਾ ਜਿਉਂਦੇ, **ਸ਼ਾਹਿਦ** ਬਾਪ ਫ਼ਰੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਤੂੰ ਨਿਰਮੋਹੀਆ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ, ਲਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ਨਹੀਂ,
ਨੈਣ ਬਰਸਦੇ ਰਹਿਣ ਤਰਸਦੇ, ਚੰਨ ਮਾਹੀ ਦਿਆਂ ਦੀਦਾਂ ਨੂੰ।

ਨਾ ਧਰਤੀ ਨਾ ਅੰਬਰ ਆਪਣਾ, ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋ ਚੱਲਿਆ,
ਆਪਣਾ ਆਪ ਬੇਗਾਨਾ ਹੋਇਆ ਕੀ ਕਰਨੈਂ ਮੈਂ ਈਦਾਂ ਨੂੰ।

●

*ਸ਼ਾਹਿਦ :- ਗਵਾਹ

❑

ਤੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।
ਧੁੱਪਾਂ, ਛਾਵਾਂ ਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਓਸ ਬਿਰਖ਼ ਦੀ ਛਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੈ,
ਪਹਿਲ ਪਲੇਠੀਆਂ ਉਹ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਘਾਹ ਦੀ ਤਿੜ ਦੇ ਛੱਲੇ ਛਾਪਾਂ ਮੁੰਦਰੀਆਂ,
ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਉਹ ਅਜਬ ਸੁਗਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਤਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਨੇ,
ਅਣਕਹੀਆਂ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਚੇਤੇ ਕਰਦਾਂ ਦਿਲ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਭਰਦਾ ਹੈ,
ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਹਿਲੀਆਂ ਝਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਗੁੰਗੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬੋਲਣ ਲਾਇਆ ਸੀ,
ਦਾਤਾ ਤੇਰੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਤਖ਼ਤੀ ਲਿਖਦਿਆਂ ਡੋਬੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਲੜ ਪੈਣਾ,
ਬਚਪਨ ਵਾਲ਼ੀਆਂ ਕਲਮ ਦਵਾਤਾਂ ਭੁੱਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਜੀਵੇ ਜਾਗੇ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰਾ।
ਮਾਂ ਬਿਨ ਕੌਣ ਉਤਾਰੇ ਮਨ ਤੋਂ ਭਾਰ ਮੇਰਾ।

ਨਿੱਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਧਰਤ ਬਣਾ ਗਈ ਉਹ,
ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫ਼ੈਲ ਗਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਰਾ।

ਮੇਰੀ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਵੀ ਸੀ ਓਹੀ ਉਹ,
ਤੁਰ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁੰਗੜਿਆ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰਾ।

ਗੁਣੇ, ਗੁਲਗੁਲੇ ਤਲ਼ਦੀ ਸਦਾ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ,
ਮਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮੁੱਕ ਗਿਆ, ਅਧਿਕਾਰ ਮੇਰਾ।

ਸ਼ਾਮ ਪਈ ਘਰ ਜਦੋਂ ਕੁਵੇਲੇ ਮੁੜਦਾ ਸਾਂ,
ਸਦਾ ਝਿੜਕਦੀ ਮਾਂ ਕਰਦੀ "ਸਤਿਕਾਰ" ਮੇਰਾ।

ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜਿਹੜੀ ਜੰਨਤ ਸੀ,
ਮਹਿਕ ਰਿਹਾ ਅੱਜ ਉਸ ਕਰਕੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਮੇਰਾ।

ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਟ-ਖੜਿੱਕਾ ਚੱਲਦਾ ਸੀ,
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ਼ ਤਕਰਾਰ ਮੇਰਾ।
●

---

*ਗੁਣੇ :- ਮਿੱਠੀਆਂ ਮੱਠੀਆਂ

❑

ਹਿੰਮਤਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਓ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਾਰਨਾ।
ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖ਼ਿਆਂ 'ਚ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਨਾ।

ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਵਿਆਖਿਆ,
ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਪਿੱਛੇ ਸਮਾਂ ਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ।

ਕੂੜ ਦਾ ਅਮਾਵਸੀ ਹਨ੍ਹੇਰ ਪਰਧਾਨ ਹੈ,
ਏਸ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਹੱਕ ਸੱਚ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨਾ।

ਨੀਹਾਂ 'ਚ ਮਾਸੂਮ ਜਿੰਦਾਂ ਚਿਣੀਆਂ ਸੀ ਕਾਸ ਨੂੰ,
ਕਦੇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਬੈਠ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ।

ਸੁਣ ਲੈ ਮਲਾਹਾ! ਮੇਰੀ ਏਨੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲੈ,
ਕੀਤਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁਣ, ਪਾਰ ਵੀ ਉਤਾਰਨਾ।

ਬਾਜ਼! ਤੂੰ ਉਡਾਰੀ ਉੱਡ, ਸੂਰਜੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਹ,
ਛੱਡ ਹੁਣ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ।

ਕਿਸੇ ਨਾ ਬਣਾਈ, ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਬੈਠ ਕਾਇਨਾਤ,
ਤੁਰ ਪਓ, ਤੂੰ ਛੱਡ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਹਲਿਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ।

●

❑

ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਤੋਰ ਹੈ।
ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੈਸੇ ਵਾਲ਼ੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ।

ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਤੇ ਕਮਾਨ ਹੈ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਦਾ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਮੋਰ ਹੈ।

ਕੂੜਾ ਧਨ-ਮਾਲ, ਸਾਨੂੰ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ,
ਏਸੇ ਨੂੰ ਫੜਾਈ ਅਸਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਡੋਰ ਹੈ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਟੁੱਟ ਜਾਈਏ ਖ਼ੁਦ ਨਾਲ਼ੋਂ ਆਪ ਹੀ,
ਤਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਫਿਰੇ, ਮਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੈ।

ਚੱਲ ਓ ਭਰਾਵਾ! ਪਹਿਲਾਂ ਓਸ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰੀਏ,
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਜਿਹੜਾ ਚੋਰ ਹੈ।

ਚੁੰਨੀ ਸੁਰਮਈ ਵੇਖ ਅੰਬਰਾਂ 'ਚ ਸੁੱਕਦੀ,
ਸੂਰਜੇ ਚੁਫ਼ੇਰ ਲਾਈ ਧੁੱਪ-ਰੰਗੀ **ਕੋਰ** ਹੈ।

●

---

*ਕੋਰ :- ਕਿਨਾਰੀ

❑

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਘਿਆੜ ਖਾ ਗਿਆ, ਖ਼ੂਨ 'ਚ ਰੱਤੇ ਬਸਤੇ ਨੇ।
ਜੰਨਤ ਖ਼ਾਤਰ ਦੱਸ ਗ਼ਾਜ਼ੀਆ, ਇਹ ਬਈ ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਨੇ।

ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਨਹੀਂ ਭਰਨਾ ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਵੀ,
ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਏ, ਆਦਮ ਕਿੰਨੇ ਸਸਤੇ ਨੇ।

ਇੱਕ ਵੀ ਸੜਕ ਸਬੂਤੀ, ਸਿੱਧੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ,
ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਚਹੁੰ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਫੇਰ ਚੁਰਸਤੇ ਨੇ।

ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਲਗਾਮੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਨਕੇਲੋਂ ਇਹ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ,
ਤਾਕਤ ਦੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਬੋਲ਼ੇ, ਬੋਤੇ ਕਿੰਨੇ ਮਸਤੇ ਨੇ।

ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ, ਗਾਫ਼ਲ ਮਨ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ,
ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਵੰਡਦੇ, ਕਿੰਨੇ ਸੂਰਜ ਅਸਤੇ ਨੇ।

ਹੁਕਮਰਾਨ ਜੀ! ਇਹ ਦੋ ਅਮਲੀ ਤੀਜੀ ਅੱਖ ਨੇ ਵੇਖ ਲਈ,
ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਦਸਤੇ ਨੇ।

ਜੰਗਲ ਜਦ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਇਆ, ਮਰਦੇ ਦਮ ਇਹ ਬੋਲ ਪਿਆ,
ਹਰ ਆਰੀ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਵੇਖੋ, ਸਾਡੇ ਹੀ ਤਾਂ ਦਸਤੇ ਨੇ।

●

❑

ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।
ਦਿਲ ਵਾਲੀ ਉੱਖੜੀ ਕਿਤਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ, ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ, ਤੀਰ ਤਿੱਖਾ ਮਾਰਿਆ,
ਹੋਈ ਬੀਤੀ ਸਾਰੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਕੰਡਿਆਂ ਦੀ ਵਾੜ ਉਹਲੇ ਦੱਸ ਕਾਹਨੂੰ ਲੁਕਦੀ,
ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਲਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਸੁੱਕਿਆ ਬਿਆਸ, ਸਤਿਲੁਜ ਵੀ ਉਦਾਸ ਹੈ,
ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਰਾਵੀ ਤੇ ਚਨਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਆਂਦਰਾਂ ਦੀ ਡੋਰ ਵਿੱਚ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਮਣਕੇ,
ਵੇਖ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਕੀ ਜਨਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ?

'ਕੱਲ੍ਹਾ-'ਕੱਲ੍ਹਾ ਵਰਕਾ ਤੂੰ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈ,
ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਖ਼ਵਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਦਾਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਮੰਗਤੇ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੀ ਦਿੱਲੀਏ,
ਦਰਦਾਂ 'ਚ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।
●

❑

ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਵੋ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰੋ ਪਿਆਰਿਓ।
ਮਹਿਕਦੇ ਗੁਲਾਬ ਲੱਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਕਿਆਰਿਓ।

ਲੱਗੇ ਨਾ ਸਿਉਂਕ ਰੱਖੋ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤੋ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਿਓ।

ਪਹਿਲਾਂ ਹਥਿਆਰ, ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੈ,
ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਰਲ਼ ਮਿਲ਼ ਕੇ ਨਿਵਾਰਿਓ।

ਰਣਭੂਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ, ਫ਼ਤਹਿ ਪਾਉਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ,
ਪੁੱਤਰੋ ਗੋਬਿੰਦ ਦਿਓ, ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਿਓ।

ਤਲੀ ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਪਿੱਛੇ, ਲੱਗਦੇ ਨਿਕੰਮੇ ਲੋਕ,
ਜਿੱਤਦੇ ਜੁਝਾਰ ਸਦਾ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੂੰ ਧਾਰਿਓ।

ਬਾਬਰਾਂ ਤੇ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ, ਤੋੜ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ,
ਪਾਪ ਵਾਲ਼ੀ ਜੰਞ ਚੜ੍ਹੀ, ਅੱਗੇ ਹੋ ਵੰਗਾਰਿਓ।

ਲੋੜ ਵੇਲ਼ੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਈਮਾਨ ਹੈ,
ਹੱਕ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜੋ, ਤੇਗ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਓ।

●

❑

ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਗਿਰਾਂ ਦੱਸ।
ਮੇਰੇ ਜਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਤੈਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੱਸ।

ਧੁੱਪ ਵੇਲੇ ਛਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਧੁੱਪ ਬਣੇ,
ਜਾਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ, ਇੱਕ ਵੀ ਤੇ ਨਾਂ ਦੱਸ।

ਜਿੱਥੇ ਬਹਿ ਕੇ ਦਿਲ ਵਾਲੀ, ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ ਹੋਵੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਬਿਨਾ, ਹੋਰ ਜੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦੱਸ।

ਜਿੱਥੇ ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਕਰੇ, ਆਵੇਂ, ਜਾਵੇਂ, ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ,
ਘਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਤੇ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਰਾਂ ਦੱਸ।

ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਜਦੋਂ, ਦਿਲ ਬੋਲੇ ਟਿਕ ਟਿਕ,
ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਦੇ, ਸੁਣੀ ਚੁੱਪ ਚਾਂ ਦੱਸ।

ਧਰਤੀ ਜਹੀ ਮਾਤ ਸਣੇ, ਅੰਬਰ ਪਿਆਰਾ ਬਾਪ,
ਬਿਰਖ਼ਾਂ ਜਹੇ ਭੈਣ ਭਾਈ, ਹੋਰ ਕਿੱਥੇ ਛਾਂ ਦੱਸ।

ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਇਐਂ, ਘੜੀ ਬੈਠ ਜਾ ਆਰਾਮ ਨਾਲ,
ਸ਼ਿਕਵਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ, ਚੁੱਪ-ਚਾਪ, ਹਾਂ ਦੱਸ।

●

❏

ਕੰਨ ਕਰ ਕੋਲ਼ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਚੰਨ ਮੱਖਣਾ।
ਦਿਲ ਦਾ ਉਬਾਲ਼ ਕਾਹਨੂੰ ਐਵੇਂ ਸਾਂਭ ਰੱਖਣਾ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਆਸ ਤੇ ਉਮੀਦ ਦੋ ਚਿਰਾਗ ਨੇ,
ਸੁਪਨੇ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ ਬੰਦਾ ਸੱਖਣਾ।

ਧਰਤੀ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਸੂਰਜੇ ਦੇ **ਤਾਣ** ਨੂੰ,
ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਦੁਆਲ਼ੇ ਪਰਦੱਖਣਾ।

ਮੌਤ ਹੈ ਅੱਟਲ ਪਰ ਜੀਂਦੇ ਜੀਅ ਕਿਉਂ ਮਰੀਏ,
ਸ਼ੌਕ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਮਹੁਰਾ ਚੱਖਣਾ।

ਵੱਡੀ ਮੱਛੀ ਨਿੱਕੀ ਨੂੰ ਹੈ ਸਦਾ ਖਾਂਦੀ ਸੁਣਿਐਂ,
ਮੰਡੀ-ਸੰਸਾਰ ਨੇ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੇਖੀਂ ਭੱਖਣਾ।

ਹਿੰਮਤੇ ਨੀ! ਬੂਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਰੱਖਦਾਂ ਸਵੇਰ ਸ਼ਾਮ,
ਸਾਡੇ ਘਰ ਪਾਈਂ ਕਦੇ, ਪੈਰ ਤੂੰ ਸੁਲੱਖਣਾ।

●

---

*ਤਾਣ :- ਸ਼ਕਤੀ, ਬਲ

❑

ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੂਹ ਹਾਂ ਪਿਆਰ 'ਚ ਭਿੱਜੀ, ਤਗਮਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹਾਰ ਨਹੀਂ।
ਜਦ ਦਿਲ ਚਾਹਿਆ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਲਾਇਆ, ਵਰਤਣ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਪੁੰਨੂ ਵਾਂਗ ਬਲੋਚ ਵਪਾਰੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਸੀਆਂ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ,
ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਦਿਲ ਦੇ ਸੌਦੇ, ਨਕਦ-ਮ-ਨਕਦ, ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਆਵਾਂ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂ,
ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਸੁਣ ਲੈ, ਰੂਹ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲ਼ਾ, ਅੰਦਰ ਫਿਰਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗ,
ਨਾ ਤੋੜੀਂ ਬੇਕਦਰਾ ਤੰਦਾਂ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ਨਹੀਂ।

ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਪੰਖੇਰੂ ਭਾਵੇਂ, ਹਰ ਛਤਰੀ ਨਾ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਇਹ ਕੂੰਜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਪਿਘਲੇ ਲੋਹਾ, ਤਰਲ ਬਣੇ ਤੇ ਰੂਪ ਧਰੇ,
ਨਾ ਛੂਹੀਂ ਨਾ ਛੂਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ, ਇਹ ਕੋਈ ਗੁਲਨਾਰ ਨਹੀਂ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰੀ ਪਾਲਣਹਾਰੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੱਸ ਕੀ ਕੀ ਨਾਂ,
ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤੇਰੇ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਉੱਡਣ ਖਟੋਲੇ ਵਾਲ਼ੇ ਭਾਈ, ਭੁੱਲ ਗਏ ਨੇ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।
ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਝੂਰ ਰਹੇ ਨੇ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਝੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਥਾਣੀਂ, ਮਾਲ ਪਲਾਜ਼ੇ ਆ ਗਏ ਨੇ,
ਬੁਰਕੀ ਬੁਰਕੀ ਕਰਕੇ ਖਾ ਗਏ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

ਜਿੱਤਣ ਵਾਲ਼ੇ ਦਿੱਲੀ ਤੁਰ ਗਏ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਹਾਰ ਗਏ,
ਜਿੱਤਾਂ ਹਾਰਾਂ ਕਿਸ ਭਾਅ ਪਈਆਂ, ਪੁੱਛੋ ਭੈਣਾਂ ਰੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਸੰਵਾਰਨ ਖ਼ਾਤਰ, ਅੱਜ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ,
ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਕੀ ਵੇਚਣ, ਪੁੱਛੇ ਕੌਣ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

ਧਰਮ-ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੱਦਾਂ, ਸੀਸ ਤੁਲਾਏ ਧਰਮੀਆਂ ਨੇ,
ਅਗਨ-ਸੁਨੇਹਾ ਅੱਜ ਵੀ ਚੇਤੇ, ਨਨਕਾਣੇ ਦੀਆਂ ਜੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਸੰਗਲੀ ਬੱਧੇ, ਕਰਨ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੀ,
ਖਾ ਜਾਵੇਗਾ ਹੌਲ਼ੀ ਹੌਲ਼ੀ ਇਹ **ਜ਼ਰ** ਤੇਗਾਂ ਚੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਲੈ ਲੈਣਾ ਏਂ ਗਿਣ ਗਿਣ ਕੇ,
ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡਾ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਾਲਮ ਘੰਡੀਆਂ ਨੂੰ।

●

*ਜ਼ਰ :- ਜੰਗਾਲ

❑

ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਜਦ ਤੂੰ ਆਵੇਂ, ਵਕਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਹੰਝੂਆਂ ਵਾਲ਼ਾ, ਇੱਕ ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ, ਆਖ ਦਿਆ ਕਰ ਹੁਣ ਸੌਂ ਜਾਵੋ,
ਸਿਰ ਤੇ ਮਘਦਾ ਸੂਰਜ ਵੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਢਲ਼ੀ ਤੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜੀਣ ਜੋਗੀਏ, ਅਨਹਦ-ਨਾਦ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ,
ਸ਼ਬਦ-ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੀਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਬਰੋਂ ਕਿਰਦੀ ਬੂੰਦ-ਸਵਾਂਤੀ, ਜਦੋਂ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੈਂਦੀ,
ਰੂਹ ਸਰਸ਼ਾਰ ਕਰੇ ਇੱਕ ਤੁਪਕਾ, ਐਸਾ **ਢੋਅ** ਵੀ ਢੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਲੈ ਵਾਗ ਸਮੇਂ ਦੀ, ਹੱਥੀ ਚਰਖੇ ਦੀ ਨਾ ਢਿਲ਼ਕੇ,
ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਅੰਦਰ ਪਹੀਆ, ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਵੀ ਘੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੱਕਿਐ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਤਾਰੇ ਤੇ ਚੰਨ ਕਰਨ ਸਲਾਮਾਂ,
ਨਿਸ਼ਚਾ ਧਾਰ ਲਵੋ ਤਾਂ, ਲੋਹੇ ਅੰਦਰ ਕਿੱਲ ਵੀ ਠੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਰਸ ਰਿਹੈਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲ ਹੈਂ, ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ,
ਹਿੰਮਤ ਅੱਗੇ ਧਰਤੀ-ਪੁੱਤਰਾ, ਨੀਲਾ ਅੰਬਰ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

●

*ਢੋਅ :- ਸਬੱਬ ਬਣਨਾ

❑

ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰਾ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ, ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?
ਅਣਜੰਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਖ਼ਾਤਰ, ਸਮਝੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਧੀ ਜੰਮਣ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਪਹਿਰੇ, ਮਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ,
ਸਰਸਵਤੀ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਧਨ ਆਖਣ ਵਾਲਿਓ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਕਰੋ ਨਿਤਾਰਾ,
ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਨਿੰਮੋਝੂਣਾ, ਪੁੱਤ ਵਾਲ਼ਾ ਬਲਵਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਦੋ ਧੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਪੁੱਤਰ, ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦੈ ਸਾਧਾਂ ਡੇਰੇ,
ਵਾਰਿਸ ਮੰਗਦਾ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ, ਏਸ ਨਗਰ ਸੁਲਤਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਜਿਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ, ਘਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਲਾਮਤ ਹੀ ਨਾ,
ਫਿਰ ਵੀ ਕੇਵਲ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰ, ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਹੋ ਦੁਨੀਆ ਵਾਲ਼ਿਓ, ਔਰਤ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਂਦੇ ਲੋਕੋ,
ਜਗ ਜਣਨੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਅੱਗੇ, ਸਭ ਦੀ ਬੰਦ ਜ਼ੁਬਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

●

❑

ਅਸਲ ਕਲਾ ਤਾਂ ਏਹੀ ਮਿੱਤਰੋ, ਅੱਖੀਆਂ ਚੋਂ ਅਣਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹੀਏ।
ਜਿਉਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਖੁਸ਼ਬੋਈ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹੀਂ ਵੜੀਏ।

ਏਸ ਕਲਾ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰੇ, ਵਿਰਲੇ ਨੇਤਰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ,
ਦਿਲ ਮੁੰਦਰੀ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਦੇ ਨਗ ਨੂੰ, ਨਾਮ ਧਰੇ ਬਿਨ ਥਾਂ ਸਿਰ ਜੜੀਏ।

ਵਕਤ ਦੇ ਕੋਰੇ ਵਰਕੇ ਉੱਤੇ, ਇੱਕ ਅੱਧ ਵਾਕ ਨਵਾਂ ਹੁਣ ਲਿਖੀਏ,
ਲਿਖਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕੰਧ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੀਏ।

ਸ਼ਬਦ-ਸਲੀਕਾ ਤਾਲ ਤੇ ਸੁਰ ਦਾ, ਸਹਿਜ-ਸੁਮੇਲ ਪਰੋ ਕੇ ਸਾਹੀਂ,
ਬੀਤੇ ਨਾਲੋਂ ਸੁਹਣੇ ਸੁਪਨੇ, ਵਰਗੀ ਸੂਰਤ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਘੜੀਏ।

ਵਕਤ ਬੜਾ ਬੇਰਹਿਮ ਲਿਖਾਰੀ, ਪਲ ਪਲ ਦਾ ਹਰ ਲੇਖਾ ਰੱਖਦਾ,
ਫ਼ਰਜ਼ ਵਿਸਾਰ ਨਾ ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ, ਤਲਖ਼ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੱਕੜ ਚੜ੍ਹੀਏ।

ਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੂਹ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮ,
ਜਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਨਾ ਜਾਈਏ, ਰੂਹ ਦੇ ਕੁਝ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵੜੀਏ।

ਇਹ ਦੋ ਹਰਫ਼ ਰਸੀਦੀ ਮੇਰੇ, ਹੇਠ ਸਿਰ੍ਹਾਣੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣਾ,
ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਖ਼ਰਚੋ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਖਾਤਰ, ਆਪਣੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨਾ ਸੜੀਏ।

●

❑

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਮਾਂ ਸੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।
ਜਿਉਂ ਹਰ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਘਣੀ ਛਤਰੀ ਛਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਭਰ ਵਗਦੇ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਾਂਗ ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿੰਦੀ,
ਪਾਕ-ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਘੁੱਟ, ਨਾਂਹ ਵੀ ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

ਮਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਬਕ ਸਹਾਰੇ, ਧਰਤੀ, ਅੰਬਰ, ਚੰਨ ਸਿਤਾਰੇ,
ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਣਾਂ ਪਾਕਿ-ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

ਤਿੱਪ ਤਿੱਪ ਚੋਂਦੇ ਘਰ ਚੋਂ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਰਿਆ ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ ਵੀ ਗਾਹਿਆ,
ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਡਿੱਠੀ ਰੌਣਕ ਓਸ ਗਿਰਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

ਚੌਂਕੇ ਅੰਦਰ, ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗੇ, ਚੋਂਘਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਿੱਸੀ ਰੋਟੀ,
ਮੱਖਣ-ਪਿੰਨਾ ਉੱਪਰ ਧਰਦੀ, ਮਮਤਾ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

ਬਾਲ ਉਮਰ ਦੀ ਰੰਗਲੀ ਲੀਲ੍ਹਾ, ਮੋਹਵੰਤੀ ਜਲਧਾਰ ਜਹੀ ਸੀ,
ਲਹਿਰ ਲਹਿਰ ਪਾਣੀ ਬਣ ਵਗਦੀ, ਸੁੱਕ ਗਈ ਨਦੀ ਝਨਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

ਗੁੰਮ ਗੁਆਚ ਗਏ ਨੇ ਹਾਣੀ, ਧਰਤੀ ਪੀ ਗਈ ਪਾਣੀ ਜੀਕੂੰ,
ਗੁੰਬਦ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਪਰਤੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁੰਨ-ਸਰਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀ।

●

❑

ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਚਿਹਰਾ, ਪਰ ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਮਾਂ ਹੈ।
ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਸੰਤੋਖ ਸਮਰਪਣ, ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਹਰ ਪਲ ਹੁਣ ਵੀ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੀ, ਰਾਮ ਕਾਰ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ,
ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੁਰ ਗਈ ਭਾਵੇਂ, ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਛਾਂ ਹੈ।

ਸਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕਲਾਵੇ ਭਰ ਕੇ, ਏਹੀ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
ਨਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ ਸਾਡੀ ਹਸਤੀ, ਭਰਮ ਜਾਲ ਸਭ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਰਾਂ ਹੈ।

ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕਰ ਹਰ ਪਲ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੀ,
ਧਰਤੀ ਜੇਡੀ ਬੁੱਕਲ ਵਾਲੀ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਨਾ ਰੱਖਦੀ ਥਾਂ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸੌਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸੌਂਦੀ, ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜਾਗੇ,
ਅਰਧੰਗੀ ਉਸ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣ, ਵੇਖ ਲਵੋ ਕਿੱਡਾ ਅਨਿਆਂ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਖ਼ੁਰਨਾ ਤੇ ਭੁਰਨਾ, ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣਾ ਭਾਵੇਂ,
ਮਮਤਾ ਦੀ ਤਾਂ ਮਹਿਕ ਸਦੀਵੀ, ਮਰਨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਓਂਕਾਰ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ, ਸ਼ਬਦ ਸਰੂਪ ਸਿਖਾਵੇ ਸਾਨੂੰ,
ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਰੀ ਵਿਸ਼ਵ-ਗਾਨ ਹੈ, ਕੌਣ ਕਹੇ ਬੇ-ਜੀਭੀ ਗਾਂ ਹੈ।

●

❑

ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਜਦੋਂ ਫਿਰ, ਸੌਦਾ ਬਣ ਕੇ ਤੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਅਣਮੁੱਲੇ ਦਾ ਤੱਕੜੀ ਚੜ੍ਹਕੇ, ਕੁਝ ਕੌਡੀ ਹੋ ਮੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪੱਥਰ 'ਚੋਂ ਭਗਵਾਨ ਤਰਾਸ਼ੇ,
ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਹੈ ਜੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਡੂੰਘਾ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸੱਜਣ ਵੇਖਿਆਂ, ਬਿਨਾਂ ਚਾਬੀਓਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਪਹਿਲਾਂ ਕਣੀਆਂ, ਮਗਰੋਂ 'ਨ੍ਹੇਰੀ, ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਫ਼ਸਲਾਂ ਬੂਟੇ,
ਖੜ੍ਹਾ ਖਲੋਤਾ ਖੇਤ ਸਬੂਤਾ, ਇੱਕੋ ਰਾਤ 'ਚ ਹੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਜੇ ਮਮਟੀ 'ਤੇ ਦੀਵਾ ਧਰੀਏ, ਜੇ ਨਾ ਆਪ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕਰੀਏ,
ਉੱਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਗਦਾ ਜਗਦਾ ਤੇਲ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਪੱਕੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ, ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ, ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਜਦ ਢਹਿ ਨੇ ਜਾਂਦੇ,
ਮਰ ਮਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਣਾ ਪੈਂਦੈ, ਜਦ ਇਹ ਝੱਖੜ ਝੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਗਰਬ ਗੁਬਾਰਾ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਾਲ਼ਾ, ਉੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅੰਬਰ ਵੱਲ ਨੂੰ,
ਗੈਸ ਭਰੀ ਤੇ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰਾ, ਗਰਦਨ ਤੀਕਰ ਫੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।
●

❏

ਜੇ ਤੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਏਥੇ, ਤੇਰਾ ਦਰਦੀ ਹੈ ਕੌਣ?
ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਵੇਖ ਕਿਹੜਾ, ਆਉਂਦਾ ਦੁੱਖੜਾ ਵੰਡੌਣ।

ਤੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ਼ ਹੋਣਾ, ਕੀ ਵਿਰੋਧ ਤੂੰ ਗੰਡੋਇਆ,
ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਵੈਰੀ, ਸਾਡੀ ਗਿੱਠ ਲੰਮੀ ਧੌਣ।

ਸਾਨੂੰ ਕੰਡਿਆਂ ਦਾ ਤਾਜ ਹੀ, ਹੰਢਾਉਣ ਦੇ ਭਰਾਵਾ,
ਆਖ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਵਾਲ਼ਿਆਂ ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲੌਣ।

ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਪਲੀਤ, ਸਾਡੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਮੌਤ,
ਪੈਂਦੇ ਘਰ ਘਰ ਵੈਣ, ਵਗੇ ਜ਼ਹਿਰ ਭਿੱਜੀ ਪੌਣ।

ਖ਼ੌਰੇ ਕੈਸਾ ਹੈ ਵਿਕਾਸ, ਜਿੱਥੇ ਸੱਭੇ ਨੇ ਉਦਾਸ,
ਆਖ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਸਾਨੂੰ ਕੂੜਾ ਗੀਤ ਨਾ ਸੁਨੌਣ।

ਤੁਸੀਂ ਜੰਮ ਜੰਮ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਭਗਵਾ ਰੰਗਾ ਲਉ,
ਸਭ ਵੇਖਦੀ ਤਾਰੀਖ਼, ਕਿਹੜੀ ਚਾਲ ਪਿੱਛੇ ਕੌਣ।

ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਰਾਮ-ਲੀਲ੍ਹਾ ਲਾਈ,
ਸਾਥੋਂ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਤੀਕ, ਕਾਗ਼ਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰੌਣ।

●

❏

ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਗਏ ਨੇ, ਅੱਗ ਦੇ ਅਨਾਰ।
ਐਵੇਂ ਭੋਲਿਆਂ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਇੰਜ ਤਾਂ ਨਾ ਮਾਰ।

ਵੇਖੋ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ, ਜਿਹੜਾ ਕੀਤਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ,
ਚੁਗੇ ਤਲੀਆਂ ਤੋਂ ਚੋਗ, ਹੋ ਗਏ ਮੌਤ ਲਈ ਤਿਆਰ।

ਤੁਸੀਂ ਜਾਗਦੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ,
ਗੀਤ ਆਪੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਕੱਢ ਲਵੇਗੀ ਬਹਾਰ।

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਧੁੜਕੂ, ਜਿਉਣ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ,
ਨੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਤੇ, ਮਾਸੂਮ ਜੇਹੀ ਡਾਰ।

ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਕਿਸੇ ਸੱਚ ਨਹੀਉਂ ਕਹਿਣਾ,
ਵੇਖ ਤੋਤਲੇ ਮਾਸੂਮ ਬੋਟ, ਕਹਿਰ ਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰ।

ਵੇਖ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸ਼, ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣ,
ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗੂ, ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ।

ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਅੱਜ ਤੀਕ, ਜਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੈਂ ਜਿੱਤੀ,
ਸੁੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਮੇਰਾ ਬਣੇ ਹਥਿਆਰ।

●

❑

ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ, ਵੇਖੋ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਤਾਂ ਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜੰਮਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ, ਬਹੁਤੇ ਡਾਕੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ,
ਰਖਵਾਲੇ ਹੀ, ਅੱਖਾਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਹੇ ਮਨ ਮੇਰੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਏਹੀ ਵੇਲ਼ਾ,
ਚੁੱਪ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪਾਪ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਊਂਘ ਰਹੇ ਨੇ, ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਰਾਖੇ,
ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਦੇ ਵਿਚ, ਤਾਰੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਹਾਂ ਚੌਂਕੀਦਾਰ, ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਵਾਂਗਾ ਹੀ,
ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਾਲਕ ਜਦ ਵੀ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਧਰਤੀ-ਪੁੱਤਰ, ਬਿਰਖ਼ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਧੁੱਪੇ ਛਾਵੇਂ,
ਮਾਂ ਸਦਕੇ ! ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਸਦਮੇ ਜਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਤੀਲ੍ਹੀ ਨੂੰ ਬਾਲ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਉ,
ਗੂੜ੍ਹੇ ਨੇਰ੍ਹੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਕਸਰ, ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਅਕੀਦਾ ਤੁਰਨ ਦਾ ਕਰੀਏ, ਤੇ ਅੰਬਰ ਧਰਤ ਗਾਹ ਲਈਏ।
ਕਿ ਚੁੱਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਗਰ 'ਚ, ਇਸ ਦੇ ਤਲ ਦੀ ਥਾਹ ਲਈਏ।

ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੀਝ ਦੀ ਖੱਡੀ, ਬੇਗਾਨਾ ਸੂਤ ਬੁਣਦੇ ਹਾਂ,
ਚਲੋ ਚਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂੰ ਨੂੰ ਪਿੰਜ ਕੇ, ਚਰਖ਼ੀ ਹੀ ਡਾਹ ਲਈਏ।

ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੋਂ, ਇੱਕ ਵੀ ਸਬਕ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ,
ਚਲੋ ਆਪਣੇ ਗਲਾਂ 'ਚੋਂ, ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਤੌਕ ਲਾਹ ਲਈਏ।

ਅਸਾਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ, ਜੋ ਦੂਰ ਤੁਰ ਗਏ ਨੇ,
ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਵਾਲ਼ੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ, ਭਾਰ ਲਾਹ ਲਈਏ।

ਕਦੇ ਵੀ ਧਾਰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਤੇ ਤੁਰਦੇ, ਅਟਕ ਨਾ ਜਾਣਾ,
ਮੁਕਾਈਏ ਸਫ਼ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਫੇਰ ਮਗਰੋਂ, ਬਹਿ ਕੇ ਸਾਹ ਲਈਏ।

ਕਦੇ ਵੀ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ, ਆਉਣ ਨਾ ਦੇਣਾ,
ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧੜਕਣ ਮੇਲ ਦੀ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਤੋਂ ਚਾਹ ਲਈਏ।

ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਦੀ, **ਖ਼ਸਲਤ** ਖ਼ੁਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ,
ਚਲੋ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰੀ ਦੀ ਧਰਤ ਨੂੰ, ਖ਼ੁਦ ਆਪ ਵਾਹ ਲਈਏ।

●

---

*ਅਕੀਦਾ :- ਭਰੋਸਾ

*ਖ਼ਸਲਤ :- ਖ਼ੂਬੀ, ਖ਼ਾਸੀਅਤ, ਸੁਭਾਅ

❑

ਜੇ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣਿਆ, ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਹਰ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਖ਼੍ਵਾਬ 'ਚ ਤਾਹੀਉਂ, ਕਾਮਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਵੱਡੀ ਬੁੱਕਲ, ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਟੱਬਰ ਸਾਂਭੇ,
ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਕਿਉਂ, ਮਮਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਏਸ ਜਵਾਨੀ, ਦਰਿਆ ਡੱਕੇ ਪਰਬਤ ਚੀਰੇ,
ਅੱਜ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਏਨੀ ਵੀ ਲਾਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੈਨਿਨ ਬਾਬੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਸੁਣਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰ,
ਓਹੀ ਦੱਸਦਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚਿਹਰਾ, ਰੋਗੀ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਿਓ ਸੋਚੋ, ਅਗਨ ਲਗਨ ਤੇ ਵੇਗ ਜਵਾਨੀ,
ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਇਹ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ, ਇਹ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ ਮੱਲ ਕੇ ਬੈਠੇ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਇਹ ਮੰਗਣਹਾਰੇ,
ਇਹਨਾਂ ਤਾਈਂ ਦਾਨ ਦਖਸ਼ਣਾ, ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰ ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬੈਠੇ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਵਰਦੀਆਂ ਵਾਲ਼ੇ,
ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ ਰਾਖਾ, ਇੱਕ ਵੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

●

❑

ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਣ 'ਤੇ ਹਰ ਆਦਮੀ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਆਪ ਦੱਸੋ, ਓਸ ਵੇਲ਼ੇ ਕੌਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਕੁਤਕੁਤਾਰੀ, ਆਪ ਹੀ ਵੇਖੋ,
ਖ਼ੁਦਾ ਖ਼ੁਦ ਆਪ ਸਾਹਵੇਂ ਬੈਠ ਕੇ, ਕਿੰਜ ਖਿੜਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ **ਜ਼ਹਿਮਤ** ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਰਹਿਮਤ ਜਦੋਂ ਮੰਗੋ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲ਼ੇ ਲੰਘਿਐ, ਪਰਭਾਤੀਆਂ ਗਾਉਂਦਾ,
ਇਵੇਂ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਆਪ ਹੀ, ਕੋਈ ਸੁਰ ਅਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਰਖ਼ ਦੀ ਟੀਸੀ, ਤੇ, ਝੂੰਮੇ ਜਦ ਕਰੂੰਬਲ ਤਾਂ,
ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਾਪਦੈ, ਰੱਬ ਵਜਦ ਅੰਦਰ, ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਰੰਗ ਭਰਦੈ, ਜਾਂ ਆਵੇ ਰਸ ਅਨਾਰਾਂ 'ਚ,
ਮੇਰਾ ਬਲਿਹਾਰੀਆ, ਕੁਦਰਤ 'ਚ ਸਿੱਧਾ, ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਝੂੰਮਣ ਸ਼ਰੀਂਹ ਦੇ ਛਣਕਣੇ ਜਾਂ ਸਣ ਦੀਆਂ ਫ਼ਲੀਆਂ,
ਤਾਂ ਜਾਪੇ ਖ਼ੁਦ ਖ਼ੁਦਾ ਹੀ, ਰੂਹ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ, ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨ ਤਰੇਲ ਮੋਤੀ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ,
ਕਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਰਾਤੀਂ ਤਰਲ ਹੋ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

●

---

* ਜ਼ਹਿਮਤ :- ਰੋਗ, ਬੀਮਾਰੀ

❏

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਲਕੰਦ ਘੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।
ਦਿਲ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਦੂਰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਗੁਆਚੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ,
ਫਿਰਦੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਟੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਲੋਰੀ ਤੋਂ ਵੈਣਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਹੀ ਨਿਭਦੀ ਹੈ,
ਲੰਘੇ ਖਹਿ ਕੇ ਰੂਹ ਕੋਲ਼ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਨਾ ਥਿੜਕੇ ਨਾ ਥਿੜਕਣ ਦੇਵੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ,
ਜੋਤ ਇਲਾਹੀ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ,
ਗੀਤ-ਅਗੰਮੀ ਰਹੇ ਬੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਸਾਂਭੇ, ਦਵੇ ਨਿਆਂ,
ਸਦਾ ਰਹੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਸਾਂਭੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ,
ਧਰਮ-ਭੈਣ ਹੈ ਧਰਮ-ਧੌਲ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਬਣੇ ਸਹਾਰਾ 'ਕੱਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ,
ਸਾਂਭੇ ਦਿਲ ਦੀ ਲਾਟ ਡੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੀ ਅਗਨ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਵੀ,
ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਮ ਟੋਲਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

●

❏

ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆਣ ਕੇ ਫਿਰ, ਦੂਰ ਤੂੰ ਜਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।
ਜੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਸਬੂਤਾ, ਖ਼੍ਵਾਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਅੰਬਰੀਂ ਲਿਸ਼ਕੋਰ ਕਰਕੇ, ਪਰਤ ਜਾਵੇਂ ਬਿਜਲੀਏ,
'ਨ੍ਹੇਰੀਆਂ ਗਲ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਰਾ, ਆਉਣ ਦਾ ਲਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਬਹਿਣ ਦੇ ਧੁੱਪਾਂ 'ਚ ਮੈਨੂੰ, ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਕਾਸ਼ ਹੇਠ,
ਫ਼ੋਕੀਆਂ ਹਮਦਰਦੀਆਂ ਦਾ, ਸਿਰ ਮਿਰੇ ਸਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਮੈਂ ਨਿਰੰਤਰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮਹਿਕ ਤੇਰੀ ਨਾਲ਼ ਨਾਲ਼,
ਤੇਜ਼ ਤੁਰ ਤੁਰ ਕੇ ਤੂੰ ਏਦਾਂ, ਦੂਰੀਆਂ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਜੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਤੂੰ ਆਪੇ, ਫੁੱਲ-ਪੱਤੇ ਤੋੜਨੇ,
ਵੇਲ-ਬੂਟੇ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿਚ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਲਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ ਰਾਤ ਸਿਰ 'ਤੇ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਹੈ,
ਨਾ-ਮੁਰਾਦਾ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ, 'ਨ੍ਹੇਰ ਤੂੰ ਪਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।

ਇੱਕ ਹੀ ਮੌਸਮ ਖਿੜਨ ਦਾ, ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਂਭ ਲੈ,
ਤੂੰ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਰਲ਼ ਕੇ, ਏਸ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰ।
●

❑

ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਸੁਪਨਾ, ਹੋਇਆ ਜੇ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ, ਤਿੱਖੀ ਕਲਮ ਕਟਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ, ਧੂੜ, ਚੁਗਲੀਆਂ, ਹੋਰ ਬੜਾ ਕੁਝ,
ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ, ਮੱਠੀ ਹੁਣ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆ ਬੈਠਾ ਏ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ, ਅੱਜ ਫਿਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ,
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਜੇ ਵੀ ਓਹੀ, ਤਾਹੀਉਂ ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਖ਼ਾਤਰ, ਮਰ ਚੱਲੇ ਹੋ ਜੰਗਾਂ ਲੜਦੇ,
ਅਮਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬਣਿਆ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਉਂ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਗਤ ਲਾ ਕੇ, ਬਹਿ ਜਾਵੋ ਜੇ ਬਹਿਣਾ ਚਾਹੋ,
ਧਰਮਸਾਲ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਭਾਓ, ਇਹ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉੱਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ, ਕਰਾਂ ਸਲਾਮਾਂ ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ,
ਫ਼ਰਜ਼ ਨਿਭਾਵਾਂ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀਆ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਊਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਝਗੜੇ ਝੇੜੇ, ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਕੌਣ ਨਿਬੇੜੇ,
ਬੇਗ਼ਮਪੁਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਾਲ਼ਾ, ਵੱਸਦਾ ਕਿਉਂ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
●

❑

ਅਕਲ ਦਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ ਹੁੰਦੈ, ਚੁੱਪ ਦੀ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ।
ਘੁੰਮ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਮੈਂ, ਭਟਕਣ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਥਿੜਕੇ ਪੈਰ ਸੰਭਾਲ ਲਵੋਗੇ, ਪਰ ਨਾ ਭੁੱਲਿਓ ਅਸਲੀ ਮੰਤਰ,
ਥਿੜਕੀ ਜੀਭ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਹਸਤੀ ਦੁਨੀਆ ਸਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਹਜ-ਸਲੀਕਾ, ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸਿਵਿਆਂ ਤੀਕ ਨਿਭੇਗਾ,
ਕਿਉਂ ਪਾਲਾਂ ਮੈਂ ਨਾਗ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਮਨ ਦੀ ਸੋਚ-ਪਟਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਉਹ ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ ਕਿੱਥੇ ਮੋਈਆਂ, ਲੱਭਦਾ ਲੱਭਦਾ ਮੁੱਕ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ,
ਫੁੱਲਾਂ ਵੇਲ਼ੇ ਜੋ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਭਰੀ ਕਿਆਰੀ ਅੰਦਰ।

ਮਨ ਦਾ ਪੰਛੀ ਉੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਅੰਬਰੋਂ ਪਾਰ ਦੋਮੇਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ,
ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ ਕੈਦੀ ਬਣ ਕੇ, ਕੈਸੀ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਤੋੜ ਕਿਉਂ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਪੈਰੋਂ, ਸੰਗਲ ਬੱਧੇ ਨੱਕ ਨਕੇਲਾਂ,
ਅਗਨ-ਲਗਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਭਰ ਕੇ ਸੱਟ ਕਰਾਰੀ ਅੰਦਰ।

ਵਕਤ ਹਿਸਾਬ ਲਵੇਗਾ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਤਾਜ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਸਾਈਆਂ ਕੋਲ਼ੋਂ,
ਕਿੱਥੇ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਲਿਤਾੜੇ, ਮਰ ਗਏ ਜੋ ਲਾਚਾਰੀ ਅੰਦਰ।

●

❑

ਧੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਜਦ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹਾਂ,
ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਹਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤੀ-ਧਰਮ ਗਵਾਇਆ ਬਾਬਲ ਤਾਹੀਂਓ ਹੀ,
ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਟ ਵਿਚਾਰੇ 'ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੇ,
ਘੁੱਗੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਭਾਵੇਂ ਆ ਗਏ ਆਂ,
ਹੁਣ ਵੀ ਪੱਕੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ-ਕਰਮ ਇਨਸਾਨ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ,
ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਡਾਲਰ ਪੌਂਡ ਰੁਪੱਈਏ ਨਾਲ਼ੋਂ ਡਾਢੇ ਨੇ,
ਚੜ੍ਹਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

●

❑

ਦੀਨਾ ਕਾਂਗੜ ਵਿਚ ਬਹਿ ਲਿਖਿਆ, ਕੀਹ ਐਸਾ ਪਰਵਾਨੇ ਤੇ।
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੜਫਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਲੱਗਿਆ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ।

ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ, ਮਾਰਗ ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਖਾਲੀ ਹੈ,
ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਕੀਹ ਲਿਖਿਆ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਤੇ।

ਵੇਲ ਧਰਮ ਦੀ ਸੂਹੇ ਪੱਤੇ, ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਿਰਖ਼ ਕਿਉਂ,
ਅਮਰ-ਵੇਲ ਕਿਉਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਾਂਦੀ, ਰੰਗ ਰੱਤੜੇ ਮਸਤਾਨੇ ਤੇ।

ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਗਏ, ਬੇਦਾਵੇ ਤੇ ਲੀਕ ਫਿਰੀ,
ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾ, ਗੁਜ਼ਰੀ ਕੀਹ ਦੀਵਾਨੇ ਤੇ।

ਸ਼ਮ੍ਹਾਂਦਾਨ ਵਿਚ ਤੇਲ ਨਾ ਬੱਤੀ, ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰ ਹਨ੍ਹੇਰ ਜਿਹਾ,
ਲਾਟ ਗਵਾਚੀ ਵੇਖੀ ਜਦ ਉਸ ਬੀਤੀ ਕੀਹ ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਤੇ।

ਆਪ ਅਜੇ ਜੋ ਕਦਮ ਨਾ ਤੁਰਿਆ, ਸਫ਼ਰ ਮੁਕਾਉਣਾ ਉਸ ਨੇ ਕੀਹ,
ਸ਼ੀਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖ, ਸ਼ਿਕਵਾ ਕਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੇ।

ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਦਾ ਸੱਤੀਂ ਵੀਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਸੈਂਕੜਾ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ,
ਧਰਮ ਨਿਤਾਣਾ ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਰੁਲਦਾ, ਵਿਕਦਾ ਆਨੇ ਆਨੇ ਤੇ।

●

❑

ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਵਰ ਮੋਹਿ ਤਕ ਤਾਂ, ਵਧੀਆ ਸੌਖਾ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਕਿਉਂ, ਇਹ ਪਾਪੀ ਮਨ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰੋਧ-ਕਟੋਰੀ ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਤੇ, ਮੈਲ਼ ਕੁਚੈਲਾ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ,
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਜ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ, ਸੱਚੇ ਗੁਰ ਦੇ ਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਰ ਵੇਲ਼ੇ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕਰ, ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਦੀ 'ਨੇਰ੍ਹੀ ਚੱਲੇ,
ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਪਾਪ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਹੌਲ਼ੀ ਹੌਲ਼ੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਡਣ-ਖਟੋਲੇ ਲੰਮੀਆਂ ਕਾਰਾਂ, ਸੁਣਨ ਦੇਣ ਨਾ ਇਹ ਫਿਟਕਾਰਾਂ,
ਪੈਦਲ ਬੰਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਖਲੋਤਾ, ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਣ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨ ਤਾਂ ਭਟਕੇ ਦੇਸ ਦਸੌਰੀਂ, ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਟਿਕੇ ਨਾ ਇਕ ਪਲ,
ਇਹ ਤਨ ਏਨੀ ਭਟਕਣ ਲੈ ਕਿਉਂ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਵੇਲ਼ੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਪਾਂਡਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ, ਮਰਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਟਕ ਕਰਦੈ,
ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਸਦਾ ਦ੍ਰੋਪਦ ਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਸਾਰੇ, ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਕਿਉਂ ਬੇਇਤਬਾਰੇ,
ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਦ ਸੂਹੀ ਥੈਲੀ, ਚੌਂਕ, ਚੁਰਸਤੇ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
●

❏

ਅਣਖ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਸੀਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬੜੀ ਨਹੀਂ।
ਲੱਗਦੈ ਤੂੰ ਤਾਰੀਖ਼ ਹੀ ਸਾਡੀ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕੁਝ ਗ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਵਿਕ ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ਼,
ਏਨੀ ਘਟੀਆ ਜੰਗ ਕਦੇ ਮੈਂ ਲੜੀ ਨਹੀਂ।

ਬਚ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬੇਗਾਨੀ ਵਾਅ ਕੋਲ਼ੋਂ,
ਤਾਹੀਓਂ ਗੁੱਡੀ ਅੰਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਾਲ਼ਾ ਪਹਿਰ ਨਵੰਬਰ ਦਿੱਲੀਏ ਤੱਕਿਐ ਤੂੰ,
ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੱਚੀ ਮੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੂਈਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਦਾ ਏ,
ਸਾਡੇ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਤਾਹੀਓਂ ਬੱਧੀ ਘੜੀ ਨਹੀਂ।

ਚਹੁੰ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਫੇਰ ਉਦਾਸੀ ਘੇਰੇਗੀ,
ਆਸ ਦੀ ਕੰਨੀ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੇ ਤੂੰ ਫੜੀ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਲੰਮਾ ਸੀ,
ਤਾਹੀਂਓ ਮੈਂ ਤਸਵੀਰ ਫਰੇਮ 'ਚ ਜੜੀ ਨਹੀਂ।

●

❑

ਲੱਭਦੇ ਲੱਭਦੇ ਮਰ ਚੱਲੇ ਆਂ, ਦਿਲ ਦੀ ਫੋਲਣ ਵਾਲ਼ੇ।
ਖ਼ੌਰੇ ਕਿੱਥੇ ਲੁਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲ਼ੇ।

ਝੱਖੜ ਤੇਜ਼ ਤੂਫ਼ਾਨ ਬਿਜਲੀਆਂ, ਤਲਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ ਕਹਿਰੀ,
ਪੌਣਾਂ 'ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਮੁਸਾਫ਼ਰ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਡੋਲਣ ਵਾਲ਼ੇ।

ਅਣਦਿਸਦੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਛਾਬੇ, ਭੁਗਤਣ ਨਾ ਉਸ ਪਾਸੇ,
ਜਿਹੜੇ ਬੰਨੇ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਨੇ, ਪੂਰਾ ਤੋਲਣ ਵਾਲ਼ੇ।

ਜੰਦਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਖ਼ ਪਿਘਲ ਕੇ, ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ,
ਭਾਰ ਬਣੇ ਕੁੰਜੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲ਼ੇ।

ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਕ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਮਤੇ ਪਕਾ ਕੇ,
ਮੈਂ ਸਮਝੇ ਸੀ ਦਿਲ ਦੇ ਮਹਿਰਮ ਦਰਦ ਫ਼ਰੋਲਣ ਵਾਲ਼ੇ।

ਫੁਲਕਾਰੀ ਕਰ **ਤੰਦਾ-ਤੀਰੀ ਪੇਂਜੇ** ਵਾਂਗੂੰ ਪਿੰਜਦੇ,
ਵਿਰਸਾ-ਵਿਰਸਾ ਕੂਕ ਰਹੇ ਨੇ ਆਪ ਮਧੋਲਣ ਵਾਲ਼ੇ।

ਪੱਥਰ ਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਨੇਤਰ ਸ਼ੁੱਧ ਬਲੌਰੀ,
ਏਨੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੱਥਰੂ ਡੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲ਼ੇ।

●

---

*ਤੰਦਾ ਤੀਰੀ :- ਲੀਰੋ ਲੀਰ
*ਪੇਂਜੇ :- ਰੂੰ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲ਼ਾ

❑

ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਪਰਤਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?
ਮੈਂ ਸੰਤਾਲੀ ਮਗਰੋਂ ਜੰਮਿਆਂ, ਮੇਰੇ ਪਿੰਡੇ ਲਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਜੇ, ਨਨਕਾਣੇ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਧਾਹ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਦਾ, ਸਤਲੁਜ ਨਾਲ਼ ਬਿਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਇੱਕੋ ਫਾਂਸੀ, ਇੱਕੋ ਗੋਲ਼ੀ, ਰਹਿਮਤ ਅਲੀ, ਸਰਾਭਾ, ਬਿਸਮਿਲ,
ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਡਾ, ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਦਿੱਲੀ ਵਰਗੇ ਚੌਂਕ ਚੁਰਸਤੇ, ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੀ ਓਹੀ,
ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਖਿੱਚ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਖ਼ਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਬੁੱਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ, ਬਿਨਾਂ ਕਸੂਰੋਂ ਪੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ, ਅਜਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਵਾਰਸ ਦੇ ਜੰਡਿਆਲੇ ਬੈਠੇ, ਮਸਤ ਔਲੀਆ ਹੀਰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ,
ਰਾਂਝਣ ਯਾਰ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ, ਪਿਰ ਮਿਲਣੇ ਦੀ ਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਈ ਘੋੜੇ, ਜਦ ਵੀ ਵੇਖਾਂ ਟਾਂਗੇ ਖਿੱਚਦੇ,
ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਗੁਆਚਣ ਵਰਗਾ, ਡੰਗ ਰਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਤੀ ਵਰਗਾ ਮੈਲ਼ਾ ਸੂਟ ਅਨਾਇਤਾਂ ਪਾਇਆ,
ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਗੁਆਚਣ ਮਗਰੋਂ, ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਲਿਬਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

●

*ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ :- ਚੁੰਬਕੀ ਸ਼ਕਤੀ

❏

ਧਨਵੰਤੇ ਦਾ ਬੋਲ-ਕੁਬੋਲ ਵੀ, ਬਣਦਾ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?
ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ੀ ਮਹਿਲਾਂ ਖ਼ਾਤਰ, ਹਰ ਵਾਰੀ ਬਕਵਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਦਸਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤੇ, ਕਰਨ ਸਵਾਗਤ ਜਗਦੇ ਦੀਵੇ,
ਜਾਨਕੀਆਂ ਦੇ ਭਾਗੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਹਰ ਯੁਗ ਵਿਚ ਬਨਵਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਪਿੰਡਾਂ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ **ਜੱਲੀਆਂ** ਪਾਉਂਦੇ ਗਾਉਂਦੇ,
ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਨਿੱਘਰ ਚੱਲਿਆ, ਤੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਬੇਰਹਿਮੀਆਂ ਹੱਥੋਂ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਪਿੰਜਿਆ ਜਾਵੇ,
ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ, ਜ਼ਹਿਮਤ ਵਰਗੀ ਲਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਨੌਂਵੇਂ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਨਾ ਭੈ ਦੇਣਾ ਨਾ ਭੈ ਮੰਨਣਾ,
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਜੇ ਵੀ ਖਹਿੰਦਾ ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਨਾਰੋਵਾਲ ਤਸੀਲ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ, ਮੈਂ ਸੁਣਿਐਂ ਹੁਣ ਬਦਲ ਗਿਆ ਏ,
ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦੀ ਪੈੜ ਅਜੇ ਵੀ, ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਕਾਲ਼ੇ-ਕਰਮੀ ਵਿਸ਼-ਵਣਜਾਰੇ, ਜੇਬ-ਕਤਰ ਕਰਤੂਤੀ ਕਾਫ਼ਿਰ,
ਧਰਮ ਰਿਆਸਤ ਵਾਲ਼ੀ ਰਹਿਮਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਸਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਕੰਡੇ ਬੀਜਣ, ਪਹਿਨਣ ਰੇਸ਼ਮ, ਕੂਲੇ ਵਸਤਰ,
ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਹਰ ਵਾਰੀ, ਜ਼ਖ਼ਮ ਜਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ, ਕੁਰਸੀ ਵਾਲ਼ੇ ਚੁੰਘੀ ਜਾਂਦੇ,
ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਹੀ, ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਧਰਵਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ?

●

*ਜੱਲੀਆਂ :- ਨੱਚਦੇ ਗਾਉਂਦੇ

❑

ਸਾਨੂੰ ਮੋੜਾਂ ਉੱਤੇ ਟੱਕਰੇ ਜੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਦਰਿੰਦੇ।
ਪਿੱਛੇ ਮੁੜੀਏ ਤਾਂ ਮੌਤ, ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਸੁੱਕੀ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਆਵਾਜ਼, ਖੰਭ ਭੁੱਲੇ ਪਰਵਾਜ਼,
ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰੀਂਘਦੇ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਿੰਦੇ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਰ, ਹੁਣ ਪੁੜੀਆਂ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ,
ਕਿੱਦਾਂ ਮਰ ਮੁੱਕ ਚੱਲੇ, ਸਾਡੇ ਘਰੀਂ ਜਾਏ ਛਿੰਦੇ।

ਹੁਣ ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀ, ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਅੱਗ,
ਚੱਲ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਤੁਰ ਮੇਰੀਏ ਨੀ ਜਿੰਦੇ।

ਬਣੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਟੁੱਟੀ ਸ਼ਿਵਾ ਨਾਲ਼ ਯਾਰੀ,
ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਵਰ, ਕਿੱਥੋਂ ਮੰਗੀਏ ਗੋਬਿੰਦੇ।

ਅੱਜ ਵੇਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ, ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਹੈ ਰਬਾਬ,
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵਾਲ਼ਾ ਰਾਗ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛੇੜਦੇ ਸਾਜ਼ਿੰਦੇ।

ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਸਾਰੇ ਭੁੱਲ ਗਏ ਈਮਾਨ,
ਹੁਣ ਬਣ ਗਏ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਵੀ, ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਿੰਦੇ।

●

❑

ਅਗਨ ਲਗਨ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਧੜਕਣ, ਜਦ ਹਿੱਕੜੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ।
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਿੱਸਲ ਹੋਇਆ, ਸੁੱਤਾ ਸ਼ੇਰ ਜਗਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਅਕਲ ਕਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੀ, ਰੋਜ਼ ਬਦਲਦੀ ਅਪਣਾ ਡੇਰਾ,
ਨਾ ਵਰਤੋ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਜੇ ਵਰਤੋ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਮਾਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ 'ਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਸਮਝੇਂ ਇਸ ਦਾ ਮਾਲਕ,
ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਤਾਂ ਹੌਲ਼ੀ ਹੌਲ਼ੀ, ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਅਣਖ਼ ਬਿਨਾ ਜੀਣਾ ਕੀ ਜੀਣਾ, ਬਿਨ ਹੱਡੀ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਗੰਡੋਆ,
ਤੇਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ, ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਤੀਰ ਕਮਾਨਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲਾਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਿਹੜੇ,
ਡਰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਟਾਰੀ ਤੋਂ ਜੋ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਚੋਂਭੜ ਲਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਗਰਦ ਗੁਬਾਰ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਜੇਕਰ, ਰੂਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀਂ ਵੜ ਜੇ,
ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖੋਟ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਪੁੱਛਿਆ ਕਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ਼ੋਂ,
ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਟੀ ਏਥੇ ਸਾਬਤ ਬੰਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਏ।
●

❑

ਪਾਕਿਪਟਨ ਮੈਂ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਯਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।
ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ, ਲਹਿ ਗਿਆ ਰੂਹ ਤੋਂ ਭਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਅੱਠ ਸਦੀਆਂ ਸੌ ਬਾਦ ਅਜੇ ਵੀ, ਮਾਂ ਬੋਲੀ **ਗੋਲੀ** ਦੀ ਗੋਲੀ,
ਸਾਡੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਂ, ਜੋੜੀਂ ਟੁੱਟੀ ਤਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਵੇਦ-ਕਤੇਬ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ, ਲੈਣ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ਰਧਾ ਬਦਲੇ,
ਪੰਡਿਤ ਮੁੱਲਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਰਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ, ਸਗਲ ਪੁਜਾਰੀ ਕੀਲ ਬਿਠਾਏ,
ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਵਿਸਾਰੀ, ਕਰਦੇ ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਧਰਮਸਾਲ ਚੋਂ ਧਰਮ ਗੁਆਚਾ, ਸ਼ਬਦ-ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅੰਦਰ ਡੁੱਬਿਆ,
ਸਿਰ ਬੱਧੀ ਦਸਤਾਰ ਪਾਟ ਗਈ, ਚੁੰਨੀ ਤਾਰੋ-ਤਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਸ਼ੱਕਰ-ਗੰਜ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਆਖਣ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ, ਹਿੰਦੂ,
ਕਿੱਥੋਂ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ ਸਾਰੇ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਸ ਕਾਹਦਾ ਓਹਲਾ, ਕੂੜਾ ਵਣਜ ਵਿਹਾਜ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਭਟਕਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਏਸੇ ਕਰਕੇ, ਸਾਡਾ ਦਿਲ -ਦਰਬਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਤੇਰੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ, ਮਾਖਿਉਂ ਹੈ ਵਿਸਮਾਦ ਸਦੀਵੀ,
ਤਾਂਹੀਂਉਂ ਹਰ ਪਲ ਤਾਰ ਟੁਣਕਦੀ, ਰੂਹ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

ਬਾਬਾ ! ਤੂੰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਹਿਮਾਲਾ, ਪਹਿਲ ਪਲੇਠੀ ਨੂਰੀ ਟੀਸੀ,
ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਸੁਣਦਾਂ, ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ਫ਼ਰੀਦਾ।

●

---

*ਪਾਕਿਪਟਨ :- ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀ ਨਗਰੀ, *ਗੋਲੀ :- ਗੁਲਾਮ

❑

ਕੌੜ ਕੁਸੈਲ਼ੇ ਬੋਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਕੀ ਕੀ ਕਾਰੇ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਰੂਹ ਦੇ ਕੋਮਲ ਪਿੰਡੇ ਉੱਤੇ, ਸੁਰਖ਼-**ਫਲੂਹੇ** ਧਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਉੱਡ ਜਾਵੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਬੋਝਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇ,
ਅਗਨ-ਧਵਾਂਖੇ ਮਨ ਦੇ ਪੰਛੀ, ਹੌਲ਼ੀ ਹੌਲ਼ੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤਪਦੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗਨੀ ਅੰਦਰ, ਝੁਲਸ ਜਾਣ ਨਾ ਕੋਮਲ ਕਲੀਆਂ,
ਨਰਮ ਕਰੂੰਬਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੋਕੀਂ, ਐਸੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਵੀ ਘ਼ੌਰੂ ਪਾਉਂਦੇ,
ਭਟਕਣ ਜੂਨ ਹੰਢਾਉਂਦੇ ਸੁਪਨੇ, ਕਿਹੜੇ ਵੇਲ਼ੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ, ਕੱਠੇ ਹੋਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਜੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਫਿਰ, ਡੁੱਬਦੇ ਬੇੜੇ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਤਲਖ਼ ਬੋਲ ਜੇ ਬੋਲ ਰਿਹੈਂ ਤਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਵੀਰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੀਂ,
ਸ਼ਬਦ-ਬਾਣ ਨਾ ਰੂਹੋਂ ਲਹਿੰਦੇ, ਜ਼ਖ਼ਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਮਨ ਵਿਚ ਤਲਖ਼ੀ, ਗਰਮੀ ਹੁੰਮਸ, ਜਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ ਕਰ,
ਬਾਲ ਅਲੂੰਏਂ ਵਰਗੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਉੱਚੀ ਬੋਲਿਆਂ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
●

*ਫਲੂਹੇ :- ਛਾਲੇ

❑

ਕਿੱਥੇ ਬੰਦ ਹਾਂ, ਗੁਪਤ ਗੁਫਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।
ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਛਾਵਾਂ, ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਪਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੈਸਾ ਨਾਚ ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਸਾਨੂੰ ਤਾਹੀਓਂ, ਪਰੀ-ਕਥਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ,
ਤੈਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ, ਨੀਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਕੂੜ-ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਆ ਲਿਆ ਦੇਵੇਂ ਹਾਕਮ ਦੇ,
ਤਾਂਹੀਓਂ ਤੈਨੂੰ, ਚੂਰੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਉੱਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਆਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਕੀ ਹੋਇਆ,
ਪੈਰੀਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੁਣ ਉਹ ਰਾਹਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਰੌਣਕ-ਮੇਲੇ ਜਗਤ ਝਮੇਲੇ ਅੰਦਰ ਹੁਣ,
ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ, ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਦੂਰ ਦੋਮੇਲ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਮਿਲਦੇ ਜਦ,
ਐਸੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਵੇਖਣ ਜਾਵਾਂ, ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਨਟਖਟ ਉਮਰ, ਜਵਾਨੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਿੱਧਰ ਗਈ,
ਤਰਸ ਗਿਆਂ, ਉਹ ਸ਼ੋਖ ਅਦਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨਹੀਂ।
●

❑

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੈ ਤਾਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਏਂ, ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ।
ਖ਼ੌਰੇ ਕਿੱਦਾਂ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦੈਂ, ਮਨ 'ਤੇ ਏਨਾ ਭਾਰ ਲਈ।

ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਕੁਹਾੜਾ ਆਰੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਲੜਨਾ ਹੈ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਲਈ।

ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ, ਚੁੱਪ ਤੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਚੌਰਾਹੇ 'ਤੇ,
ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਧਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਰੌਸ਼ਨ ਸੁਰਖ਼ ਬਹਾਰ ਲਈ।

ਦਾਨਵੀਰ ਤੂੰ ਬਣ ਬਣ ਬਹਿਨੈਂ, ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹੈਂ,
ਜ਼ਹਿਰ 'ਚ ਭਿੱਜਾ ਚੋਗਾ ਪਾਉਨੈਂ, ਕਿਉਂ ਕੂੰਜਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਲਈ।

ਮੈਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਨੀ ਰੂਹ ਵਰਗੀ,
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਰ ਖੜਕਾ ਤੂੰ, ਕੂੜੇ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਲਈ।

ਅਣਖ਼ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਖਾਂਦੇ, ਆਹ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ,
ਇਹ ਅਨਮੋਲ ਜ਼ਮੀਰ ਭਲਾ ਕਿਉਂ, ਆਟੇ ਖ਼ਾਤਰ ਮਾਰ ਲਈ।

ਨਿਰਬਲ ਨਾ ਤੂੰ ਸਮਝੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਰਣ ਚੰਡੀ ਹਾਂ, ਦੁਰਗਾ ਹਾਂ,
ਭੱਜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ, ਜੇ ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲਈ।

●

❏

ਜੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਿੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਿਠਾਉਗੇ।
ਪਛਤਾਉਗੇ ਪਛਤਾਉਗੇ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਹਿੰਨਾਂ ਪਛਤਾਉਗੇ।

ਤਾਕਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ, ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੀੜੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ,
ਜਦ ਵਕਤ ਨੇ ਉੱਤਰ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ, ਫਿਰ ਹੱਥ ਮਲਦੇ ਰਹਿ ਜਾਉਗੇ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ, ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਹੋ ਇਨਕਾਰੀ ਕਿਉਂ,
ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ, ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਫੇਰ ਲੰਘ ਜਾਉਗੇ।

ਕਦ ਤੀਕਣ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਮਾਸੂਮ ਗੁਟਾਰਾਂ ਘੁੱਗੀਆਂ ਨੂੰ,
ਹੁਣ ਉੱਡਣਹਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ, ਦੱਸ ਕਿਹੜਾ ਚੋਗਾ ਪਾਉਗੇ।

ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ, ਟੰਗ ਦੇਵੋ ਛਿੱਕੇ ਸ਼ਰਮਾਂ ਨੂੰ,
ਅਸੀਂ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕੀਹ ਸਮਝਾਉਗੇ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੇ ਉਹ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ,
ਜੇ ਤੋੜ ਦਿਉਗੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ, ਹਰ ਟੁਕੜੇ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਗੇ।

ਤੁਸੀਂ ਰੱਸੀਆਂ ਦੇ ਸੱਪ ਮਾਰਨ ਲਈ, ਲਾਠੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਵਰਤ ਲਏ,
ਜੇ ਅਸਲ ਪਟਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਤਾਂ, ਫਿਰ ਕਿੱਦਾਂ ਕੀਲ ਬਿਠਾਉਗੇ।

ਇਹ ਦਰਬਾਰੀ, ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਜੋ, ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਫ਼ੈਲਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ, ਕਦ ਤੀਕ ਭੁਲੇਖੇ ਖਾਉਗੇ।

ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਾਰੀ ਹਾਂ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਏਦਾਂ ਆਖ ਰਹੇ,
ਇਹ ਧਰਤੀ ਕੁਝ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਬੀਜੋਗੇ ਸੋ ਪਾਉਗੇ।

●

❏

ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਲਈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਏਨੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣੀ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਏਨੀ ਸਹਿਲ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਕ ਬਾਲੜੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਮਿੱਟੀ ਉੱਤੇ ਵਾਹ ਕੇ ਸੌਂ ਗਈ,
ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤੇ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੌਣ ਅਨਾਥ ਕਹੇਗਾ ਇਸਨੂੰ, ਇਹ ਨਾਥਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰੀ,
ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਜਿਹੀ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ, ਕਹਿਣ ਯਤੀਮ ਈਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬਿਰਧ-ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲ਼ਦੇ ਹੌਕੇ ਲੋਰੀ ਦੇਵਣਹਾਰੀ ਡੁਸਕੇ,
ਸੱਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ, ਮਮਤਾ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਏਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੀ ਚਿਹਰਾ, ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਏ,
ਮੋੜ ਲਵੋ ਇਹ ਨਿਕ ਸੁਕ ਥੈਲੀ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਚਰੇ, ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਮਝੇ,
ਇੱਕੋ ਮੰਤਰ ਲੱਖਾਂ ਵਰਗਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਗੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਖਿੱਲਰੇ ਪੁੱਲਰੇ, ਸ਼ਬਦ ਸੰਵਾਰੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਕਹੀਆਂ,
ਏਸ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਾਕਿਫ਼, ਇਹ ਮੇਰਾ ਦੀਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।
●

❑

ਜਾਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ, ਫਸਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।
ਮਾਛੀਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਦਿਨ, ਆਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।

ਹੱਟੀ ਵਿਚ ਮਾਲ ਨਾ, ਸਮਾਨ ਕੰਮ ਦਾ,
ਹੋਕੇ ਵੇਖੋ, ਕਿੰਨੇ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।

ਫ਼ਸਲਾਂ ਸੰਭਾਲੋ, ਵੀਰੋ ਖੇਤਾਂ ਵਾਲ਼ਿਓ,
ਮੰਡੀ 'ਚ ਵਪਾਰੀ, ਬੋਲੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਘਰ ਬਾਰ ਜਿਹੜੇ ਚੌਂਕੀਦਾਰਾਂ ਲੁੱਟਿਆ,
ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ, ਇਹੀ ਤਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।

ਚਾਰ ਕੁ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਵੰਡੇ ਅਕਲਾਂ,
ਚਿਹਰੇ ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਜਿਹੜੇ ਫ਼ੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ,
ਓਹੀ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।

ਦਿਲ ਦੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਉਦਾਸ ਤੇਰੇ ਬਾਝ,
ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਕਹੇਂ ਰਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲ਼ੇ ਨੇ।

●

❑

ਧੀਆਂ ਸਿਰ ਫੁਲਕਾਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਓਨੀ ਸੂਹੀ ਰੱਤੀ।
ਪਰ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਗੂੜ੍ਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨਾ ਦੀਵਾ ਨਾ ਬੱਤੀ।

ਆਸ ਦੇ ਸੂਰਜ ਖ਼ੁਰਦੇ ਖ਼ੁਰ ਗਏ ਭੁਰ ਗਏ ਕੰਢੇ ਸਾਰੇ,
ਗਿੜਿਆ ਗੇੜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਰ ਨਾ ਆਈ ਫ਼ਰਵਰੀ ਕੱਤੀ।

ਨਰਮਾ ਬੀਜ ਚੁਗਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੇਲ ਪਿੰਜਾ ਲੈ ਰੂੰਆਂ,
ਵਸਤਰਹੀਣ ਰਹੇਂਗੀ ਜਿੰਦੇ ਜੇ ਨਾ ਪੂਣੀ ਕੱਤੀ।

ਭਰਮ ਜਿਹਾ ਸੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਮੰਗੂੰ,
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੰਦ ਸਲਾਮਤ ਪੂਰ-ਮ-ਪੂਰੇ ਬੱਤੀ।

ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਜਾ, ਨਾ ਜਾ ਦੇਸ ਪਰਾਏ,
ਬੰਜਰ ਹੋ ਜੂ ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ, ਧਰਤੀ ਅਣਖਾਂ ਮੱਤੀ।

ਕੀਹਦੇ ਕੋਲ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਾਂ ਤੇ, ਰੋਵਾਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ,
ਹਰ ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਨਾਲ਼ ਲੁਟੇਰੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਹਿੱਸਾ-ਪੱਤੀ।

ਆਮ ਸਧਾਰਨ ਬੰਦਿਆ ਵੇਖੀਂ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਰਾਜ ਘਰਾਂ ਨੇ ਨੀਤ-ਪਰਖ ਲਈ, ਧਰੇ ਪਦਾਰਥ ਛੱਤੀ।

●

❑

ਮਾਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀ, ਵੇਖੀ ਜਦ ਮੁਰਗਾਈ।
ਸੱਚ ਜਾਣੀਂ ਉਸ ਵੇਲ਼ੇ ਤੇਰੀ, ਯਾਦ ਬੜੀ ਹੀ ਆਈ।

ਜਾਪੇ ਤੂੰ ਹੀ ਪੋਲੇ ਕਦਮੀਂ, ਪਹਿਨ ਮੋਤੀਆ ਬਾਣਾ,
ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦੀ ਤੁਰਦੀ, ਹੁਣ ਆਈ ਕਿ ਆਈ।

ਕਿੰਨੇ ਸਬਕ ਅਧੂਰੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਤੁਰ ਗਈ ਦੇਸ ਦੁਰਾਡੇ,
ਤੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰੇ ਗੁਆਚੀ, ਧਰਤੀ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਹਾਈ।

ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਗੱਲੀਂ, ਬਾਤੀਂ, ਰਾਤਾਂ ਗਿਣ ਗਿਣ ਤਾਰੇ,
ਤਪਦੀ ਅਉਧ ਬੈਰਾਗਣ ਤੁਧ ਬਿਨ, ਪੁੱਛ ਮੈਂ ਕਿੰਜ ਲੰਘਾਈ।

ਵਗਦੀ ਪੌਣ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ, ਖੁਸ਼ਬੋਈਆਂ 'ਚੋਂ ਭਾਲਾਂ,
ਸਰਗਮ ਤਾਲ ਅਲਾਪ ਨਿਰੰਤਰ, ਰੱਖਦਾਂ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾਈ।

ਅੰਬਰੋਂ ਟੁੱਟ ਗਏ ਤਾਰੇ ਜਿਹੜੇ, ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ,
ਦਿਲ ਦੀ ਨਰਮ ਸਲੇਟ 'ਤੇ, ਗੂੜ੍ਹੀ ਲੀਕ ਜਿਹੀ ਕਿਉਂ ਪਾਈ।

ਤਾਰਿਆਂ ਵੇਲ਼ੇ ਰੋਜ਼ ਉਡੀਕਾਂ, ਆ ਜਾ ਮਿਲ ਜਾਹ ਰੂਹੇ,
ਅਣਲੱਗ ਵਸਤਰ ਕੋਰੇ ਸੁੱਚੇ, ਦਿਲ ਦੀ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ।

●

❑

ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ, ਕਦੋਂ ਦਿਓਗੇ ਜਨਾਬ।
ਜਦੋਂ ਪੱਤੀ ਪੱਤੀ ਖਿੰਡ ਗਿਆ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਗੁਲਾਬ।

ਕਿਸੇ ਘੂਕੀ ਵਿਚ ਬੋਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ,
ਮੈਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣੇ, ਅੱਜ ਬੋਲਦਾ ਪੰਜਾਬ।

ਓਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਖਾਵੇਗੀ ਸਿਓਂਕ,
ਜਿੱਥੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਿਆਰੀ, ਸਿੰਜੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ।

ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੌਰਾਹੇ, ਹੁਣ ਬਣੇ ਹੱਡਾ-ਰੋੜੀ,
ਵੇਖੋ ਹੱਟੀਆਂ 'ਚ ਟੰਗੇ, ਕਿਵੇਂ ਸੀਖਾਂ 'ਚ ਕਬਾਬ।

ਕਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ, ਕਦੇ ਹੱਥ ਹਥਿਆਰ,
ਓਥੇ ਏਹੀ ਕੁਝ ਹੋਊ, ਜਿੱਥੋਂ ਖੁੱਸ ਗਈ ਕਿਤਾਬ।

ਮੇਰੇ ਹੋਠਾਂ ਕੋਲ਼ੋਂ ਖੁੱਸ ਗਏ, ਨੇ, ਵੰਝਲੀ ਦੇ ਬੋਲ,
ਏਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਰੁੱਸ ਗਈ ਏ, ਜਦੋਂ ਦੀ ਰਬਾਬ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ 'ਚੋਂ ਲੱਭਿਓ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਹਿਬੂਬ,
ਕੋਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਲੇਟ, ਪੱਲੇ ਸੁਰ ਹੈ ਨਾ ਖ਼੍ਵਾਬ।

ਐਵੇਂ ਵਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਨਾ ਘੜੀ ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ,
ਇਹਨੇ ਮੰਗਣਾ ਏ ਲੇਖਾ ਜਦੋਂ ਕਰੇਗਾ ਹਿਸਾਬ।

●

❑

ਹੋਠਾਂ ਉੱਤੇ ਚੁੱਪ ਦੇ ਜੰਦਰੇ, ਵਕਤ ਕੁਲਹਿਣਾ ਮਾਰ ਗਿਆ।
ਲਛਮਣ ਰੇਖਾ ਵਾਹ ਕੇ ਆਪਣੀ, ਰੂਹ ਤੋਂ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਗਿਆ।

ਨਾ ਖ਼ਤ ਕੋਈ ਨਾ ਹੀ ਚਿੱਠੀ, ਪਾਈ ਉਸ ਨਾ-ਸ਼ੁਕਰੇ ਨੇ,
ਨਰਮ ਕਰੂੰਬਲ ਦਿਲ 'ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ, ਇਹ ਕੀ ਕਹਿਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵਿਯੋਗ ਨੇ ਪਿੰਜੀ, ਕੱਤੀ ਗ਼ਮ ਦੇ ਚਰਖ਼ੇ ਨੇ,
ਹੁਣ ਕੀ ਲੱਭੇਂ ਬੇਕਦਰਾ ਤੂੰ, ਜਾਹ ਤੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਗਿਆ।

ਰੁਕਮਣੀਆਂ ਦੀ ਕੇਹੀ ਕਿਸਮਤ, ਕਲਜੁਗ ਅਤੇ ਤਰੇਤੇ ਵਿਚ,
ਸਤਯੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਧਾ ਦੇ ਸੰਗ, ਸਾਡਾ ਬੰਸੀ ਧਾਰ ਗਿਆ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਪਰਾਮ ਪਲਾਂ ਵਿਚ, ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਹਿਰਮ ਬਣ,
ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਉਮਰ ਦੇ ਤੁਰ ਗਏ, ਸਮਝਣ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰ ਗਿਆ।

ਕੱਸ ਗੁਲੇਲਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ, ਪੱਤੇ ਝਾੜੇ ਵਕਤਾਂ ਨੇ,
ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫ਼ਲ ਫੁੱਲਹਾਰਾ, ਉੱਜੜ ਕਿਉਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਗਿਆ।

ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਰੜਕਦੇ ਸੀਨੇ, ਅੱਜ ਤੀਕਣ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਪਏ,
ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤੂੰ, ਤੀਰ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਗਿਆ।

●

❏

ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰ ਰਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਦੋਸਤੋ।
ਜਾਣਦੈ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਦੋਸਤੋ।

ਜਿਸਦਿਆਂ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਡੁੱਬੇ, ਪਰਤਦੇ ਨਾ ਮੁੜ ਕਦੇ,
ਤਰ ਲਿਐ ਮੈਂ ਤਰ ਲਿਐ, ਉਹ ਵੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੋਸਤੋ।

ਜਿਸਮ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਤੂੰ, ਕਹਿੰਨੈਂ ਮੁਹੱਬਤ ਆਖ ਲੈ,
ਪਹੁੰਚਦੇ ਨਾ ਤਨ ਕਦੇ ਵੀ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋਸਤੋ।

ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਲ਼ੀ ਨਸੀਬਾ, ਅਜ਼ਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾਂ,
ਮੈਂ ਭਲਾ ਦੱਸੋ ਕਦੋਂ ਸਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਨਾਬਰ ਦੋਸਤੋ।

ਤੁਰਨ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੈ, ਤੇਜ਼ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ 'ਤੇ,
ਮੋਹ ਮੁਹੱਬਤ ਇੰਜ ਕਿਉਂ, ਬਣਦਾ ਏ ਜਾਬਰ ਦੋਸਤੋ।

ਚਾਹੁਣ ਵਾਲ਼ੇ ਤੁਰ ਗਏ ਤਾਂ, ਰਹਿ ਗਿਆ ਪੱਲੇ ਖਿਲਾਅ,
ਜੂਨ ਵਾਂਗੂੰ ਤਪ ਰਿਹਾ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਦੋਸਤੋ।

ਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸੁਣੇ ਨਾ, ਡਾਕੀਆ ਆਵੇ ਕਦੇ,
ਨਾ ਸੁਨੇਹਾ ਨਾ ਹੀ ਦਸਤਕ, ਨਾ ਪੈਗੰਬਰ ਦੋਸਤੋ।

●

❑

ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ।
ਉਹ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਲਿਖ ਕੇ, ਜੋ ਗਿਆ।

ਵੇਖ ਲੈ ਸਾਲਮ ਸਬੂਤਾ ਆਦਮੀ,
ਤੇਰਿਆਂ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੂੰ ਭਲਾ ਕੀ ਕਦਰ ਜਾਣੀ ਏਸ ਦੀ,
ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਥਾਣੀਂ ਚੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀਆਂ,
ਵਕਤ ਨੇ **ਸੰਗਸਾਰ** ਕੀਤਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਓਸ ਹੀ ਹੌਕੇ 'ਚ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਸੀ,
ਆਖ਼ਰੀ ਹਿਚਕੀ 'ਚ ਸਭ ਕੁਝ ਖੋ ਗਿਆ।

ਐਤਕੀਂ ਫੁੱਟੇ ਪੁੰਗਾਰੇ ਫੇਰ ਤੋਂ,
ਬਾਗ਼ ਵਿੱਚ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਦਾ ਪੱਲੂ ਛੋਹ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਮਿਲਣਾ ਸ਼ਾਇਦ, ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਹੈ,
ਰਹਿਣ ਦੇ, ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੰਡ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਤੁਰੀ ਸੀ ਓਸ ਪਲ,
ਵਕਤ ਨੇ ਬੂਹਾ ਬਰਾਬਰ ਢੋ ਗਿਆ।

●

---

*ਸੰਗਸਾਰ :- ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰਨਾ

❑

ਕਿਸ 'ਤੇ ਰੋਸ ਕਰੇਂਗੀ ਜਿੰਦੇ, ਤੀਰਾਂ ਜਾਂ ਤਲਵਾਰਾਂ 'ਤੇ।
ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ਮਾਣ ਵੀ ਆਖ਼ਰ, ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਦਿਲਦਾਰਾਂ 'ਤੇ।

ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਨਾਲ਼ੋਂ, ਟੁੱਟ ਕੇ 'ਕੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿ ਜਾਏਂਗਾ,
ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਤੂੰ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਨੈਂ, ਟੀ.ਵੀ. ਜਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਤੇ।

ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਕਿੱਦਾਂ ਜਾਨ ਬਚਾਵੇਂਗਾ,
ਤੇਰੇ ਮਹਿਲੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜੇ, ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਤਾਰਾਂ 'ਤੇ।

ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਏਂ, ਚੋਰੀ ਏਸ ਚੁਰਸਤੇ 'ਚੋਂ,
ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੋਲ਼ ਖਲੋ ਕੇ, ਲਿਖਿਐ ਜੋ ਦੀਵਾਰਾਂ 'ਤੇ।

ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਖੇਤੀ ਹੁਣ ਤਾਂ, ਬੰਦ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਸਹਿਕਦੀਆਂ,
ਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ, ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ 'ਤੇ।

ਸੁਰਖ਼ ਉਨਾਭੀ ਨੇਤਰ ਤੇਰੇ, ਬਣ ਗਏ ਨੀਮ ਗੁਲਾਬੀ ਨੇ,
ਉਂਗਲੀ ਉੱਠਦੀ ਨਾ ਹੁਣ ਤੇਰੀ, ਹੁੰਦੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ 'ਤੇ।

ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਮਸ਼ਗੂਲੇ ਕੀਤੇ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਿਆਂ,
ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪਹੁੰਚੇ ਤਰਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ 'ਤੇ।

●

❏

ਕੱਚ ਕੰਕਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਜਦੇ ਰਹੇ।
ਤਾਂਹੀਓ ਆਪਾਂ, ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਭੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਉਤਲੀ ਚਾਦਰ ਸਾਡੇ ਕੱਦ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੀ,
ਪੈਰ ਕਦੇ ਸਿਰ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਕੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਫ਼ਸਲ ਕਿਆਰੇ ਸੁੱਕੇ ਤਰਸਣ ਪਾਣੀ ਨੂੰ,
ਫ਼ੋਕੇ ਬੱਦਲ ਐਵੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਗੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਲੋਕ ਗੁਆਚੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ,
ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਵਿਹਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਰੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਮਰਦੇ ਦਮ ਦੀ ਚੀਖ ਸੁਣੀ ਨਾ ਗਲ਼ੀਆਂ ਨੇ,
ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਪੀਕਰ ਵੱਜਦੇ ਰਹੇ।

ਅੱਲ੍ਹਾ ਵਾਲ਼ੀ ਜ਼ਾਤ ਨਾ ਵੇਖਣ ਖ਼ਲਕਤ 'ਚੋਂ,
ਤਲਬਗਾਰ ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਹੱਜ ਦੇ ਰਹੇ।

ਕੱਲ੍ਹ ਪਰਸੋਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ,
ਦੇਣਦਾਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਰਹੇ।

ਨੀਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪੁੱਛਦੀ ਏ,
ਤਾਜ ਕਿਉਂ ਨੇ ਟੋਡੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸੱਜਦੇ ਰਹੇ।

●

---

*ਤਲਬਗਾਰ :- ਆਸਵੰਦ

❑

ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ, ਜ਼ਾਤ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਸਿਆਸਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ, ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਵੀਰਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਹੰਝੂ ਹਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਾਤਾ ਧਰਤ ਦੇ ਗਲਮੇ,
ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ, ਸੀਸ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਪਾਤਰ ਜਦ ਬਣਾ ਦੇਵੇ,
ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਆਦਮੀਅਤ ਦਾ, ਧੁਰੋਂ ਅਪਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਰਹਿਮਤ ਬਖ਼ਸ਼ਦੀ, ਬਿਨ ਮੁੱਲ ਤਾਰੇ ਤੋਂ,
ਲਵੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਜਦੋਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਵੀ ਅਸਲੀ, ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ,
ਹਕੂਮਤ ਕਿੰਜ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ, ਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਜਬਰ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਿਖ਼ਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ,
ਜਵਾਨੀ ਹਰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ, ਉਦੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸੁਖ 'ਤੇ ਸਹੂਲਤ, ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਨੇ,
ਮੁਸੀਬਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ, ਹੋਰ ਵੀ ਬਲਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

●

❑

ਮੈਂ ਸੁਲਝਾਉਂਦਾ ਉਲਝ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੰਦਾਂ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਅੰਦਰ।
ਇੱਕ ਵੀ ਤੰਦ ਸਬੂਤੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਰਾਮ-ਕਹਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ, ਤਕਦੀਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਏਸੇ ਕਰਕੇ,
ਓਹੀ ਰਾਣੀ ਓਹੀ ਰਾਜਾ, ਫਿਰਦੈ ਆਮ ਕਹਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਕਿੰਨੇ ਦਰਦ ਪੁਰਾਣੇ ਘੁਲ਼ ਕੇ, ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੀ ਜੂਨ ਪਏ ਨੇ,
ਹੌਕੇ ਭਰਦੇ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਵਾਂ, ਲੰਘਕੇ ਸਾਹਾਂ ਥਾਣੀਂ ਅੰਦਰ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤੇ ਮਾਇਆ, ਡੰਗਦਾ ਹੈ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ,
ਭਾਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਮਾਰਨ ਦਾ ਢੰਗ, ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਵੱਸਦੀ ਧਰਤੀ ਜੰਤ ਪਰਿੰਦੇ, ਬੜੇ ਭੁਲੇਖ਼ੇ ਅੰਦਰ ਉੱਡਦੇ,
ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਚਿੱਤਰ ਦੁਨੀਆਂ, ਵੱਸਦੀ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਹਲੂ ਨਾਲ਼ੋਂ ਜਾਬਰ, ਸਾਰਾ ਖ਼ੂਨ ਨਿਚੋੜ ਲਿਆ ਏ,
ਚੂਰਾ ਚੂਰਾ ਰੀਝਾਂ ਸੁਪਨੇ, ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਘਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਬਰਾਬਰ ਮੇਰੀਆਂ, ਅੱਖਾਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਉਹ, ਜੋ ਹਾਣੀ ਨੂੰ ਹਾਣੀ ਅੰਦਰ।

ਪੱਤੇ ਵੇਖ ਵਜਾਵਣ ਤਾਲੀ, ਨੱਚੀ ਜਾਵੇ ਨਾਚ-ਨਚੱਈਆ,
ਪੌਣਾਂ ਛੇੜਨ ਰਾਗ ਇਲਾਹੀ, ਸੁੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਟਾਹਣੀ ਅੰਦਰ।

ਰੂਹ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠੀਂ,
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਬਹਿ ਕੇ ਮਿੱਤਰਾ ਢਾਣੀ ਅੰਦਰ।

●

❏

ਗਲ਼ੀ ਗਲ਼ੀ ਵਣਜਾਰਾ ਫਿਰਦਾ, ਹੋਕਾ ਦਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦਲੇ ਮੌਤ ਖ਼ਰੀਦੋ, ਸੌਦਾ ਗੁੱਝੀਆਂ ਮਾਰਾਂ ਦਾ।

ਉੱਡਣ ਖਟੋਲੇ, ਤੋਪਾਂ ਲੈ ਲਉ, ਅਮਨ ਚੈਨ ਤੋਂ ਸਾਵੇਂ ਤੋਲ,
ਸ਼ਿਸਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਘੁੱਗੀਆਂ ਮਾਰੋ, ਨਾਸ ਕਰੋ ਸਭ ਡਾਰਾਂ ਦਾ।

ਕਣਕਾਂ, ਨਰਮੇ, ਜੰਤ ਪਰਿੰਦੇ, ਖ਼੍ਵਾਬ ਖ਼ਿਆਲ ਤਿਆਗ ਦਿਓ,
ਸਿਰਫ਼ ਧਿਆਨ ਧਰੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੇਗਾਂ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦਾ।

ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰੋਂ ਆਇਆ, ਨਾਰਦ ਪਰਖਣ ਨਰਦਾਂ ਨੂੰ,
ਕਿੰਨਾ ਦਮ ਹੈ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ, ਹਿੰਮਤੀ ਪੌਣ ਸਵਾਰਾਂ ਦਾ।

ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਟੀ ਵੀ ਭੌਂਕੇ, ਅੰਨ੍ਹੀ 'ਵਾ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਵਾਂਗ,
ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਝੱਗੋ ਝੱਗ ਹੈ, ਹਲ਼ਕ ਗਏ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਾ।

ਵੇਖ ਲਓ ਖਰਗੋਸ਼ ਬਰਾਬਰ, ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੌੜ ਰਿਹਾ,
ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਨਾ ਚਾਲਾਂ ਇਹ ਜੀ, ਸਬਜ਼-ਬਾਗ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ।

ਸੋਚ ਬਾਜ਼ਾਰੀ, ਚੁਸਤ ਮਦਾਰੀ, ਤੇਜ਼ ਲਲਾਰੀ ਵੇਖ ਲਵੋ,
ਡੋਬਾ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਰੰਗ ਚਾਹੁੰਦੈ, ਚੁੰਨੀਆਂ ਤੇ ਦਸਤਾਰਾਂ ਦਾ।

●

❑

ਮੋਹ ਦੇ ਧਾਗੇ, ਸਾਂਭਣ ਤੋਂ ਜਦ ਹਾਰ ਗਏ।
ਡੁੱਬਦੇ ਤਰਦੇ, ਪੁੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਗਏ।

ਕੱਖ ਕਾਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਮਾਪੇ ਬੈਠੇ ਨੇ,
ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ 'ਚੋਂ, ਬੋਟ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੋਗ ਚੁਗਾਏ ਤਲੀਆਂ 'ਤੇ,
ਕਹਿਰ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ, ਓਹੀ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰ ਗਏ।

ਤਨ ਮਨ ਦਾ ਤੰਦੂਰ, ਭਖਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਾਂ,
ਤੇਰੇ ਬੋਲ ਪਿਆਰੇ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਠਾਰ ਗਏ।

ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਛੁਰੀਆਂ, ਰਾਮ ਬਗਲ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਨੇ,
ਅੰਬੀਆਂ ਟੁੱਕਦੇ ਤੋਤੇ ਬਣ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਗਏ।

ਕਰੀਂ ਉਡੀਕ ਕਦੇ ਨਾ ਬਹਿ ਕੇ ਪੱਤਣਾਂ 'ਤੇ,
ਜਾਵਣ ਵਾਲ਼ੇ ਰੂਹ ਤੋਂ, ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਗਏ।

ਕੰਧਾਂ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਅੰਦਰ ਸਹਿਕਦੀਆਂ,
ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੁੰਡੇ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਗਏ।

ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਬੈਠੇ ਨੇ ਪਰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ,
ਕਰਨ ਕਮਾਈਆਂ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਯਾਰ ਗਏ।

●

❑

ਤਪਦੇ ਤਨ 'ਤੇ ਘੜਾ ਡੋਲ੍ਹ, ਉਹ ਜਦ ਅੰਗੜਾਈ ਭਰਦੀ ਹੈ।
ਬੁੱਝ ਕਿਸਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲ਼ੇ ਫਿਰ, ਬਿਰਹਣ ਚੇਤੇ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਸਨਮੁਖ ਖੜ੍ਹੀ ਖਲੋਤੀ, ਸੰਗਦੀ ਤੱਕਦੀ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ,
ਗੁੱਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਾਲ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਕੰਘੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੋਤੀਆ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ, ਜਲ 'ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰੇ,
ਲੰਮੀ ਧੌਣ ਉਠਾ ਕੇ ਜਾਪੇ, ਜਲ ਮੁਰਗਾਈ ਤਰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਲਖ਼ ਹਕੀਕਤ, ਮਾਰੂਥਲ ਦੀ ਭਰਮ-ਜਲੀ,
ਪਾਣੀ ਲੱਭਦੀ ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਗਣੀ, ਨਾ ਜੀਂਦੀ ਨਾ ਮਰਦੀ ਹੈ।

ਦਿਨ ਵੇਲ਼ੇ ਅੱਗ ਵਾਂਗਰ ਤਪਦੀ, ਠਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ,
ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤ ਵਿਖਾਲਣ ਖ਼ਾਤਰ ਮਿੱਟੀ ਕੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਰਖ਼ ਲਬਾਂ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਚਿਹਰਾ ਬੀਆਬਾਨ ਜਿਹਾ,
ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਤਲਖ਼ ਸਮੁੰਦਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੌਕੇ ਭਰਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ੁਲਮ ਕਹੇ ਉਂਝ ਝਟਕੇ ਨੂੰ ਤੇ, ਕਰੇ ਹਲਾਲ ਕਸਾਈ ਵਾਂਗ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲ਼ਿਓ, ਇਹ ਕੈਸੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ।

ਤਪਦੇ ਥਲ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਛਾਲੇ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਬਲਦਾ ਸੂਰਜ ਲਾਲ,
ਸਫ਼ਰ ਨਿਰੰਤਰ ਮੱਥੇ ਅੰਦਰ, ਹਰ ਪਲ ਅਗਨੀ ਵਰ੍ਹਦੀ ਹੈ।
●

❑

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਡਰੀ ਗਏ।
ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਦੀਪ ਜਗਾ ਕੇ ਧਰੀ ਗਏ।

'ਨੇਰ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਏ ਆਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ,
ਚੁੱਪ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਭਿਆਨਕ ਹੱਥੋਂ, ਮਰੀ ਗਏ।

ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਤੀਕ ਪੁਚਾਇਆ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਬਰ ਨੇ,
ਜੋ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਆਪਾਂ ਕਰੀ ਗਏ।

ਸਾਡੇ ਉਲਟ ਗਵਾਹੀ ਸਾਥੋਂ ਲੈ ਗਏ ਉਹ,
ਘੂਕੀ ਅੰਦਰ, ਅਸੀਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰੀ ਗਏ।

ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਗਏ ਸਾਂ,
ਮਨ ਦੇ ਕਾਂਬੇ ਕਾਰਨ, ਆਪਾਂ ਠਰੀ ਗਏ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਖਵਾਲੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬੈਠੇ ਸਾਂ,
ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਹਰੀ ਅੰਗੂਰੀ ਚਰੀ ਗਏ।

ਏਸ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਡਰ ਸਾਨੂੰ ਡੋਬ ਗਿਆ,
ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ, ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰੀ ਗਏ।

●

❑

ਸੁਪਨ-ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਹਰਕਾਰੇ ਵਾਂਗ।
ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਟੁੱਟੇ ਤਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਉਡੀਕਣ ਬਹਿ ਜਾਨਾਂ,
ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ ਇਹ ਵੀ ਮਿੱਠੇ ਲਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦਾਂ ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ,
ਪੌਣ-ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾਂ ਵੇਖ ਗੁਬਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਤੇਰੀ ਉਹ ਨਿਰਮੋਹੀ ਤੱਕਣੀ ਮਾਰ ਗਈ,
ਤਨ ਦੀ ਗੋਲ਼ੀ ਚੀਰ ਗਈ ਏ ਆਰੇ ਵਾਂਗ।

ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਏ ਮਨ ਦਾ ਮੋਰ,
ਆਲ਼-ਦੁਆਲ਼ੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਖਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਸਿਕੰਦਰ ਹਾਂ,
ਤੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਪੋਰਸ ਹਾਰੇ ਵਾਂਗ।

ਇਹ ਮਨ ਚੰਚਲ ਕਾਬੂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ,
ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਇਹ ਟਿਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਰੇ ਵਾਂਗ।

●

---

*ਹਰਕਾਰਾ :- ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲ਼ਾ

❏

ਤਿਆਗੋ ਛੁਪਣਗਾਹਾਂ, ਦੋਸਤੋ ਛੱਡੋ ਗੁਫਾਵਾਂ ਨੂੰ।
ਚਲੋ ਹੁਣ ਫ਼ੈਲ ਜਾਈਏ, ਧਰਤ ਉੱਤੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਤੁਸੀਂ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਚਿਰਾਗਾਂ ਨਾਲ਼ ਰਿਸ਼ਤਾ ਦੂਰ ਦਾ ਰੱਖਿਐ,
ਬੁਝਣ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, **ਕਮਜ਼ਰਫ਼ੋ** ਹਵਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪਹਿਰੇ 'ਚ, ਸ਼ਾਮਲ ਰੱਤ ਹੋ ਜਾਵੇ,
ਮੁਕੱਦਸ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ, ਉਦੋਂ ਫਿਰ ਆਮ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਚਲੋ ਹੁਣ ਧਰਤ ਦੇ ਸਿਰ ਛਤਰੀਆਂ ਹਰਿਆਲੀਆਂ ਬਣੀਏ,
ਤੇ ਲਾਹੀਏ ਪੈਲ਼ੀਆਂ ਵਿਚ, ਕਾਲ਼ੀਆਂ ਅਰਸ਼ੀ ਘਟਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬਿਰਖ਼ ਦਸਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਕਹਿਰ ਵੇਲ਼ੇ, ਤਾਣਦੇ ਨੇ ਸੀਤ ਛਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਜੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਨਾ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੱਕਿਓ,
ਕਦੇ ਵੀ ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਕਦੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ।

ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮਾਣਦੇ ਹੋ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ, ਮਹਿਕ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ,
ਤੇ ਕੀਹਦੇ ਆਸਰੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਆਏ, ਹੋ ਗਿਰਾਵਾਂ ਨੂੰ।

●

*ਕਮਜ਼ਰਫ਼ :- ਕਮਦਿਲਾ

❑

ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ, ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੀ, ਦੱਸਿਓ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਤੁਰੀਆਂ।
ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਸ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਾਮ ਬਗਲ ਵਿਚ ਛੁਰੀਆਂ ।

ਬੁਰਕੇ ਵਾਲੀ, ਚੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਏਦਾਂ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ,
ਕਾਹਦਾ ਧਰਮ ਜੋ ਬੱਚੜੇ ਖਾਵੇ, ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਝੁਰੀਆਂ।

ਚੋਰ ਤੇ ਕੁੱਤੀ ਰਲ਼ ਗਏ ਦੋਵੇਂ, ਘਰ ਕੁੱਲੇ ਦੀ ਖ਼ੈਰ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਸੋਅ ਚੰਗੀ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿਤਿਓਂ, ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਆਵਣ ਖ਼ਬਰਾਂ ਬੁਰੀਆਂ।

ਧਰਮ-ਕਰਮ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਡਿਆ, ਕਿੱਥੇ ਜਾਂ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕਰਾਂ ਮੈਂ,
ਅਦਲ, ਕਚਹਿਰੀ, ਮੁਨਸਿਫ਼, ਕਾਜ਼ੀ, ਆਸ ਉਮੀਦਾਂ ਕੰਧਾਂ ਭੁਰੀਆਂ।

ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਮਿਲਦੀ, ਅਜਬ ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਸੁਣੀਏ,
ਧੜਕਨ ਤੇਜ਼ ਧੜਕਦੀ, ਹੋਈਆਂ ਨਬਜ਼ਾਂ ਵੀ, ਸੁਰ ਤੋਂ ਬੇਸੁਰੀਆਂ।

ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਸੀ ਬਾਬੇ ਵੇਲੇ, ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਤਕੀਆ,
ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਖ਼ੁਰੀਆਂ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉ, ਜੋ ਮਨ ਚਾਹੋ, ਹੁਕਮ ਚਲਾਉ,
ਰੂਹ ਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਲਾ ਕੇ ਲੁੱਟਣਾ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਕਿੱਥੋਂ ਫੁਰੀਆਂ।

●

❏

ਬੜਾ ਚਿਰ ਜੀਅ ਲਿਆ, ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਿਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਡਰ ਕੇ।
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਜ ਸਾਂ ਜਿੰਦਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਮਰ ਮਰ ਕੇ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਮਘ ਪਵੇਗੀ ਰਾਖ ਚੋਂ ਏਦਾਂ,
ਜੋ ਆਪਾਂ ਠਾਰ ਦਿੱਤੀ ਅੱਗ, ਬਰਫ਼ਾਂ ਹੇਠ ਧਰ ਧਰ ਕੇ।

ਇਹ ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਹਿਰ ਵੀ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਹੂਣੀ ਸੀ,
ਇਹ ਜਾਦੂ ਮੇਲ ਦਾ ਕਿ, ਵਗ ਰਿਹਾ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਭਰ ਭਰ ਕੇ।

ਤੂੰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰਿਆਂ ਹੋਠਾਂ 'ਤੋਂ, ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਖੋਹੀ ਸੀ,
ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਡਰ ਡਰ ਕੇ।

ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਸਮਝਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਭਟਕਾਂਗਾ,
ਮੈਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਾਂਭਨਾਂ ਵਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਕਰ ਕਰਕੇ।

ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੀਸ ਐਵੇਂ ਦਰ-ਬ-ਦਰ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ,
ਇਹ ਝੁਕਿਆ, ਜਦ ਵੀ ਝੁਕਿਆ, ਸਿਰਫ਼ ਝੁਕਿਆ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਕਰਕੇ।
●

❑

ਦਿਨ ਭਰ ਜਿਹੜੀ ਰਾਤ ਉਡੀਕਾਂ ਰਾਤ ਪਏ ਘਬਰਾਵਾਂ।
ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ 'ਚੋਂ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ।

ਓਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗੇ,
ਜੀਹਦਾ ਕੰਤ ਜਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਲੈ ਕੇ ਚਾਰ ਕੁ ਲਾਵਾਂ।

ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਭਲਾ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ ਇਸ ਰੁੱਤੇ,
ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ਼ ਖਲੋਤਾ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਪੱਤ ਵਿਰਲਾ ਟਾਵਾਂ।

ਕੱਲ੍ਹ ਤਿਰਕਾਲੀਂ ਡੁੱਬਦਾ ਸੂਰਜ, ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ ਏਦਾਂ,
ਜੀਕਣ ਸ਼ਾਮੀ ਘੇਰੀ ਹੋਵੇ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸ਼ਾਹਵਾਂ।

ਕੱਲ੍ਹ ਦਰਿਆ ਸੀ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ, ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਮੈਂ ਸਾਂ,
ਅੱਜ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਰੇਤ 'ਚ, ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਧਸਦਾ ਜਾਵਾਂ।

ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਰਾਇਆਂ ਵਾਗੂੰ, ਰੁੱਖ ਘੂਰਦੇ ਮੈਨੂੰ,
ਸ਼ਹਿਰ ਬੇਗਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ, ਮੈਨੂੰ ਬੁੱਤ ਵੀ ਕਰਦੇ ਛਾਵਾਂ।

ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਣੀ ਹੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸਾਂ,
ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਨਕਸ਼ ਗੁਆ ਕੇ, ਹੁਣ ਕਾਹਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾਂ।

ਤੇਰੀ ਧੁੱਪ ਮੁਬਾਰਕ ਤੈਨੂੰ, ਤੇਰੀ ਛਾਂ ਤੇਰੀ ਵੀ ਤੈਨੂੰ,
ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗਾ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਪਰਛਾਵਾਂ।

●

❑

ਜਿਵੇਂ ਹਥਿਆਰ ਪਾਗਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।
ਸਮੁੱਚੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਗੁਆਚੀ ਪੈੜ ਮੇਰੀ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਮਨ ਵੀ ਜੰਗਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ,
ਇਹ ਹੰਝੂ ਬਹੁਤ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਗੁਆਚੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਢੂੰਡਦਾ ਹਾਂ,
ਬਰੋਟੇ ਅੱਖੋਂ ਓਝਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਖ਼ਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ,
ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਪੈਰ ਬੋਝਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਅਕਲ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਨਾ ਪਾਏ,
ਇਹ ਖ਼ੁਦ ਦੇ ਨਾਲ ਵਲ਼ ਛਲ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਹ ਕਰਨੈਂ ਕਿਸੇ ਨੇ,
ਅਜੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਮੁਸਲਸਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ।

●

❑

ਥਲ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮ-ਜਲ ਜੋ ਦੂਰ ਦੇ ਨੇ।
ਭੁਲੇਖ਼ੇ ਸਭ ਨਜ਼ਰ ਦੇ, ਨੂਰ ਦੇ ਨੇ।

ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਸਤੇ ਤਰਲੇ ਨੇ ਸਾਰੇ,
ਕਦੋਂ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰੀ ਚੂਰਦੇ ਨੇ।

ਸਿਰਫ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਜਾਵੇ,
ਨਿਕੰਮੇ ਬਹਿ ਕਿਨਾਰੇ ਝੂਰਦੇ ਨੇ।

ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਦੋਸ਼ ਦੇਵਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ,
ਮੇਰੇ ਹੀ ਐਬ ਮੈਨੂੰ ਘੂਰਦੇ ਨੇ।

ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਏਂ,
ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸਾਕ ਹੁੰਦੇ ਦੂਰ ਦੇ ਨੇ।

ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ ਮੈਂ ਬਾਲ ਬਣ ਜਾਂ,
ਇਹ ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਪਹਿਲੇ ਪੂਰ ਦੇ ਨੇ।

ਫ਼ਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਭਰ ਦੇਵੇਗਾ ਝੋਲੀ,
ਇਹ ਸਭ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਬੂਰ ਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ, ਫੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।
ਚੋਰੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲੇ ਪੱਤਰ, ਪੜ੍ਹਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਉਮਰ ਦੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਡੰਡੇ 'ਤੇ ਨੇ ਬੈਠੀਆਂ ਜੋ,
ਮੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਖੰਭੀਂ ਤਾਰੇ, ਜੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਵਕਤਾਂ ਦਾ ਘਾੜਨਹਾਰਾ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਏ,
ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀਰੇ, ਮੜ੍ਹਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਕਲਗੀ, ਪੈਸਾ, ਪੌੜੀ ਰੁਤਬੇ ਏਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ,
ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਪਰਬਤ ਪੈਰੀਂ ਚੜ੍ਹਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਛੇੜਾਂ ਮੇਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ,
ਲੰਮੇ ਯੁੱਧ ਨਿਰੰਤਰ ਮੈਨੂੰ ਲੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਪੈੱਨ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਜ਼ ਦੀਆਂ,
ਅਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕਲਮਾਂ, ਕਾਨੇ ਘੜਨੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

●

❑

ਰੀਝ ਕਦੇ ਵੀ ਦਿਲ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਮਦਿਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਐਸੀ ਕਾਵਿ-ਕਿਤਾਬ ਬੇਅਰਥਾ ਸ਼ਬਦੀ ਜੰਗਲ ਹੈ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਬਾਜ਼ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦਾ ਤਰਦਾ ਉੱਚੇ ਅੰਬਰੀਂ ਵੇਖ,
ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸ਼ੇਰ ਦਹਾੜੇ ਜੰਗਲ ਅੰਦਰ ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲਾ ਵੇਖ,
ਨਿਰਭਉ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਰੱਤ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਪੂੰਝ ਰਿਹਾ ਏਂ ਰੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਓਂ,
ਅਗਨ ਅਗਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਠਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਤੇਰਾ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਗਦਾ ਹੈ,
ਰੂਹ ਤੋਂ ਰੂਹ ਵਿਚਕਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਪਰਖ਼ ਲੈ ਮੇਰੇ ਸਿਦਕ ਸਬੂਤੇ ਨੂੰ,
ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਦਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੋ-ਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

●

❑

ਐਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ।
ਕਦੋਂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਚੁੰਮੀ ਟੁੱਟੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੀਕ।

ਕਿਵੇਂ ਤੁਰਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਹੋਇਆ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਹਾਲ,
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਂਘਾ ਵਾਲ਼ ਤੋਂ ਬਰੀਕ।

ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਤੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹੀਂ,
ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦਾ ਨਾ ਪਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਜਾਣ ਦੀ ਤਰੀਕ।

ਮੇਰੀ ਬੇਬਸੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਮੇਰੇ ਹੌਕੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ,
ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸੁਣਾਵਾਂ ਫਸੀ ਗਲ਼ੇ ਵਿਚ ਚੀਕ।

ਕਾਲ਼ੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਮੇਰਾ,
ਅੱਖ ਬਦਲੀ ਚਿਰਾਗਾਂ ਕੌਣ ਆਵੇ ਨਜ਼ਦੀਕ।

ਚੱਲ ਛੱਡ ਤੂੰ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ,
ਸਮਾਂ ਕਰੇਗਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਿਹੜਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਠੀਕ।

ਜਿਹੜਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ 'ਕੱਠੇ ਬਹਿ ਕੇ ਆਪਾਂ ਦੋਹਾਂ,
ਦੱਸ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਹੜਾ ਕਰੂ ਤਸਦੀਕ।

ਚਲੋ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੁਰੇ, ਟੁੱਟੇ, ਜੁੜੇ, ਭਾਵੇਂ ਭੁਰੇ,
ਹੁਣ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਧਰੀਕ।

●

❑

ਬਿਨ ਮਿਲਿਆਂ ਵੀ ਇਸ਼ਕ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਇੱਕ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਦਰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਲਤ ਵਾਂਗੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਰ,
ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਖਮ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾ ਦੇਵੀਂ,
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਰਿਆ ਪੱਥਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਰ ਕੇ ਆਪੇ ਸਿਵਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸੜਨਾ ਪੈਂਦਾ,
ਏਸ ਚਿਖ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਕਿੱਦਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ, ਮਹਿਬੂਬਾ, ਭੈਣ ਤੇ ਪਤਨੀ, ਰੂਹ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ,
ਖ਼ੁਸ਼ਬੋਈ ਦਾ ਨਾਮ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਵੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈਂ,
ਤੁਧ ਬਿਨ ਮੇਰਾ ਕੌਣ ਸਹਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧੀ ਤਿਤਲੀ, ਖੁਸ਼ਬੋਈ, ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੜਫੇ,
ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਕਤ ਵੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

●

❏

ਸੁਖਜੀਤ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਦੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ

ਡੁੱਬਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁਲ਼ਿਆ, ਕਿੱਧਰ ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।
ਦਿਲ ਦਾ ਹਾਣ, ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਪੱਕਾ, ਤੋੜ ਕੇ, ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਬੜੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਏ! ਹਾਏ! ਇੱਕ ਨਾ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਦੇ ਵੇਲ਼ੇ,
ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਅਣਮਿਣਵਾਂ ਉਹ ਪਾ ਕੇ ਕੈਸਾ ਭਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਬਾਤ- ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦਾ ਭਰਦਾ, ਅਚਨਚੇਤ ਕਿਸ ਖ਼ੂਹ ਵਿੱਚ ਲੱਥਿਆ,
ਰੂਹ ਤੇ ਪੈੜਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਪਾਉਂਦਾ ਚੁੱਪ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਅਜੇ ਅਲਾਪ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ, ਗਾਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਹੇਕਾਂ ਲਾ ਕੇ,
ਸਾਜ਼ ਵਿਲਕਦੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਵੀ ਤੋੜ ਸਬੂਤੀ ਤਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਕਿੰਨੇ ਸੁਪਨੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਰੀਝਾਂ, ਕੋਰੇ ਵਰਕੇ ਵਾਹੀਆਂ ਲੀਕਾਂ,
ਤੜਪ ਰਹੇ ਰੰਗ ਡੱਬੀਆਂ ਅੰਦਰ, ਸਭ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਮਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੋਰੀ ਛੇਕਾਂ ਵਿੰਨ੍ਹੀ, ਹੁਣ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਕ ਰਹੀ ਹੈ,
ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦਾ, ਕਿੱਧਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਅੱਥਰੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਪਲਾਕੀ, ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਵਾਗਾਂ ਫੜ ਕੇ,
ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹੀਂ, ਸਾਡਾ ਪੌਣ-ਸਵਾਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

●

❑

ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰ ਪਏ ਭਾਸ਼ਨ ਝਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਚਾਰ ਘਰਾਣੇ ਵਣਜਾਂ ਪਿੱਛੇ, ਵਤਨ ਉਜਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਕਾ, ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਪਦਾਰਥ ਤੇ,
ਅਕਲਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 'ਚੋਂ ਬਾਂਦਰ ਵਰਕੇ ਪਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਘਰ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ ਖਿੜਕੀਆਂ, ਚਾਨਣ ਖ਼ਾਤਰ ਸ਼ੀਸੇ ਵੀ,
ਖ਼ੁਦ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਪਰਦੇ ਚਾੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਬਾਗਬਾਨ ਬੇਨਸਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਥੱਲੇ,
ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰ ਫੁੱਲ ਤੇ ਕਲੀਆਂ ਸਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅੰਬਰ ਕੀਤਾ ਛਾਨਣੀਆਂ,
ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਮੰਗਲ ਖ਼ਾਤਰ, ਧਰਤ ਪਛਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਓਹਲੇ, ਵੇਖੋ ਕੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰਦਾ,
ਰਖਵਾਲੇ ਹੀ ਚੋਰ ਲੁਟੇਰੇ ਸੰਸਦ ਵਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜ ਵਿਛੋੜਾ, ਹੇਜ ਪਰਾਈ ਬੋਲੀ ਦਾ,
ਬਾਲ ਬਚਪਨਾ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲੇ, ਸ਼ਬਦ ਲਿਤਾੜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

●

ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਹੈ।
ਜੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਬੇਕਸਾਂ ਦੇ ਯਾਰ ਦੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਓ, ਸੰਭਲ ਜਾਵਾਂ,
ਖ਼ੁਦੀ ਦੀ ਨਾਗਣੀ ਫੁੰਕਾਰਦੀ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਆਸਰੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਓਦਾਂ,
ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਮੌਤ 'ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ਤਾਂ ਸਮਝੋ,
ਰੁਕਾਵਟ ਰੂਹ ਦੇ ਉਤਲੇ ਭਾਰ ਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦਿਆਂ ਵਿੱਛੜੀ ਹੈ ਡਾਰੋਂ,
ਵਿਚਾਰੀ ਕੂੰਜ ਪਰਬਤ ਪਾਰ ਦੀ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਸੂਰਜ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਰੋਜ਼ ਨਵੀਆਂ,
ਜਵਾਨੀ ਕੌਣ ਆਖੇ, ਹਾਰਦੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਿਉ ਮਿਹਰਬਾਨੋ,
ਮੁਹੱਬਤ ਡੁੱਬਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੀ ਹੈ।
●

❑

ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥੋੜ ਨਹੀਂ, ਮਿਲਣੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ।
ਜੋ ਬਾਲ ਚਿਰਾਗ ਤੂੰ ਧਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਵੇਖ ਨਿਰੰਤਰ ਹੈ ਜਗਦਾ।

ਉਹ ਬੋਲ ਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ,
ਓਸੇ ਵਿੱਚ ਚੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾਂ, ਜੋ ਇਤਰਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ।

ਉਸ ਰੁੱਖ ਦਾ ਨਾਂ ਤੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਨਰਮ ਕਰੂੰਬਲ ਹੈਂ,
ਪਰ ਪੱਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਤੱਕਿਆ ਮੈਂ, ਇੱਕ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ ਹੈ ਜਗਦਾ।

ਤੁਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਉਂ ਲੱਗਾ, ਹੁਣ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਅਧੂਰਾ ਹਾਂ,
ਪਰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਦਿਸਦਾ ਉਹ ਮੁਖੜਾ ਸੁਰਖ਼ ਜਿਹਾ ਦਗਦਾ।

ਇਹ ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਗਲ਼ ਵਾਲੀ, ਪਲ ਪਲ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇਵੇ ਪਈ,
ਸਾਹਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਇਹ ਸਭ ਲੇਖਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਸ਼ਾਹ-ਰਗ ਦਾ।

ਮੁੱਖ ਮੈਦਾ ਰਲੇ ਸੰਧੂਰ ਜਿਹਾ, ਤੱਕ ਹੋਇਆ ਦਿਲ ਮਖਮੂਰ ਬੜਾ,
ਅੱਖਾਂ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਗਦਾ।

ਕੀਹ ਦੱਸਾਂ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਦਾ ਤੇ ਕਾਰਨ ਅੱਖੀਆਂ ਫ਼ਰਕਣ ਦਾ,
ਪਰ ਉਸ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ, ਮੇਰਾ ਤਨ-ਤੰਦੂਰ ਰਹੇ ਮਘਦਾ।

ਇਹ ਜਾਣਦਿਆਂ ਤੂੰ ਅੰਬਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ,
ਤੇਰੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਜਿਹਾ, ਕੁੱਲ ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ ਹੀ ਲਗਦਾ।

ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਉਹ ਜਾਂ ਭਰਮ-ਨੂਰ, ਉਸ ਪਲ ਜੋ ਚਾਰ-ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਸੀ,
ਮੈਂ ਪੂੰਜੀ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, ਸੱਚ ਦੱਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀਹ ਲਗਦਾ।

●

❑

ਮੰਨਿਆ ਦਰਦ ਦਿਲੇ ਦਾ ਜੁੜ ਕੇ, ਪਰਬਤ ਜੇਡਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦੀ ਅੱਖ ਪਥਰੀਲੀ ਵਿਚੋਂ, ਇੱਕ ਅੱਧ ਅੱਥਰੂ ਚੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਏ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਹੁਣ ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਚਾਹੀਏ ਉਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉੱਡਦਾ ਉੱਡਦਾ ਪੰਛੀ ਜੇਕਰ, ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ ਬਲ਼ਦੇ ਰੁੱਖ ਤੇ,
ਸੁਰਖ਼ ਅੰਗਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਸ਼ੌਕ ਅਵੱਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਣਮਿਣ ਕਿਣਮਿਣ ਵਰ੍ਹਦਾ ਇਹ ਜਲ, ਕਿਰਨ ਦਿਆ ਕਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ,
ਮੇਰਾ ਮੈਲ਼ ਕੁਚੈਲਾ ਮਨ ਹੈ, ਇੱਕ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਧੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਪਦੀ ਲੋਹ ਤੇ ਤੜਫ਼ਣ ਜਲਕਣ, ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ ਤੂੰ,
ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਅਣਲਿਖਿਆ, ਇਹ ਇਕਰਾਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚਹੁੰ ਰੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇਹ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਬਸਤੀ ਵਿਚਲਾ ਮੌਸਮ,
ਕੱਲ੍ਹਾ ਬੰਦਾ ਹੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੱਲ-ਮੁ-ਕੱਲ੍ਹਾ ਰੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਪਲ ਫੇਰ ਕਦੇ ਨਾ ਆਏ, ਮਨ-ਪਰਦੇਸੀ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਪਲ,
ਜਿੱਥੇ ਆ ਕੇ ਆਸ ਦਾ ਪੰਛੀ, ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਵੀ ਖੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

●

ਅਪਣੀ ਜਾਚੇ ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਿਆ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗਰਦਨ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ,
ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਦਾ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਜੋ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਏ,
ਆਪਣੀ ਚੀਚੀ ਝੁਲਸ ਜਾਣ ਤੇ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਮਾਂ ਜਣਨੀ, ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਕੋਲੋਂ,
ਟੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦਾ, ਮਰਦਾ ਮਰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਜਾਗਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹਿੰਮਤ ਪੈਂਦੀ,
ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕੁਝ ਬੰਦਾ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ,
ਅਪਣੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਗਿਰ ਕੇ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

Promote by @sunnypakhoke

ISBN : 978-93-340-5248-0
9 789334 052480
Price: ₹260